

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL
PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN
ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

Hakkı GENÇ

İŞLETME ANABİLİM DALI

ANKARA, 2021

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE SİGORTA ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL
PERFORMANSINI BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN
ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

Hakkı GENÇ

İŞLETME ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali İhsan AKGÜN

ANKARA, 2021

ONAY SAYFASI

Hakkı GENÇ tarafından hazırlanan “Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin Finansal Performansını Belirleyen Faktörlerin Analizi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Ali İhsan AKGÜN	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		
Prof. Dr. Ganite KURT	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		
Prof. Dr. Rafet AKTAŞ	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		
Prof. Dr. Mahmut YAVAŞI	Marmara Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		
Doç. Dr. Erhan ÇANKAL	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☒ Red ☐		

Tez Savunma Tarihi: 30.07.2021

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Seyfullah Yıldırım

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 30/07/2021

Hakkı GENÇ

İTHAF

Eşim Neslihan, çocuklarım Aysima ve Ayça'ya.

TEŞEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünceyi yaşam biçimi olarak algılamamı sağlayan, tez sürecinde her zaman beni destekleyen, takdir ve taltif eden, bir öğrencisi olarak değil meslektaş olarak gören ve bana hep güvenen sayın hocam Prof. Dr. Ali İhsan AKGÜN'e gönülden teşekkür ediyorum. Değerli hocam Prof. Dr. Mahmut YAVAŞI'ye ve Prof. Dr. Rafet AKTAŞ'a verdiği yol gösterici öğütler ve destekleri için şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin Finansal Performansını Belirleyen Faktörlerin Analizi

Bu tezde, sigorta şirketlerinin finansal performanslarını belirleyen faktörler analiz edilmiştir. İki çeşit analiz yöntemi kullanılmıştır:

Birincisinde; ROA üzerine etki edebileceği düşünülen 9 adet bağımsız değişken alınmış, 46 adet sigorta şirketinin 2010-2019 yılları arası verileri analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda firma yaşı, aktif büyüklüğü, prim büyüme oranı ve enflasyon ile aktif kârlılığı (ROA) arasında pozitif; hasar oranı, borçlanma oranı (kaldıraç) ve pazar payı (rekabet) ile aktif kârlılığı arasında negatif ilişki bulunduğu; saklama payı ile düzenleme sayısı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

İkincisinde; sigorta şirketleri Hayat ve Hayat Dışı, BİST’te İşlem Gören ve BİST’te İşlem Görmeyen olarak dört gruba ayrılmıştır. Her grup şirket yine aynı bağımlı ve bağımsız değişkenler ile ayrı ayrı analiz edilmiştir. Hayat grubunda aktif kârlılığını pozitif etkileyen değişkenin enflasyon olduğu tespit edilmiştir. Ancak yapılan analiz tümüyle istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır. Hayat dışı grubunda aktif kârlılığını firma büyüklüğünün pozitif yönde; hasar oranı, kaldıraç, prim büyüme oranı ve pazar payının negatif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. BİST’te işlem gören sigorta şirketlerinin aktif kârlılığını, firma yaşı ve pazar payı değişkenlerinin pozitif, diğer tüm değişkenlerin negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. BİST’te işlem görmeyen sigorta şirketlerinin aktif kârlılığını firma büyüklüğü ve enflasyonun pozitif; hasar oranı, kaldıraç, prim büyüme oranı ve pazar payının negatif etkilediği anlaşılmıştır. Saklama payı, düzenleme sayısı ve firma yaşının ise, BİST’te işlem görmeyen sigorta şirketlerinin aktif kârlılığı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat Dışı Sigorta Şirketi, Hayat Sigorta Şirketi, Kaldıraç, Kazanılmış Prim, Ödenmiş Hasar, ROA, Teknik Kâr.

ABSTRACT

Analysis of Factors Determining the Financial Performance of Insurance Companies in Turkey

In this thesis, factors determining the financial performance of insurance companies is analyzed. Two types of analysis methods were used.

In the first, 9 independent variables were taken that were thought to have an impact on ROA and data of 46 insurance companies were analyzed between 2010 and 2019. As a result of this analysis; it was concluded that there was a positive relationship between company age, asset size, premium growth rate and inflation and asset profitability (ROA), negative relationship between loss ratio, borrowing rate (leverage) and market share (competition) and asset profitability, and there was no statistically significant relationship between retention rate and number of regulations.

In the second, insurance companies are divided into four groups: life and non-life and traded in BİST and not traded in BİST. Each group of companies was analyzed separately with the same dependent and independent variables. It has been determined that inflation is the variable that positively affects asset profitability in the life group. However, the analysis was completely statistically meaningless. In the non-life group, it was concluded that the company's profitability was positively affected by the asset size, negatively affected by loss ratio, leverage, premium growth rate and market share. It has been concluded that the active profitability of the insurance companies traded in BIST positively affected by the age of the company and the market share variables and negatively affected by all other variables. It is understood that the active profitability of insurance companies not traded in BIST is positively affected by the company size and inflation and negatively affected by the loss ratio, leverage, premium growth rate and market share. It has been concluded that the number of regulations, retention rate and the age of the company has no effect on the asset profitability of insurance companies not traded in BİST.

Keywords: Earned Premium, Leverage, Life Insurance Company, Non Life Insurance Company, Paid Losses, ROA, Technical Profit.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. SİGORTACILIĞIN GELİŞİMİ VE TEMEL KAVRAMLAR	3
2.1. Sigortanın Tanımı, Çeşitleri, Temel Kavramlar	3
2.1.1. Risk, Risk Yönetimi ve Sigorta	3
2.2. Sigortanın Türleri ve İşlevi	9
2.3. Temel Kavramlar	13
2.4. Büyük Sayılar Kanunu	18
2.5. Sigortanın Tarihsel Gelişimi	21
2.5.1. Sigortanın Tarihi	21
2.5.2. Sigorta Türlerinin Tarihsel Gelişimi	25
2.5.2.1. Yangın Sigortaları	25
2.5.2.2. Nakliyat Sigortaları	25
2.5.2.3. Kaza Sigortaları	26
2.5.2.4. Diğer Sigortalar	26
2.6. Türkiye’de Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi	27
2.6.1. Dünyadaki Yeri	28
2.6.2. Son Gelişmeler	29
2.7. Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Betimsel Analizi	30
3. SİGORTA SEKTÖRÜNDE FİRMA YAPISI İLE İLGİLİ HUSUSLAR	33
3.1. Hayat Dışı (Elemantar) – Hayat Sigortacılığı Ayrımı	33

3.2. Tekafül (Katılım) Sigortacılığı	40
3.3. Kooperatif Sigortacılığı	44
3.3.1. Kooperatif Sigortacılığının Mevcut Durumu	45
4. SİGORTACILIKTA FİNANSAL RAPORLAMA	49
4.1. Finansal Tablolar ve Muhasebeleştirme ile İlgili Düzenlemeler	49
4.1.1. Sigortacılık Kanunu ve İkincil Düzenlemeler.....	51
4.1.2. Türk Ticaret Kanunu Hükümleri	51
4.1.3. Sigortacılık Hesap Planı.....	52
4.1.4. Mali Tablolar	54
4.1.4.1. Bilanço	54
4.1.4.2. Gelir Tablosu.....	55
4.1.4.3. Sigortacılıkta Özellik Arz Eden Hesaplar	56
4.2. Sigorta Şirketleri Mali Analizi.....	59
4.2.1. Sigorta Şirketleri Mali Analizine Yaklaşımlar	59
4.2.2. Genel Olarak Mali Analiz Türleri.....	64
4.2.2.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz).....	65
4.2.2.2. Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz).....	65
4.2.2.3. Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)	65
4.2.2.4. Rasyo Yöntemi ile Analiz	66
4.3. CAMELS ve Diğer Bazı Firmaya Özgü Yaklaşımlar ile Analiz	67
5. FİRMAYA ÖZGÜ FAKTÖRLERİN SİGORTA ŞİRKETİ PERFORMANSLARINA ETKİSİ	73
5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	73
5.2. Araştırmanın Veri Seti ve Değişkenleri.....	74
5.2.1. Araştırmanın Veri Seti	74
5.2.2. Değişkenlerin Ölçümü	75
5.3. Literatür	78
5.4. Araştırmanın Yöntemi	85

5.5. Araştırmanın Hipotezleri	88
5.6. Araştırmanın Bulguları	89
5.6.1. Birinci Analiz – 46 Sigorta Şirketinin 10 Yıllık Verilerinin Analizi. 89	
5.6.1.1. Veri Seti ve Betimleyici İstatistikler	89
5.6.1.2. Homojenlik Testi.....	90
5.6.1.3. Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	91
5.6.1.4. Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testi.....	93
5.6.1.5. Ekonometrik Modellerin Tahmin Edilmesi	94
5.6.1.6. F, LM ve Hausman Testleri	95
5.6.1.7. Otokorelasyon, Değişen Varyans ve Modelin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri	96
5.6.1.8. Modelin Regresyon Analizi	98
5.6.2. İkinci Analiz – Gruplara Ayrılmış Sigorta Şirketlerinin Aktif Kârlılığı	101
5.6.2.1. Model 1: Hayat Sigortacılığı Branşında Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri	102
5.6.2.2. Model 2: Hayat Dışı Sigortacılık Branşında Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri.....	108
5.6.2.3. Model 3: Hisse Senetleri Borsada İşlem Gören Sigorta Şirketleri.....	114
5.6.2.4. Model 4: Hisse Senetleri BİST’te İşlem Görmeyen Sigorta Şirketleri.....	120
5.7. Tüm Sigorta Şirketleri Bakımından Aktif Kârlılıkları Üzerine Etkili Olan Faktörlerin Değerlendirilmesi.....	127
5.7.1. Tüm Sigorta Şirketleri Bakımından Bu Tezde Elde Edilen Analiz Sonuçlarının Literatürde Elde Edilen Sonuçlarla Karşılaştırılması	129
5.8. Sigorta Şirketlerinin Gruplara Ayrılarak, Aktif Kârlılıkları Üzerine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi	131
5.8.1. Sigorta Şirketlerinin Gruplara Ayrılarak, Aktif Kârlılıkları Üzerine Etki Eden Firmaya Özgü Faktörlerin Belirlenmesinde Bu Tez ile Literatürdeki Sonuçların Karşılaştırılması	135
6. SONUÇ.....	139

7. KAYNAKLAR.....	141
8. EKLER	148
EK-1. BİLANÇO - AKTİF	148
EK-2. BİLANÇO - PASİF	151

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AMICE	: Association of Mutual Insurers and Insurance Cooperatives in Europe
AŞ	: Anonim Şirket
AT	: Avrupa Topluluğu
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
BİST	: Borsa İstanbul
CAMELS	: Capital, Asset, Reinsurance, Actuary, Management, Earnings, Liquidity, Sensitivity to market risk kelimelerinin baş harflerinden oluşan bir analiz yöntemi.
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
HM	: Hazine Müsteşarlığı
IMF	: International Monetary Fund
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
RBS	: Risk Bazlı Sermaye
ROA	: Return on Assets
SAİK	: Sigorta Acenteleri İcra Komitesi
SEDDK	: Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
SEİK	: Sigorta Eksperleri İcra Komitesi
SEGEM	: Sigortacılık Eğitim Merkezi
SBM	: Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi
SGM	: Sigortacılık Genel Müdürlüğü
THP	: Tek Düzen Hesap Planı
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TSB	: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği
TRAMER	: Trafik Sigortası Bilgi Merkezi
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Satış Kanalı Bazında Primler.....	35
Tablo 3.2. Satış Kanalı Bazında Primler.....	37
Tablo 3.3. Katılım Sigortacılığı ile Diğer Sigortacılık Türlerinin Karşılaştırılması.....	42
Tablo 4.1. Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Mali Bünyelerinin Değerlendirilmesinde Kullanılan Finansal Analiz Oranları	69
Tablo 5.1. Betimleyici İstatistikler	89
Tablo 5.2. Değişkenlerin Korelasyon Testi	90
Tablo 5.3. Değişkenlerin Homojenlik Testi.....	91
Tablo 5.4. Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi.....	92
Tablo 5.5. Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri	94
Tablo 5.6. F, LM ve Hausman Testleri.....	95
Tablo 5.7. Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri	97
Tablo 5.8. Panel Regresyon Sonuçları.....	98
Tablo 5.9. Model 1 Değişkenlerin Homojenlik Testi	103
Tablo 5.10. Model 1 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	103
Tablo 5.11. Model 1 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri.....	104
Tablo 5.12. Model 1'in F, LM ve Hausman Testleri	105
Tablo 5.13. Model 1'in Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri	106
Tablo 5.14. Model 1 Panel Regresyon Sonuçları	107
Tablo 5.15. Model 2 Değişkenlerin Homojenlik Testi	108
Tablo 5.16. Model 2 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	109
Tablo 5.17. Model 2 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri.....	110
Tablo 5.18. Model 2'nin F, LM ve Hausman Testleri	110
Tablo 5.19. Model 2'nin Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri.....	111
Tablo 5.20. Model 2'nin Panel Regresyon Sonuçları	112
Tablo 5.21. Model 3 Değişkenlerin Homojenlik Testi	114
Tablo 5.22. Model 3 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	115
Tablo 5.23. Model 3 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri.....	116
Tablo 5.24. Model 3 F, LM ve Hausman Testleri	116

Tablo 5.25. Model 3 Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri	117
Tablo 5.26. Model 3 Panel Regresyon Sonuçları	118
Tablo 5.27. Model 4 Değişkenlerin Homojenlik Testi	120
Tablo 5.28. Model 4 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	121
Tablo 5.29. Model 4 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri.....	122
Tablo 5.30. Model 4'ün F, LM ve Hausman Testleri	123
Tablo 5.31. Model 4'ün Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri.....	123
Tablo 5.32. Model 4 Panel Regresyon Sonuçları	124
Tablo 5.33. Sigorta Şirketlerinin Performanslarını Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırması	126
Tablo 5.34. Hayat ve Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Aktif Kârlılıklarına Etki Eden Faktörlerin Karşılaştırılması.....	135
Tablo 5.35. BİST'te İşlem Gören ve Görmeyen Sigorta Şirketleri Bakımından Karşılaştırmalı Analiz Tablosu.....	136
Tablo 5.36. Literatürde Yalnızca Hayat Sigorta Şirketleri ile İlgili Yapılan Analiz Sonuçları	136
Tablo 5.37. Literatürde Yalnızca Hayat Dışı Sigorta Şirketleri ile İlgili Yapılan Analiz Sonuçları.....	137
Tablo 5.38. Literatürde Yalnızca Borsada İşlem Gören Sigorta Şirketleri ile İlgili Yapılan Analiz Sonuçları.....	137

1. GİRİŞ

Finans sektörü denildiğinde ilk akla gelen kuşkusuz bankacılık, para ve sermaye piyasaları ile sigortacılıktır. Genel olarak finans sektörünün işlevi, tasarruf sahipleri ile fon kullanıcıları arasında aracılık görevi yapmaktır. Ayrıca sigortacılığın; risk transferi, risk paylaşımı, risk dağılımının sağlanması, dayanışma, zararı azaltma, üretimde istikrar, tasarruf ve istihdam gibi ilave çok önemli işlevleri bulunmaktadır. Burada başlıcaları sayılan işlevlerinden, sigortanın hem bireyler hem firmalar hem de ülke ekonomisi bakımından büyük önem arz ettiği açıkça anlaşılmaktadır. Yıllık sigorta primi toplamının Gayrisafi Yurt İçi Hasıla'ya oranı olarak ifade edilen penetrasyon oranı gelişmiş ülkelerde %6-8'ler civarında iken bu oran ülkemizde %1,5-1,7 civarında, gelişmekte olan ülkeler grubunda ise %2,5-3 civarında seyretmektedir.¹ Bu durum ülkemizde, sigortacılığın geliştirilmesi ve prim üretimi bakımından ciddi büyüklükte bir potansiyelin olduğunu göstermektedir. Ülkemiz finans sektörü bankacılık tarafından domine edilmiştir. Banka dışı finans sektörünün geliştirilerek bankacılık için ciddi bir alternatif oluşturulması hâlinde reel sektörün daha uzun vadeli ve daha uygun şartlarda finansmana erişeceğine kuşku yoktur. Bu noktada sigorta sektörünün de daha hızlı bir gelişim sergilemesi önem taşımaktadır.

Hazırlanan bu tez ile sigorta şirketlerinin finansal performansına etki eden faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla iki adet analiz yapılmıştır. Birinci analizde 46 adet sigorta şirketinin 2010-2019 verileri incelenmiş, aktif kârlılığı (ROA) üzerinde 10 adet faktörün etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. İkincisinde ise sigorta şirketleri Hayat ve Hayat Dışı, BİST'te İşlem Gören ve BİST'te İşlem Görmeyen olarak dört gruba ayrılmıştır. Her grup şirket yine aynı bağımlı ve bağımsız değişkenler ile ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analizlerde ele alınan faktörler, literatürde ele alınmış olan faktörlerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır.

İlk ve ikinci analizde sigorta şirketlerinin aktif kârlılığı üzerinde etkili olacağı düşünülen firma yaşı, firma büyüklüğü, hasar oranı, kaldıraç oranı, prim büyüme oranı ve saklama payı faktörleri firmaya özgü ya da içsel faktörler olarak; teknoloji kullanım oranı,

¹ **Swiss Re Institute** Sigma, World Insurance in 2016: the China Growth Engine Steams Ahead, <https://www.swissre.com/dam/jcr:1f198386-eab9-408e-a970-1b0f7fe20bf8/4sigma3_2017_en.pdf>, s.e.t. 01.01.2018.

pazar payı, enflasyon ve düzenleme sayısı faktörleri de dışsal veya makro faktörler olarak ele alınmıştır.

2. SİGORTACILIĞIN GELİŞİMİ VE TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Sigortanın Tanımı, Çeşitleri, Temel Kavramlar

2.1.1. Risk, Risk Yönetimi ve Sigorta

Bu bölümde, sigortacılığın gelişimi ve sigortacılıkla ilgili temel kavramlar konusunda muhtelif kaynaklar referans gösterilerek bilgilendirme yapılacaktır.

Kırkbeşoğlu ve Mcneill (2015)² kişilerin karşı karşıya oldukları riskleri “Risk, insan hayatının her aşamasında var olan bir gerçektir. Bu nedenle, insanlar tarih boyunca karşılaştıkları tehlikelere ve risklere önlem alma ihtiyacı duymuşlardır. İçgüdüsel bir tepkinin sonucu olarak ortaya çıkan bu eylemin amacı risklerin maddi ve manevi zararlarını yok etmek veya en aza indirmek olmuştur. Tehlikelere karşı içgüdüsel tepkilerimizin yanı sıra öğrenilmiş davranışlarımız da bulunmaktadır. “Kibritle oynama” “elinde makasla koşma” “köpekle uğraşma” gibi ifadeler risk yönetiminin aksiyomlarıdır ve insan benliğinde çok küçük yaştan yer edinirler. Her ne kadar günlük yaşantımızda risklerin zarar yaratıcı etkilerinden kendimizi ve yakınlarımızı korumaya çalışsak da bunun örgütsel yaşamdaki karşılığı çok daha farklıdır. Örgütsel yaşam işletmelerin (örgütlerin) rekabet halinde oldukları bir meydandır. Maruz kalınacak riskler çok çeşitli olduğu gibi ortaya çıkacak zararların boyutları da telafisi mümkün olmayan noktalara ulaşabilmektedir.” şeklinde tanımlamışlardır.

Bu konuda Nomer ve Yunak’ın (2000)³ yaklaşımı ise şu şekildedir: “Risk kavramı özellikle sigortacılık ile ilgili konular tartışılır iken “riziko” olarak da ifade edilmektedir. Riziko kavramı; tehlike veya tehlikenin gerçekleşme olasılığı ya da tehlike altındaki nesne ya da kişiyi ifade etmek için kullanılabilmektedir. Rizikolar çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilir. Bunlardan biri, gerçek rizikolar-spekülatif rizikolar ayrımıdır. Bir diğeri temel rizikolar-özel rizikolar, başka bir ayrım fiziksel rizikolar-moral rizikolar ayrımıdır.”

² Kırkbeşoğlu, Erdem / Mcneill, Jon (2015) Risk Yönetimine Giriş, Risk Yönetimi ve Sigortacılık, Ankara, Gazi Kitabevi, s.22.

³ Nomer, Cahit / Yunak, Hüseyin (2000) Sigortanın Genel Prensipleri, İstanbul, Ceyma Matbaacılık, s.7-8.

Uralcan'ın (2016)⁴ risk tanımı “*Risk denilince akla gelen ilk şey tehlike dir. Risk ve tehlike kelimeleri özdeş kelimelerdir. Tehlike ve risk kelimelerinde kesinlik yoktur, olasılık ifade etmektedir. Çince de risk kelimesi “tehlike” ve “fırsat”ı ifade eden iki şekil ile yazılır. Burada riskle fırsatın birlikte olabileceği ifade edilmektedir.*” şeklindedir. Risk kavramına insanlarda olduğu gibi işletmelerde de karşılaşılab ilmesi mümkündür.

İşletmeler, kâr elde etmek amacıyla kurulmuş iktisadi teşkilatlardır. İşletmelerin kâr elde etmesi muhtemel zararlardan korunmayı, bazı hâllerde de risk alarak fazla kâr elde etmeyi öngörebilir. Risk yönetimi hem işletmeciliğin hem de sigortacılığın temel kavramlarından biridir.

Kırkbeşoğlu ve Mcneill (2015)⁵ aynı kaynakta risk yönetiminin önemini “*Risk yönetimi işletmelerin normal gündelik iş faaliyetlerinin kesintiye uğramadan sürdürülmesi için önceden önlem olarak müşteri memnuniyetini ve tedarikçilerle ilişkilerin sağlıklı yürütülmesini sağlar. Yöneticiler sağlıklı bir risk yönetimi anlayışıyla anlık sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmayıp temel iş önceliklerine yönlenebilirler. Risklerin yönetilememesi sonucunda ortaya çıkacak zararlar işletme karlılığını etkileyeceğinden işletmenin piyasadaki saygınlığını da etkileyecektir. Sağlıklı bir risk yönetimi anlayışına sahip bir işletme süreç içerisinde sürdürülebilir bir büyümeye sahip olacak ve pazarda rekabet avantajını elde edecektir. Ayrıca iş güvenliği ve çalışan sağlığı açısından önemli katkılar sağlayacağı gibi ülkenin yasal düzenlemelerine uyum sağlanması açısından da kritik öneme sahiptir. Son yıllarda birçok işletme salt riskle başa çıkmada uzmanlaşan yüksek eğitimli personel istihdam ederek risk yönetimi birimleri oluşturmuşsa da gerçek risk yönetimi uygulaması medeniyetin kendisi kadar eskidir.*” ifadeleri ile anlatmışlardır.

Yine Kırkbeşoğlu ve Mcneill (2015) modern risk yönetimi ile ilgili olarak bize aşağıdaki bilgileri vermişlerdir.⁶

“*Modern risk yönetimi terminolojisinde risklerle başa çıkmadaki teknikler iki yaygın yaklaşımda gruplandırılmıştır. Risk kontrolü ve risk finansmanı (Vaughan ve Vaughan 2008 Rejda 2005 Dorfman 2004) Risk kontrolü işletmelerin maruz kaldığı kayıp risklerini en aza indirmeye odaklanır ve bunlarla ilgili teknikleri içerir. Risk finansmanı ise risk kontrol*

⁴ Uralcan, G. Şebnem (2016) Sigorta Sistemi ve İşletmeciliği, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayın No. 3333, Açık Öğretim Fakültesi Yayın No. 2192, Anadolu Üniversitesi Basımevi, s.4.

⁵ Kırkbeşoğlu / Mcneill, s.22-23.

⁶ Kırkbeşoğlu / Mcneill, s.32-33.

tekniklerinin uygulanmasından sonra kalan risklerin oluşturduğu kayıpları karşılamak için gerekli olan fonların ayarlanması üzerine yoğunlaşır ve transfer tekniklerini içerir. Ayrıca, riskin yönetiminde risk kontrol stratejileri ve risk finansman stratejileri olmak üzere iki stratejiden söz edilebilir.

Risk Kontrol Stratejileri

1. Kaçınma
2. Hasarı Önleme
3. Hasarı Azaltma

Risk Finansman Stratejileri

1. Riskin Üstlenilmesi
2. Sözleşmeyle Risk Transferi
3. Finansal Risk Yönetimi (türev ürünler)
4. Birleşme ve Ortaklıklar
5. Sigorta

Risk Kontrolü bir firmanın maruz kaldığı kayıpların risklerini en aza indirmeye odaklanır. Risk kontrol metotları engelleme ve kayıp önleme ve kaçınma doğrultusunda riski azaltma yaklaşımlarını içerir.

Teknik olarak kaçınma daha riskler oluşmadan bununla ilgili alınan kararlardır. Eğer bir işlem riskin varlığına tahammül etmiyorsa burada bir kaçınma stratejisi söz konusudur. Örneğin sırf riskli ve tehlikeli diye bir ürünü en başından üretmeyi reddetmek mevcut bir ürünün üretimini durdurmak veya belirli bir riskin olmadığı bir işletme konumu sağlamak olabilir. Riskten kaçınma stratejisi maruz kalınmanın potansiyel bir felaketle sonuçlanacağı durumlarda ve riskin indirgenemeyeceği ya da transfer edilemeyeceği durumlarda kullanılmalıdır. Ancak kaçınma stratejisinin devamlı kullanımı da aynı derecede risklidir. Zira işletmenin hedeflerine ulaşmasını da engelleyecektir. Örneğin bir üretici hem riskli diye hiçbir mal üretmeyip hem de bu işte başarılı olamaz. Bu sebeplerden ötürü riskten sakınma metodu kullanılabilecek en son metot olup başka bir seçenek olmadığı zaman kullanılmalıdır.

Riski önleme, hasarı önleme belirli bir hasarın sıklığının azaltılması anlamına gelir. Hasar önlemenin en başta gelen amacı insan hayatını korumaktır. Ölüm veya yaralanma

olasılıklarını düşürmek veya ortadan kaldırmak bir risk yöneticisinin hasar önleme programındaki ilk amacıdır. Büyük işletmeler zarar veya yaralanma kaynaklarını tespit etmek için ve düzeltici eylemler oluşturmak için hasar denetim mühendisleri çalıştırır. Bazı hasarlar makinelerin kötü yerleştirilmesi yetersiz ışık veya havalandırma kötü bakım uygulamaları veya yetersiz bilgisayar güvenliği gibi işleri tehlikeleriyle ilişkilendirilebilir. Diğer hasarlar ise kötü karar yetersiz eğitim veya gözlem ya da güvenlik şartlarına verilen dikkat eksikliği gibi doğrudan insan kusurlarıyla daha çok ilişkilidir. Tüm bu sorunlarla başa çıkabilmek için iyi hasar denetim programları geliştirilebilir ve uygulanabilir ancak istenilen hedeflere ulaşmak için yönetimin güçlü bir bağlılığı ve risk yöneticisinin de sürekli dikkat etmesi gerekmektedir. Hasar önleme etkinliklerinin örnekleri arasında; yanıcı maddelerin bulunduğu ortamlarda uygulanan sigara içme yasağı, kurcalamaya karşı korumalı ambalajlama, bankalardaki güvenlik görevlileri, sürücü eğitim ve güvenlik eğitim programları ve ilaçlara ve tehlikeli kimyasallara yazılan uyarılar yer almaktadır.

Hasar azaltma, hasarın oluşumundan sonra hasarın şiddetinin azaltılması anlamına gelmektedir. Örneğin otomatik yangın fiskiye sistemi veya yangın duvarları hasarın azaltılması için uygun önlemlerdir. Bu sistem yangınları önleme için değil yangınların yayılmasını önleme (şiddetini azaltmak) için tasarlanmıştır. Ancak bu yöntem daha çok hasarın şiddeti çok olduğu zaman ve hasardan kaçınmanın mümkün olmadığı zaman kullanılması tercih edilir. Hasar önleme ve azaltma etkinliklerinin, yalnızca ürettiklerini kurtarma durumlarında, çabanın masraflarını geçtiğinde kullanılması mantıklı olur. Örneğin tek bir binadan oluşan bir fabrika inşa etmek yerine daha maliyetli ama daha ufak iki bina inşa ederek riskin gerçekleşmesi durumunda en azından bir binada faaliyetin devam ettirilmesi garanti edilebilir.”

Risk yönetimi ile ilgili kaynaklara bakıldığında, genel olarak riskin şu şekillerde yönetilebildiği anlaşılmaktadır:

- Riskin Giderilmesi: Tedbir alınarak ortaya çıkabilecek riski tamamen yok etmek ya da minimize etmek. Ancak gerçek hayatta çoğu riskin tamamen yok edilmesi mümkün değildir.
- Riskin Üstlenilmesi: Herhangi bir işlem yapılmaksızın risk gerçekleştiği zaman ortaya çıkacak hasarın kendi imkânlarıyla finanse edilmesi. Bu riske maruz kalan birey ya da firma olabilir.

- Dahili Fon: Birey ya da firmaların muhtelif risklerin gerçekleşmesi ihtimaline karşı, ortaya çıkabilecek zararları karşılamak amacıyla önceden fon biriktirmeleri.
- Çeşitli Finansal Çözümler: Finansal piyasalarda var olan risk giderici veya azaltıcı yöntemlerin kullanılması. Hedge enstrümanları (swap, forward, futures vb.).
- Sigorta: Ortaya çıkabilecek risklerin vereceği zararların karşılanabilmesi amacıyla sigorta yaptırılması.

Nomer ve Yunak (2000)⁷’a göre sigorta kavramı, “*Aynı türden tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin belirli bir miktar para ödemesi yoluyla toplanan tutarın, sadece o tehlikenin gerçekleşmesi sonucu bilfiil zarara uğrayanların zararını karşılamada kullanıldığı bir ekonomik düzenlemedir.*”.

Millî Reasürans TAŞ tarafından yayımlanan Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü’ne göre; aynı nitelik taşıyan risklere maruz kalan kişilerin ödedikleri primlerden elde edilen paranın, söz konusu risklerin ortaya çıkması durumunda zarara uğrayanların, zararlarının karşılanması amacı ile kullanıldığı risk transfer sistemi olarak tanımlanmıştır.⁸

Amerikan Risk ve Sigorta Birliği; beklenmedik risklerin birleştirilmesi ve risklerin gerçekleşerek hasarın ortaya çıkması durumunda söz konusu zararın, riske maruz kalan sigortalıya ödenmek üzere sigortacıya devredilmesi şeklinde tanımlamıştır.⁹

Sigorta Terimleri Sözlüğü’ne göre sigorta; sigorta sözleşmesinden doğan çeşitli risklerin, bu riskleri üstlenen kuruluşlara devredilmesini sağlayan sistem olarak tanımlanmıştır.¹⁰

Sigorta kavramına, Türk Ticaret Kanunu’nun 1401/1. maddesinde de yer verilmiştir. Buna göre sigorta “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında*

⁷ Nomer / Yunak, s.14.

⁸ Çuhacı, Kemal (2004) Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Millî Reasürans TAŞ. Yayınları, s.148.

⁹ Rejda, George E. (2008) Principles of Risk Management and Insurance, 9th Edition, Prentice Hall, s.20- 21.

¹⁰ Harwey, W. Rubin (2000) Dictionary of Insurance Terms, USA, Fourth Edition, Barron’s Educational Series, s.244.

gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.” şeklinde tanımlanmıştır.

Kırkbeşoğlu’nun (2015)¹¹ tanımı “Sigorta sektörü, kaynakları harekete geçirip riski transfer ederek büyük ölçüde kaynakların etkin dağılımına ve ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Bunlara ilave olarak işlem maliyetlerini düşürme, likidite yaratma ve yatırımlarda ölçek ekonomisi etkisi oluşturma yoluyla da finansal sistemin etkinliğini artırır. Güçlü bir sigorta sektörü sosyal güvenlik sistemine alternatif veya tamamlayıcı ürünler yaratarak devlet bütçesi üzerindeki baskıyı hafifletir. Hayat sigortaları ve özel emeklilik fonları özellikle gelişmekte olan toplumlarda, kısa dönemli krediler veren bankaların tersine, uzun dönemli fonlarla ülke ekonomisine önemli katkılar sağlar. Dolayısıyla bu beklentilerin tamamının karşılanması tek yolu, etkin bir sigortacılık sisteminin oluşturulmasıdır.” şeklindedir.

Yine Kırkbeşoğlu (2015)¹² sigortacılığın ne olduğu ve sistemin nasıl çalıştığı konusunu “Sigortacılık karmaşık bir risk transfer mekanizmasıdır ve tanımlaması oldukça zordur. Fakat en basit yönüyle iki temel özelliğe sahiptir. Riski bir bireyden bir gruba transfer eder, zararları bir havuz içerisinde tüm grup üyelerine paylaştırır.

Sigortacı bir yıl içerisinde bir grup sigortalının tehlikeyle karşı karşıya geleceğini ve tazminatla sonuçlanacak kayıpların ortaya çıkacağını öngörür. Bu tür kayıplar sigortacı için telafi edilebilir kayıplardır. Sigortacılar açısından geçmiş dönemde yaşanmış hasarlara ilişkin kayıtlar oldukça büyük önem taşımaktadır. Sigortacı geçmiş hasar verilerini kullanarak ileride ne kadarlık bir hasar tazminatına maruz kalacağını ve hangi risk grubundaki sigortalıdan ne kadar prim alması gerektiğini hesaplar. Tüm bu hesaplar üst düzey matematik ve istatistik bilgisinin ürünüdür. Sigorta havuzuna dahil olan çok sayıda sigortalıdan yalnızca bir grubu bu tür risklerle karşı karşıya kalır. Eğer sigortacı bu hesaplamayı kusursuz bir şekilde gerçekleştirmiş ise sigortalıların uğrayacağı hasarlar sigortacı tarafından tazmin edilebilir nitelikte olacaktır. Ancak doğal afetlerin sigorta suiistimallerinin veya sigorta bilinçsizliğinin yaşandığı toplumlarda; bu dengenin sağlanamaması ve dolayısıyla havuz sisteminin zarar görmesi söz konusu olabilir.

¹¹ Kırkbeşoğlu, Erdem (2015) Sigortacılığa Giriş, Risk Yönetimi ve Sigortacılık, Ankara, Gazi Kitabevi, s.44.

¹² Kırkbeşoğlu, s.45-46.

Sigortacı ileride az çok ne kadar gerçekleşeceğini önceden tahmin ettiği bu hasarları karşılayabilmek için sigortalılardan prim sağlayacaktır. Dolayısıyla sigortalılardan öyle bir prim almalıdır ki ileride ne kadar gerçekleşeceğini az çok kestirebildiği hasarları tazmin edebilsin. Sigortacının sigortalısından talep edeceği prim tutarı bu denge (prim-tazminat dengesinin) sağlanabilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Sigortacının tüm bireylerden aynı primleri alması mümkün değildir. Bu nedenle sigortacı sigortalarını belirli risk faktörlerine göre sınıflandırır ve bu hesaba göre prim toplar. Örneğin kişinin yaşı cinsiyeti ikamet adresi mesleği ve hatta sigara kullanıp kullanmaması dahi sigorta priminin diğer kişilerden farklılaşmasını sağlayacaktır.

Sigortayı her hangi bir vatandaş gözüyle değerlendirdiğimizde riskin gerçekleşmesi olasılığı bireyler için çok fazla bir anlam ifade etmez. Bireyler için anlamlı süreç, riskin gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkar. Kişiler canlarıyla ilgili her hangi bir kayıpları yoksa mallarıyla ilgili kaybın telafisinin sigortacı tarafından karşılanacağını güveni ve rahatlığı içerisinde olurlar. Dolayısıyla riskin gerçekleşmesi olasılığı optimum primlerin tahsil edilmesi veya hasarın şiddetini artıran koşullar sigortalıların ilgilendiği konular arasında yer almazlar.” şeklinde ifade etmiştir.

2.2. Sigortanın Türleri ve İşlevi

Sigortayı pek çok bakımdan türlere ayırmak mümkündür. Öncelikle özel sigortalar-sosyal sigortalar (kamu sigortası) ayrımı yapılabilir. İsminden de anlaşılacağı üzere sosyal güvenlikle ilgili sigortalar kamu sigortası; kasko, yangın vb. sigortalar ise özel sigortalar olarak adlandırılabilir. Bir başka ayrım zarar sigortaları-meblağ sigortaları ayrımıdır. Zarar sigortalarında, risk gerçekleştikten sonra zarar hesaplanır ona göre ödeme yapılır. Meblağ sigortalarında ise önceden belirlenen meblağ ödenir.

Sigortanın türleri ile ilgili bir başka ayrım ise genel sigortalar-uzun süreli sigortalar ayrımıdır. Bu ayrım aynı zamanda AB'nin de yaklaşımıdır. 73/239 sayılı Direktif ile düzenlenmiştir. Söz konusu Direktif'te sigortalar Uzun Süreli Sigortalar ve Genel Sigorta Dalları olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Buna göre:¹³

¹³ Genç, Ahmet (1991) İngiliz Sigortacılık Sistemi, Ankara, Seçkin Ofset Matbaacılık, s.9-10.

Uzun Süreli Sigortalar

1. Hayat Sigortası
2. Evlilik ve Doğum Sigortası
3. Uzun Süreli Sigorta ile Bağlantılı Sigorta İşlemleri
4. Sürekli Sağlık Sigortası
5. Tontin
6. Sermayenin Kurtarılması veya Paraya Çevrilmesi
7. Emeklilik Fon Yönetimi

Genel Sigorta Dalları

8. Kaza
9. Hastalık
10. Kara Araçları
11. Demir Yolu Araçları
12. Uçaklar
13. Gemiler
14. Taşıma Hâlinde Yükler
15. Yangın ve Doğal Afetler
16. Mülkiyete Zarar
17. Motorlu Araç Sorumluluk
18. Uçak Sorumluluk
19. Gemi Sorumluluk
20. Genel Sorumluluk
21. Kredi
22. Teminat
23. Çeşitli Mali Kayıplar
24. Yasal Masraflar

olarak sayılmıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 1453-1520'nci maddelerinde, sigorta türleri zarar sigortaları ve can sigortaları olarak iki grupta ele alınmıştır. Buna göre sigorta sınıflandırması aşağıdaki gibidir:¹⁴

A. Zarar Sigortaları

1. Mal Sigortaları
2. Sorumluluk Sigortaları

B. Can Sigortaları

1. Hayat Sigortaları
2. Kaza Sigortaları
3. Hastalık ve Sağlık Sigortaları

Türkiye'de de hem anonim şirket şeklinde kurulanlar hem tekafül (katılım sigortacılığı) şirketleri hem de kooperatif sigorta şirketleri faaliyetlerini hayat (AB'de uzun süreli sigortalar olarak ifade edilmektedir.) ve hayat dışı (AB'de genel sigorta dalları olarak ifade edilmektedir.) şeklinde ayırmak zorundadırlar. Diğer bir ifadeyle, bir sigorta şirketi yalnızca belirtilen sigorta gruplarının birinde faaliyet gösterebilir. Her iki grupta da faaliyet gösterilmek istenildiği takdirde ayrı bir şirket kurulmak zorundadır. Bu durum 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun getirdiği bir zorunluluktur.

Bununla birlikte sigortacılığın ilave çok önemli işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- a) Risk Transferi: Bireyler ve firmalar günlük hayatta kaza, ölüm, hastalık, yangın, deprem, fırtına, iflas etme gibi çok sayıda risk ile karşı karşıyadır. Bu risklerin gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkacak zararların tazmini amacıyla, belli bir ücret (prim) karşılığında bu riskler sigorta şirketine transfer edilmektedir. Bu suretle, hem kişiler hem de firmalar karşı karşıya kalabilecekleri zararların maddi olarak tazmini bakımından güvence altında olmakta, faaliyetlerine güven içinde devam etmektedirler.
- b) Risk Paylaşımı: Sigorta yoluyla kişiler ya da firmalardan sigorta şirketine transfer edilen riskler burada kalmamakta, sigorta şirketleri bu riskleri kısmen veya tamamen reasürans şirketlerine, onlar da retrosesyonerlere, onlar da finansal piyasalara devretmektedir. Böylece riskler yaygın biçimde paylaşılmış olmaktadır.

¹⁴ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1453–1520'nci maddeler.

Diğer taraftan, muafiyet uygulamaları yoluyla da bireyler ya da firmaların üzerinde bir miktar (%5, %10 gibi) risk bırakılarak onların da tedbirli davranmaları sağlanmaktadır.

- c) Riskin Dağılımının Sağlanması: Çok sayıda bireye ya da firmaya ait risklerin sigorta edilmesiyle, çok sayıda kişinin bir havuza koyacakları primler ile ortaya çıkacak hasarların tazmini mümkün olabilmektedir. Aksi takdirde, küçük sayılarla yapılacak sigortalarda sistemin işleyişinde sorunlarla karşılaşılabilir. Büyük Sayılar Kanunu adı verilen bu kural ile sigorta havuzuna katılım ne kadar yüksek sayıda olursa ortalama hasar tutarlarına o kadar yaklaşılacağı anlatılmaktadır.
- d) Dayanışma: Sigorta yoluyla aynı havuza prim ödeyen kişiler, birbirleriyle dayanışma yapmış olmaktadır. Örneğin, bu yıl bir sigorta şirketinin kasko sigortası yaptığı 100 bin araçtan 5 bini kaza yapmış olsa yalnızca bu 5 bin araçtan toplanan prim yeterli olmayacağından zararlar diğer 95 bin araç sahibinden de toplanan primlerden karşılanacaktır. Bir sonraki yıl farklı araçlar kaza yapacak ve yine bu sigorta havuzundan zararlar karşılanacaktır. Elbette kaza yapanlara biraz daha yüksek primden kaza yapmayanlara biraz daha düşük primden (bonus-malus) sigorta yapılacaktır. Ancak bu durum sigortanın dayanışma özelliğini değiştirmeyecektir.
- e) Zararı Azaltma: Sigorta şirketleri sigorta yaparken risk derecesine göre fiyatlandırma yaparlar. Örneğin üzerinde alarm bulunan bir otomobilin kasko sigortası daha ucuzdur. Buna benzer şekilde örneğin iş yerlerinde yangına, hırsızlığa karşı tedbirler varsa daha düşük prim söz konusudur. Bu yönüyle sigorta, kişileri tedbir almaya ve muhtemel zararları azaltmaya yönlendirmektedir.
- f) Üretimde İstikrar: Gerek sanayi üretimi ve gerekse tarımsal üretim yapan bireyler ya da firmalar, ortaya çıkabilecek muhtemel zararlarını (fabrikada yangın, deprem, tarımsal üretimde dolu, don gibi) sigorta ettirdikleri takdirde, zarar ortaya çıktığında sigorta şirketinden alacakları tazminat ile üretim faaliyetlerine ara vermeden devam edebilirler. Bu da bir ülke ekonomisi için hayati derecede önem arz eden bir husustur.
- g) Tasarruf: Özellikle hayat sigortalarında ve benzer uzun vadeli sigortalarda biriken fonlar ülkenin iç tasarruflarını artırır, cari açığını düşürür. Bu tasarruflar diğer tasarruflara göre (örneğin mevduat) daha uzun vadeli olduğundan, ülkemiz yatırımcısının uzun vadeli fon ihtiyacını karşılama bakımından büyük önem arz etmektedir.

- h) İstihdam: Finans sektörünün diğer oyuncularından farklı olarak sigorta sektörü istihdam yoğun bir sektördür. Binlerce acente ve broker vasıtası ile satış yapılmaktadır. Ayrıca risk incelemesi ve ekspertiz, destek hizmetleri gibi hizmetler de verildiğinden, sigorta şirketleri, acenteler, brokerler, eksperler, aktüerler, destek hizmet kuruluşları (asistans firmaları da denilmektedir) tarafından binlerce kişi istihdam edilmektedir.

2.3. Temel Kavramlar

Daha önceki başlıklar altında sigortanın aslında bir havuz olduğu, bu havuzda toplanan paralar ile riske maruz kalanların zararlarının ödendiğini ifade etmiştik. Bu çerçevede sigortacılığa özgü bazı temel kavramların da izah edilmesi önem arz etmektedir. Bu kavramlardan ilki sigorta edilebilir risk kavramıdır.

Dorfman’a (1998)¹⁵ göre “İdeal bir sigorta koruması için hangi çeşit riskler sigorta edilebilir sorusuna cevaben şu kriterler sayılmıştır. a) Aynı tehlike ile karşı karşıya bulunan geniş bir grup, b) Sigortalının kontrolü dışında olan tesadüfi hasarlar, c) Ekonomik olarak ölçülebilirlik, d) Düşük ihtimalli katastrofik risk. Bu şartlara bazı yazarlar “ekonomik olarak güç yetirilebilir bir prim” kriterini de ilave etmişlerdir.”. Bu değerlendirme çerçevesinde, sigortalanabilir menfaat yok ise sigorta sözleşmesi yapılmasına ve dolayısıyla sigortaya da gerek yoktur.

Kartal (2013)¹⁶ poliçe ve sözleşme konularını “Sigorta poliçesi, sigortacı ile sigortalı arasındaki sigorta sözleşmesinin yazılı, yasal delilidir. Bir sigorta poliçesinde genel olarak, sigortacıyı ve sigortalıyı tanımlayıcı bilgiler, sigorta konusuna ilişkin açıklamalar, teminatın kapsamı, sigorta bedeli, sözleşmenin süresi, prim miktarı, poliçenin düzenlenme tarihi, tarafların borç ve yükümlülükleri gibi bilgiler bulunmaktadır.” ifadeleri ile ele almıştır.

Son yıllarda bilgi işlem teknolojisinin gelişmesi ve dijitalleşme sonucunda sigorta poliçeleri de fiziki olarak verilmemekte, bilgi işlem kayıtlarında tutulmaktadır. Bunun en tipik örneği, zorunlu trafik sigortası bilgilerinin Sigorta Bilgi Merkezinde tutuluyor olması

¹⁵ Dorfman, Mark S. (1998) Introduction to Risk Management and Insurance, Sixth Edition, New Jersey, USA, Prentice Hall Upper Saddle River, s.23.

¹⁶ Kartal, Cem (2013) ‘Sigortacılıkta Sermaye Yeterliliğinin Türk Sigorta Şirketlerinin AB’ye Uyumu Açısından İncelenmesi’ (Doktora), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.9.

ve trafik kontrolleri esnasında trafik polisinin bu bilgilere erişiyor olmasıdır. Bu suretle, kâğıt ortamında poliçe kontrolü de ortadan kalkmakta ve tasarruf sağlanmaktadır.

Sigorta poliçesi kavramı yukarıda tanımlanmıştır. Sigorta ile ilgili diğer bazı temel kavramlar ise şu şekilde sayılabilir:

- Prim
- Hasar
- Sigorta Bedeli
- Tazminat
- Eksik Sigorta
- Aşkın Sigorta
- Sigorta Aracısı (acente ve broker)
- Muafiyet
- Koasürans
- Reasürans

Prim kavramı çok kısa olarak “satın alınan sigorta teminatının ücreti” olarak ifade edilebilir. Nitekim Uralcan (2011)¹⁷ tazminat ve prim kavramları ile aşkın ve eksik sigorta kavramlarını “*Sigorta sözleşmeleri birer tazminat sözleşmeleridir. Tazminat kavramı mal, can ve sorumluluk sigortalarında farklı anlamlardadır. Tazminatın ödenmesinde esas, sigortalıyı hasardan önceki mali durumuna getirmektir. O nedenle de poliçede azami teminat diye belirlenen değer, riskin bütün üniteye zarar vermesi halinde sigortalının uğrayacağı azami zararın karşılığı olmalıdır. Azami teminatın sigorta konusu malın değerinin altında olmasına eksik sigorta, azami teminatın sigorta konusu malın değerinin üstünde olması halinde ise aşkın sigorta söz konusudur.*” ifadeleri ile tanımlamıştır.

Tazminatın ödenmesinde, sigortalının hasardan önceki duruma getirilmesi konusu hassasiyet arz etmektedir. Örneğin, tam hasara uğramış bir otomobilin (pert) tazmininde aynı model ve yıl bir aracın sigortalıya fiziki olarak teslimi ya da o aracın değerinin parasal olarak ödenmesi mümkündür. Bu noktada gerçek rayiç değer ne olduğu daima tartışma konusudur. Rayiç değer üstünde yapılacak bir ödemede “sebepsiz zenginleşme” argümanı,

¹⁷ **Uralcan, G. Şebnem** (2011) Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi, 3. Baskı, İstanbul, Hiperlink Yayınları, s.39-40.

rayiç değerin altında yapılacak bir ödemede ise “eksik tazmin” argümanı söz konusu olacaktır.

Acar (2010)¹⁸ sigorta primini tanımlarken “ortak fon” kavramını getirmekte ve *“Sigorta Primi; esas olarak aynı tür tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin, aralarından söz konusu tehlikeye doğrudan doğruya maruz kalanların zararlarını karşılamayı amaçlar. Bu amaç doğrultusunda “ortak fon” oluşturmak için ödedikleri katkı payı sigorta primidir. Başka bir deyişle sigorta primi sigortanın ücretidir.”* şeklinde tanımlamaktadır.

Çelik (2017)¹⁹ sigorta poliçesi, sigorta sözleşmesi, tazminat, sebepsiz zenginleşme kavramlarını açıklarken konuya hayat ve hayat dışı sigortacılık ayrımı boyutlarını da getirmekte ve *“Sigortacı rizikoyu kabul etmesinin ardından sözleşmede açıkça belirtilen şartların gerçekleşmesinden doğan zararları sigorta priminin ödenmesi şartına bağlar ve bu şekilde ödemesini gerçekleştirir. Tazminata sigorta açısından bakıldığı zaman, sigortalı ve sigorta şirketinin oluşturduğu sözleşmenin birincil nedeni olarak yer almaktadır. Öyle ki, sigorta sözleşmesinin kapsamında yer alan rizikolardan meydana gelen zararın sigortacı tarafından karşılanmasına tazminat denilmektedir. Sigorta sözleşmesindeki tazminatın amacı ise, sigortalıyı zarar gördüğü durumdan çıkararak hiç zarar gerçekleşmemiş durumuna getirmektir. Sigorta şirketi zararı karşılarken aynı zamanda şirketin maddi boyutunu da düşünerek zararı kendi açısından da en makul düzeyde ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu yüzden sigortalının zararının karşılanmasında temel amaç sigortalının ekonomik durumunu zarardan önceki durumuna getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda tazminat her zaman para ile ifade edilmeyebilir. Zararın tamir, onarım veya yenileme ile de karşılanması tazminat kapsamında değerlendirilir. Buna örnek olarak, trafik kazalarının büyük çoğunluğunda başvuru “tamir ile hasar öncesi duruma getirme” verilebilmektedir. Sigorta bedeli, sigorta poliçesinde belirtilen bir tehlike meydana geldiği zaman yine poliçede belirlenen değeri geçmemek üzere sigortalıya ödenecek olan en yüksek tutarı ifade etmektedir.*

Sigorta bedeli hayat sigortalarında ve hayat dışı sigortalarda farklılıklar göstermektedir. Hayat sigortalarında sigorta bedeli ile ödenecek olan tutar aynı olurken,

¹⁸ **Acar, İsmail** (2010) ‘AB Solvency II Projesi Kapsamında Sigorta Sektöründe Yükümlülük Karşılama Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektörü’ (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, s.9.

¹⁹ **Çelik, Turgay** (2017) ‘Sigorta Şirketlerinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama’ (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.7.

hayat dışı sigortalarda bu her zaman geçerli olmamaktadır. Hayat dışı sigortaların, diğer bir ifade ile mal veya sorumluluk sigortalarının, böyle bir özellik arz etmesinin sebebi ise sigorta poliçelerinde belirtilen zararın karşılanması ifadesinden kaynaklanmaktadır. Sigortalının zararı her zaman poliçede belirtilen azami tutar, yani sigorta bedeli, kadar yüksek olmayabilir. Bu yüzden sigortalının kara geçmesini ve sebepsiz zenginleşmesini önlemek için zararının karşılanması yeterli olacaktır. Örneğin, evini yangına karşı sigortalatan bir kişi yalnızca bir odası yandığı için tüm evin sigorta bedelini talep edemeyecektir. Burada yangın sigortası kişinin yalnızca zararını karşılayacak ve tek bir odasını poliçede belirtilen şartlar dahilinde zarar görmeden önceki haline getirecektir.” ifadelerini kullanmaktadır.

Reasürans, sigortanı sigortası, mükerrer sigorta ya da tekrar sigorta olarak ifade edilebilir. Sigorta şirketleri, üstlendikleri riskin bir kısmını reasürans şirketlerine aktarırlar. Bu aktarım kimi zaman başka bir sigorta şirketine de olabilir. Bu durumda devralan şirket bu devraldığı primi “endirekt işler” olarak göstermektedir. Reasüransta devreden sigorta şirketine sedan şirket denilirken, riski devralana ise reasürans şirketi veya reasürör denilmektedir.

Riskin sigorta şirketinin üstünde kalan kısmına ‘saklama payı’, ‘retansiyon’ veya İngilizce olarak ‘retention’ isimleri verilir. Kimi durumlarda, özellikle çok yüksek tutarlı teminatların olduğu hâllerde sigorta şirketleri riskin tamamını reasürans şirketlerine devredebilirler. Bu duruma ülkemiz sigorta piyasasında “fronting” adı verilmektedir. Bu takdirde sigorta şirketi bir anlamda yalnızca aracı pozisyonunda olup risk üstlenmemekte, elde edeceği komisyon geliri ile yetinmektedir. Reasürans şirketleri de devraldıkları risklerin bir kısmını devrederler. Bu riskleri devralan şirketlere de retrosesyon şirketleri veya retrosesyonerler denilir. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere, sigorta piyasasında riskin çok yaygın biçimde hem ulusal hem de uluslararası seviyede paylaşımı söz konusudur.

Koasürans kelimesi kısaca, sigorta şirketlerinin kendi aralarında riski paylaşmaları olarak tanımlanmaktadır. Türk sigorta piyasasında koasürans müşterek sigorta adıyla da anılmaktadır. Ülkemiz piyasasında iki ayrı uygulaması görülmektedir. Birincisi sigorta şirketleri arasında risk paylaşımıdır. İkincisi ise sigorta şirketi ile sigortalı arasında risk paylaşımıdır. Örneğin, ortaya çıkan hasarın yüzde 80’inin sigorta şirketi yüzde 20’sinin sigortalı tarafından üstlenilmesi gibi.

Sigorta Bedeli kavramı, sigorta edilen varlığın değerini gösterir. Bu kavramın sigorta primi ile karıştırılmaması gerekir. Sigorta bedeli mal sigortalarında malın değeri (örneğin bir aracın kasko değeri) iken, hayat sigortalarında önceden belirlenmiş bir rakam (örneğin kişi öldüğü takdirde yakınlarına 100 bin TL ödeneceği gibi) ya da belli bir hesaplama göre (örneğin destekten yoksun kalma hesabı gibi) çıkacak tutardır.

Muafiyet kavramı, sigorta tazminatının ödenmesinde tazminatın bir kısmının ödenmeyerek sigortalının üzerinde bırakılmasıdır. Genel olarak “tenzili muafiyet” ve entegral muafiyet” adlarıyla iki kısma ayrılır.

Tenzili muafiyette, örneğin sigorta sözleşmesinde yüzde 5 tenzili muafiyet uygulanmasına ilişkin bir hüküm var ise toplam sigorta bedelinin yüzde 5’i indirilerek kalan tutar tazminat olarak ödenir. Hesaplanan tazminat tutarı, sigorta bedelinin (ör. Sigorta edilen malın değerinin) yüzde 5’inin altında ise hiç ödeme yapılmaz.

Entegral muafiyette, yine önceden belirlenmiş bir muafiyet oranı ya da tutarı vardır. Hesaplanan tazminat bu tutarın altında ise hiç ödeme yapılmaz. Hesaplanan tazminat bu tutarı aştığı takdirde ise, hiçbir kesinti yapılmadan tüm tazminat tutarı ödenir.

Sigorta aracısı denildiğinde iki grup aracı akla gelmektedir. Bunlar sigorta acenteleri ile sigorta ve reasürans brokerleridir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun 2007 yılında yürürlüğe girmesine kadar bir de prodüktörler ve tali acenteler vardı.

Sigorta acenteleri, sigorta şirketleri adına faaliyet gösterirler. Onların ürünlerini tüketiciye satarlar. Bu faaliyetleri karşılığında komisyon geliri elde ederler. Sigorta acenteleri risk üstlenmezler. Risk üstlenenler sigorta şirketleridir.

Sigorta ve reasürans brokerleri de aracılarıdır. Acentelerden farkları, bunların sigorta şirketleri adına değil sigorta yaptırmak isteyen bireyler veya sigorta yaptırmak isteyen firmalar adına hareket etmeleridir. Ayrıca sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri arasında da aracılık yapan reasürans brokerleri vardır. Brokerler de risk üstlenmezler. Aracılık yaptıkları işlerle ilgili olarak komisyon geliri elde ederler.

Çelik (2017)²⁰ sigorta aracılığı ile ilgili uluslararası anlam farklarını ele almakta ve “*Acente kavramı ülkeler arasında farklılık göstermekle birlikte genel olarak Büyük Britanya,*

²⁰ Çelik, s.10-11, 13.

Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi Anglosakson hukukunun geçerli olduğu ülkelerde, başka bir gerçek veya tüzel kişilik adına ve hesabına hareket yetkisi anlamına gelmektedir. Yetkinin açık, örtülü, sözlü veya yazılı olabilmesi taraflara bırakılmıştır. Acentenin kapsamını daha daraltıp sigorta şirketleri açısından bakıldığı zaman ise, sözleşme ile aralarında bir bağlılık oluşmuş ve bu bağlılığın sonucu olarak da sigorta şirketinin ürünlerinin tanıtım ve satışında görevli olan temsilci olarak tanımlanmaktadır. Acenteler anlaşma yaptığı sigorta şirketinin ürünlerini satarak bunlar üzerinden kar yapmaya çalışırlar. Acente kavramı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunun 102. Maddesinde ise şöyle tanımlanmaktadır; “Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir.

Broker kelimesi ise, köken olarak İngilizce bir kelime olup öğretilerde belirtildiği gibi Türkçe’de tellal(simsar) anlamına gelmektedir. Tellal sigorta sözleşmesi kurmaya yönelik tarafları bir araya getirmeye çalışırken bunu sigortalı adına yürütmektedir. Acentalar sigorta şirketine karşı sorumluyken, tellallar sigortalıya karşı sorumludurlar. Tellalın acentadan ayrıldığı diğer bir konu ise, acenta sigorta şirketine bağlıyken tellalda sigortalıya karşı böyle bir bağlılık söz konusu olmamaktadır.” değerlendirmesinde bulunmaktadır.

2.4. Büyük Sayılar Kanunu

Büyük Sayılar Kanunu’nun sigortacılıkta özel bir önemi vardır. Bu nedenle burada ayrı bir başlık altında ele alınması uygun görülmüştür. Sigorta sisteminin etkin bir biçimde işlevini yerine getirebilmesi bakımından büyük sayıların gerçekleştirilmesi olmazsa olmaz şartlardan biridir.

Bu konuda Britannica’nın²¹ değerlendirmesi: “Büyük Sayılar Kanunu teorisini ilk olarak İsveçli matematikçi Jacob Bernoilli 1713’te ispatlamıştır. Buna göre, bir olayda deneme sayısı ne kadar çok olursa ortalamaya o kadar yakın sonuçlar elde edilir. Aynı şekilde yüz yıl sonra Rus matematikçi Pafnuty Chebyshev de bu teoriyi kanıtladı. Buna göre,

²¹ **Routledge Richard** Britannica, Law of large numbers <<https://www.britannica.com/science/law-of-large-numbers>>, s.e.t. 30.01.2018.

bir parayı tekrar tekrar havaya atmak suretiyle kaç defa yazı kaç defa tura geleceğini belirlediğimizde, sayı 1000'i geçtiğinde yazı veya tura gelme ihtimali %47-53 arasına gelmekte ve %50 olan ortalamaya iyice yaklaşmaktadır.” şeklindedir.

Bu konuda Kırkbeşoğlu ve Mcneill (2015)²² de önemli açıklamalar yapmışlar, konunun anlaşılmasına katkı sağlamışlardır. Konuya ilişkin açıklamaları şu şekildedir: *“Olasılık teorisi bir şeyin olacağı olasılığının ölçülmesiyle ilgili ve bu olasılığa dayanarak tahmin yapmak ile ilgili bir bilgiyi ifade eder. Teori tesadüfi olaylarla ilgilidir ve bazı olaylar şans eseri gibi gözüксе de aslında pek çok denemeye gerçekleşir düşüncesine dayanmaktadır. Bir olayın gerçekleşme ihtimali 0 ile 1 arasında bir değerle ifade edilir, olması daha muhtemel olaylara bire daha yakın değerler verilir.*

Birçok ders kitabında riskin tanımını incelediğimizde benzer tanımlarla karşılaşmaktayız. Risk çoğu ders kitabında “belirsizlik” bazı kaynaklarda ise “zarara yol açan ya da zarar verme kapasitesi olan ki ya da nesne” olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanımların her biri yukarıda anlatılan örnek olaydaki sıradan bireyleri ilgilendiren bir içeriktedir. Belirsizlik kayıp ve tehlikeler kişiler için bir risk kaynağıdır ve elbette önemlidir. Ancak sigorta şirketleri için riskin tanımı çok daha karmaşık olup çok daha fazlasını ifade eder.

Sigortacılıkta riski “Gerçekleşen zararın beklenen zarardan olumsuz sapması.” olarak ifade etmek çok daha yerinde olacaktır. Zira sigortacı için belirsizlik veya tehlike belirli bir seviyeye kadar bir risk değeri taşımaz. Çünkü sigortacı zaten bir yıl içerisinde bir grup sigortalının tehlikeyle karşı karşıya geleceğini ve hatta tazminatla sonuçlanacak kayıpların ortaya çıkacağını öngörür. Bu tür kayıplar sigortacı için telafi edilebilir kayıplardır. Sigortacılar açısından geçmiş dönemde yaşanmış hasarlara ilişkin kayıtlar oldukça büyük önem taşımaktadır. Sigortacı geçmiş hasar grubundaki sigortalıdır. Ne kadar prim alması gerektiğini hesaplar. Tüm bu hesaplar üst düzey matematik ve istatistik bilgisinin ürünüdür. Sigorta havuzuna dahil olan çok sayıda sigortalıdan yalnızca bir grubu bu tür risklerle karşı karşıya kalır. Bu sigortalıların uğrayacağı hasarlar sigortacı tarafından tazmin edilebilir niteliktedir. Sigortacı bu hasar tazminatı için önceden kendini korumaya almıştır. Sigortacı için bu tür zararlar “beklenen zarar” olarak ifade edilir.

²² Kırkbeşoğlu / Mcneil, s.5-8.

Sigortacı ileride az çok ne kadar gerçekleşeceğini önceden tahmin ettiği bu hasarları karşılayabilmek için sigortalılardan prim toplayacaktır. Dolayısıyla sigortalılardan öyle bir prim almalıdır ki ileride ne kadar gerçekleşeceğini az çok kestirebildiği hasarları tazmin edebilsin. Sigortacının sigortalısından talep edeceği prim tutarı bu denge (prim-tazminat dengesinin) sağlanabilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Sigortacının tüm bireylerden aynı primleri alması mümkün değildir. Bu nedenle sigortacı sigortalılarını belirli risk faktörlerine göre sınıflandırır ve bu hesaba göre prim toplar. Örneğin kişinin yaşı, cinsiyeti, ikamet adresi, mesleği ve hatta sigorta kullanıp kullanmaması dahi sigorta priminin diğer kişilerden farklılaşmasını sağlayacaktır.

Eğer sigortacı sigortalılarından aktüeryal olarak hesaplanmış olması gerektiği kadar bir primi tahsil etmişse bu noktada bir riskin ortaya çıkması normal şartlarda beklenmez. Ancak doğal afetlerin, sigorta suistimallerinin veya sigorta bilinçsizliğinin yaşandığı toplumlarda gerçekleşen zararın beklenen zarardan çok daha fazla olması söz konusu olabilir. İşle sigortacı için risk bu şekilde ortaya çıkar. Fark edileceği üzere riskin tanımı zarar üzerinden ifade edilmiştir. Bu noktada beklenen durum sigortacının bilimsel olarak belirlediği primi sigortalısından tahsil etmesidir.

Sigorta teorisine göre tahsil edilecek prim aktüeryal açıdan hesaplanır ve bu primde oynama yapılmaz. Oysa uygulamada sigorta şirketlerinin çoğunun, büyük sigorta şirketleriyle rekabet edebilmek veya olaylar karşısındaki düşük risk algıları nedeniyle sigorta işlemlerini olması gerektiğinden daha az sigorta primleriyle gerçekleştirdikleri görülmektedir. Dolayısıyla bu tür poliçelerde hasar meydana gelmesi durumunda prim tazminat dengesi bozulacak ve sigortacı için yine bir risk ortaya çıkacaktır. Ancak tekrar ifade etmek gerekir ki sigortacılıkta primlerin sabit olduğu dolayısıyla riskin ancak ve ancak zarardaki değişimden meydana geldiği varsayımı hakimdir.

Sigortacılıkla risk kavramı hemen hemen tüm kaynaklarda “riziko” kavramıyla aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere risk ile riziko arasında ufak bir ayırım bulunmaktadır. Rizikoyu “ortaya çıkması muhtemel bir tehlike” veya “zarar verebilme ihtimali olan olaylar” olarak tanımlamak çok daha doğru olacaktır. Dolayısıyla riziko sigorta sözleşmesinde hasar ödenmesine neden olabilecek tehlike veya olaylar şeklinde tanımlanırken risk bu tehlikelerin gerçekleşmesi sonucunda beklenen zarardan hangi oranda sapma gerçekleştiğini ifade eder.”

2.5. Sigortanın Tarihsel Gelişimi

2.5.1. Sigortanın Tarihi

Sigortanın tarihi çok eski yıllara dayanmaktadır. İnsanlar, tarih boyunca bir yandan can güvenlikleri için tedbir alırken, diğer yandan da mal güvenlikleri için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir.

Dünya’da sigortacılığın tarihi ile ilgili olarak Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği (TSB) web sayfasında²³ yer alan şu bilgilerin aktarılması yararlı görülmüştür.

“Dünyada sigortacılığa benzer ilk uygulamalara günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce Babiller’de rastlanmaktadır. Zamanın ticaret merkezi durumundaki Babil’de, kervan tüccarlarına borç veren sermayedarlar, kervanların soyulması veya fidye ödeme durumuyla karşılaşmaları halinde tüccarların borçlarını silmekte, buna karşılık borcu tüccarlardan geri aldıkları zaman, taşıdıkları riskin karşılığı olarak ana borç miktarı üzerinden bir miktar para almaktaydılar. Bu olay daha sonra Kral Hammurabi tarafından yasallaştırıldı. Hammurabi Kanunlarının en büyük özelliği haydutların saldırısına uğrayan kervanların zararlarının bütün diğer kervanlar arasında paylaşılmasını öngörmeseydi. Bu, tehlike paylaşmasının kara taşımacılığındaki ilk örneğidir.

M.Ö. 600 yıllarında Hindu’lar sigorta özelliği taşıyan kredi anlaşmaları yapmaya başladılar. Basit içerikli bu anlaşmalar, toplumlardaki sigorta düşüncesini geliştirerek sigortacılıkta ilk adımları ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Bu tür kredi anlaşmaları ortaçağda da gelişerek deniz öduncü ve nakliyat sigortalarının temelini oluşturmuşlardır.

Sonraları sigortaya daha yakın uygulamalar özellikle deniz ticaretinin geliştiği yerlerde görülmektedir. İlk denizci uluslardan Kartacalılar, Romalılar, Yunanlılar arasında, geminin taşıdığı yük üzerine borç verip geminin limana varamaması riskini taşıyan ve gemi salimen limana döndüğünde, hem verdiği borç miktarını, hem de taşıdığı riziko karşılığı faiz niteliğinde önemli pay alanlar bulunmaktaydı. Alınan bu faizlerin yüksekliği Kilise tarafından hoş görülmeyp, bir süre sonra da yasaklandı. Büyük olasılıkla bu yasak,

²³ <<https://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>>, s.e.t. 10.02.2019.

olabilecek tehlikelere karşı önceden bir prim alma biçimine, dolayısıyla da sigorta fikrinin doğmasına yol açtı.

Prim esaslı sigorta yaklaşık M.S. 1250 yıllarında Venedik, Floransa ve Cenova şehirlerinde görüldü. Gene de bugünkü anlamda sigortadan söz edilebilmesi için 14. yy'ı beklemek gerekti. Ekonomik koşulların değişmesi ile ticaret, 14. yy'dan başlayarak çok önemli gelişmeler gösterdi. O devirde deniz ticaretinde en ileride bulunan İtalya'da sigortaya gereksinim duyuldu ve deniz sigortası kavramı da ilk defa burada ortaya çıktı. İlk sigorta poliçesi olarak kabul edilen mukavele 23 Ekim 1347 tarihini taşımaktaydı ve İtalya'nın Cenova Limanı'ndan Mayorka'ya "Santa Clara" adlı geminin yükünü temin etmek amacıyla düzenlendi. İlk sigorta şirketi de 1424 yılında, yine Cenova şehrinde kuruldu. Sigorta konusunda ilk kanuni mevzuat ise 1435 yılında yayınlanan Barselona Fermanı'ydı. İtalya'daki başlangıçtan sonra, deniz sigortalarının özellikle 18. yy'da İngiltere'de geliştiği görülmektedir.

Denizde başlayıp gelişen sigortacılık, daha sonraları hayat sigortası fikrinin doğmasına neden oldu. Gemi ve yükünün sigorta edilebilmesi, kaptan, yolcular ve tayfaların da sigorta edilebilmesi fikrini getirdi. 17. yy.'da bir İtalyan bankeri olan Tonti'nin getirdiği "Tontines" denilen sistemde, belirli kişiler biraraya gelerek, belirlenen bir süre için ortaya belirli bir para koymakta, süre sonunda hayatta kalanlar parayı aralarında paylaşmaktaydı. İnsanların çoğu, kendilerinin başkalarından daha çok yaşayacaklarına inandıklarından epey rağbet gören bu sistemde ölenlerin maddi kayba uğradıkları düşünülerek, öngörülen süreden önce ölenler için de, ölüm rizikosu karşılığı prim ödenmesi öngörüldü. Ve hayat sigortalarına bir geçiş de bu şekilde başladı.

17. yy.'ın ikinci yarısı sigortacılığın gelişmesine yol açan iki önemli olaya sahne olmuştur. Bunlardan ilki sigortacılıkta istatistik metod ve tekniğinin uygulanmaya başlaması (İhtimal Hesapları), ikincisi ise 2 Eylül 1666 tarihinde Londra'da meydana gelen ve dört gün sürerek 13.000 evle 100 kilisenin kül olmasına yol açan büyük yangındır. Kara sigortalarının doğmasına neden olan bu olay, halk üzerinde büyük etki yaratıp böyle felaketlerin sonuçlarına karşı önlem alınması fikrini doğurdu. Gelişen bu fikirden hareketle 1667 yılında "Fire Office" (Yangın Bürosu) kurulmasından sonra 1684 yılında buna rakip bir ortaklık şeklinde ortaya çıkan ilk yangın sigorta şirketi "Friendly Society" faaliyete geçti.

1688 yılında İngiltere’de Lloyd’s’ un temellerinin atılmasıyla sigortacılıkta yeni bir dönem başladı. Londra’da bulunan ve Edward Lloyd adında bir kişinin işlettiği kahvehane, gemi sahipleri, iş adamları, ve tüccarların deniz ticaretine ilişkin bilgi alışverişinde bulundukları bir mekan olmuştur. Burada sefere çıkan bir gemi veya geminin yükü üzerine teminat veren kişiler, “Underwriter” sıfatıyla belgeler düzenleyerek faaliyette bulunmaya başlamışlar ve yine bu kişiler Edward Lloyd’un ölümünden sonra, kendi aralarında Lloyd’s adında bir topluluk kurmuşlardır. Lloyd’s 1871 yılında İngiltere Parlamentosunun çıkardığı bir kanunla Birlik haline getirilmiştir. Lloyd’s ilk yıllarında sadece deniz sigortaları sahasında faaliyet gösterirken sonraları kara sigortaları sahasına da geçmiş olup, günümüzde her türlü sigortanın yapılabildiği bir kuruluş haline gelmiştir.

Lloyd’s, dünyada başka benzeri olmayan, tamamen kendine mahsus bir sigorta kuruluşudur. Lloyd’s bir sigorta şirketi olmayıp, sigorta teminatı veren şahısların oluşturduğu bir topluluk, bir birlik ve aynı zamanda dünya gemicilik istihbaratı konusunda bir merkezdir. Lloyd’s’ un en belirgin özelliği Lloyd’s üyelerinin bütün varlıklarıyla sorumluluk taşımaları ve hiç bir zaman sigortalı ile doğrudan temas etmemeleri, ilişkinin “Broker” denilen aracı kişi veya firmalarla temin edilmesidir. Broker’lar Lloyd’s ile çalışabilmek için buraya kaydolmakta ve müşterinin gerek sigorta gerekse tazminat alma işlerini takip etmektedirler.

Modern sigortacılığın doğuşuna deniz, kara sigortacılığına yangın, kaza sigortacılığına tren kazaları ile ilişkin bireysel kazalar öncülük ederken, sanayinin gelişmesiyle yaşanan büyük teknik hasarlar, mühendislik sigortalarının gelişimine yol açmıştır. 20. yüzyılın başlarında sigorta şirketleri her türlü sigorta ihtiyacına cevap verebilecek şekilde örgütlenmelerini tamamlamış kuruluşlar olarak etkin hizmet verebilecek düzeye ulaşmışlardır.”

Sigortacılığın gelişimi ile ilgili olarak Nomer ve Yunak (2000)²⁴ da kitaplarında değerli bilgiler vermektedirler. “Bir yandan çağdaş sigortacılık dünyasındaki kurumları (Lloyd’s vb.), bir yandan da sigortacılığa ilişkin güncel uygulamaları (poliçe koşulları vb.) daha iyi anlayabilmek için sigortacılığın tarihsel gelişimini bilmek gerekmektedir. Esasen sigortacılıktaki gelişim sigorta kurumunun kişilerin korunma ve güvence arama gereksinimine verdiği yanıtlar süreci olarak da özetlenebilir. Gerçekten de sigortacılığın

²⁴ Nomer / Yunak, s.29-30.

gelişimini toplumsal ve ekonomik gelişmeden soyutlayarak ele alma olanağı yoktur. Nitekim bugünkü anlamıyla sigortacılık ancak para ekonomisinin ve alışverişin gelişmesiyle ortaya çıkabilmiştir. Öte yandan teknoloji ve hukuktaki gelişmeler şimdiye kadar mevcut olmayan birtakım yeni tehlikeleri günlük yaşama taşımıştır.

İlkçağda, eski Yunan ve Roma’da kişilerin bir araya gelerek oluşturdukları ve aralarından ölenlerin cenaze masraflarını karşılamayı amaçlayan birlikler ya da deniz ticaretindeki “müşterek avarya”nın ilkel biçimleri ilk sigortacılık örnekleri olarak nitelendirilebilir. Ortaçağda mesleki dayanışma örgütleri olan Loncalar üyelerine yangın hırsızlık vb. halinde uğranılan zararın karşılanması için yardımda bulunuyorlardı. Özellikle deniz sigortaları 12. Yüzyıl sonlarında Kuzey İtalya’da gelişme göstermiş ve bugünkü anlamıyla ilk nakliyat sigorta poliçesi 14. yüzyılda Cenova’da düzenlenmiştir.

1666 yılındaki büyük Londra yangınından sonra yangın sigortaları alanında önemli bir gelişime kaydedilmiştir. 17-19. yüzyıllar modern anlamda sigorta şirketlerinin oluşmaya başladığı dönemdir. Lloyd’s kurumu da gelişimini yine bu dönemde gerçekleştirmiştir.

Özellikle 19. yüzyılda yoğunluk kazanan sanayi devrimi sigorta talebini artırmış ve Ferdi Kaza, Mühendislik, Sorumluluk gibi sigorta dalları için uygun bir gelişme ortamı yaratmıştır. Teknolojik gelişmeye paralel bir biçimde 1920’lerden başlayarak Kara Taşıtları ve Havacılık sigortaları ortaya çıkmıştır. Sigortacılığın gelişimi genel olarak değerlendirildiğinde aşağıdaki noktalar dikkati çekmektedir.

- i. *Gelişimin itici gücünü bazen güvence gereksiniminden doğan talep bazen de toplumsal gelişmenin getirdiği yasal zorunluluklar oluşturmaktadır.*
- ii. *Devlet toplumsal sorumluluğundaki artışla birlikte sigortacılığa giderek çoğalan bir ilgi göstermektedir.*
- iii. *Birçok sigorta şirketi başlangıçta bir ya da birkaç sigorta dalında çalışmak üzere kurulmuş ancak zaman için bütün dallarda teminat veren şirketler haline dönüşmüştür.*
- iv. *Aynı kapsam genişlemesi sigorta poliçesi ile verilen teminatta da kendisini göstermiş ve değişik sigorta dallarını ilgilendiren teminatlar artık aynı poliçe ile bir arada verilmeye başlanmıştır.*

Sigortacılığın gelişmesiyle birlikte, sigortacılar ülke düzeyinde mesleki kuruluşlar bünyesinde işbirliğine giderek ortak bir uygulama yaratmaya ve bilgi alış verişinde bulunmaya başlamışlardır.”

2.5.2. Sigorta Türlerinin Tarihsel Gelişimi

Tarihsel süreç içerisinde tüm sigorta türleri aynı anda gelişme göstermemiştir. Bazı sigorta türleri daha erken gelişirken bazıları daha geç gelişme göstermiştir. Çeşitli sigortalar için talep oluşması ve bu talep çerçevesinde ürün arz edilmesi çoğu zaman yaşanan bazı felaketler ve olaylar sonrası ortaya çıkmıştır.

2.5.2.1. Yangın Sigortaları

Bu branşta esasen 13. yüzyıldan beri çeşitli uygulamalar mevcut idi. Ancak esas modern anlamda yangın sigortası uygulamasının 1666 tarihli Londra yangını sonrasında ortaya çıktığı görülmektedir. Bu anlamda ilk yangın sigorta şirketi 1680’de kurulmuştur. Bu ilk kurulan Phoenix adlı şirketi Corporation of London, Hald in Hand, Sun Fire Office, Union Fire Insurance Office, Westminster Fire Office gibi şirketlerin kuruluşu izlemiştir. Fransa’da ise ilk yangın sigorta şirketi Incendie 1786 yılında faaliyete başlamıştır. Sigorta şirketleri kuruluşları ile birlikte, bu şirketler zararlarını azaltma amacıyla itfaiye teşkilatına da önem vermişlerdir. Başlangıçta kendi özel itfaiye teşkilatlarını da kurmuşlardır. Daha sonra bu teşkilatları genel itfaiye teşkilatlarına devretmişlerdir.²⁵

2.5.2.2. Nakliyat Sigortaları

En eski sigorta kollarından biridir. Özellikle deniz nakliyatı tarihsel olarak çok eski dönemlere uzandığı için nakliyat sigortası uygulamaları da çok eskiye dayanmaktadır. Fenike, Roma, Yunan, Hint ve Babil uygarlıklarında var olduğu ifade edilmektedir. Daha sonraki çağlarda özellikle 1236 tarihi önem kazanmaktadır. Bu tarihte Papa’nın faizi yasa dışı ilan etmesi üzerine faiz içeren “deniz ödöncü” uygulamasına alternatif olarak sigorta poliçeleri, öncelikle İtalya’da olmak üzere düzenlenmeye başlanmıştır. Nakliyat Sigortalarında önemli diğer kilometre taşları:

²⁵ Nomer / Yunak, s.33-34.

- 1575 yılında Chamber of Assurances'ın kurulması,
- 1601 yılında Court of Arbitration'ın oluşturulması,
- 1720 yılında Bubble Act ile nakliyat sigortacılığı alanında London Assurance ve Royal Exchange Assurance adlı iki şirkete nakliyat sigortası yapma izni ve tekeli verilmesi,
- Lloyds'un 1871'de kurum (Corporation) niteliğine kavuşturulması,
- 1906 yılında Marine Insurance Act'in çıkarılması.²⁶

2.5.2.3. Kaza Sigortaları

Kaza sigortaları, diğer sigortalara nazaran nispeten daha yeni bir sigorta alanıdır. Özellikle sanayi devrimi ile beraber gelişmiştir. Başlangıç noktasını iş kazaları oluşturmuş, kara araçlarının faaliyete başlaması ile de trafik kazalarıyla ilgili sigortalar gelişmiştir. Ferdi kaza sigortalarının başlangıcı ise demir yolu taşımacılığı ile olmuştur. Önceleri yalnızca yolculukla sınırlı olarak verilen ferdi kaza poliçeleri daha sonra yolculuk süresi dışına da çıkarılmış ve gelişerek bugünkü hâlini almıştır.²⁷

2.5.2.4. Diğer Sigortalar

Diğer sigorta türlerine bakıldığında tamamına yakınının 1800'lü yılların ikinci yarısında ve hatta 1800'lerin sonuna doğru sistemli biçimde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çerçevede:

- Hırsızlık sigortalarının 1887'de,
- Kıymetli eşya ve malzemenin uğrayacağı tüm zararı kapsayan all risk poliçelerinin 1890'larda,
- Mühendislik sigortalarının 1858'de,
- Kara taşıtları sigortalarının 1898'de,
- Kredi sigortalarının 1893'te,
- Sorumluluk sigortalarının 1880'de,
- Üçüncü şahıs sorumluluk sigortalarının 1875'te,

²⁶ Nomer / Yunak, s.34-35.

²⁷ Nomer / Yunak, s.35.

- Havacılık sigortalarının 1923'te

ilk defa modern anlamda uygulandığı ifade edilebilecektir.²⁸

2.6. Türkiye’de Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde gerek Selçuklu döneminde ve gerekse Osmanlı döneminde, esnaf örgütlenmeleri vasıtasıyla yürüyen ve sigorta sayılabilecek uygulamalar mevcut idi. Bununla birlikte günümüz anlamında sigortaların ortaya çıkıp gelişmesi 19. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur.

Tarihsel süreç içerisinde, ülkemiz sigortacılığı ile ilgili belli başlı gelişmeler başlıklar hâlinde şu şekilde özetlenebilir:²⁹

- İngiliz sigorta şirketlerinin ilk temsilcilikleri açması (1872).
- İlk Fransız sigorta şirketinin faaliyete başlaması (1878).
- Bunların devamında Alman, İtalyan ve İsviçre sigorta şirketlerinin faaliyete başlaması.
- Osmanlı Umum Sigorta Şirketinin ilk yerli sigorta şirketi olarak faaliyete başlaması (1893).
- 44 sigorta şirketinin bir araya gelerek sabit bir yangın sigorta tarifi belirlemesi (1900).
- Yangınların nedenlerini araştırmak üzere Fasman adlı bir örgütün kurulması (1900).
- 1914 yılında çıkarılan kanunla yabancı şirketler teminat göstermeye ve vergi vermeye zorunlu tutuldular.
- 1924 yılında Türkçeyi kullanma zorunluluğu getirildi. Poliçelerde İngilizce ve Fransızca son verildi. Sigortacılar Kulübü kuruldu.
- 1927 yılında Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki Kanun çıkarıldı.
- 1929 yılında Millî Reasürans TAŞ faaliyete geçti. Reasürans tekeli başladı,
- 1939 yılında sigorta şirketlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi işi Ticaret Bakanlığına verildi.

²⁸ Nomer / Yunak, s.36-39.

²⁹ <<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>>, s.e.t. 30.12.2020.

- 1959 yılında 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu çıkarıldı.
- 1987 yılında 3379 sayılı Kanun ile 7397 sayılı Kanunda bazı değişiklikler yapıldı. Sigorta şirketlerinin gözetim ve denetimi Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına verildi.
- 1990 yılı Mayıs ayından itibaren Kaza Sigortaları (zorunlu sigortalar hariç), Mühendislik Sigortaları ile Ziraat Sigortaları ve Ekim ayından itibaren de Yangın ve Nakliyat sigortalarında Serbest Tarifeye geçildi.
- 1994 yılında Müsteşarlığın ikiye bölünmesi ile sigortacılık Hazine Müsteşarlığına bağlandı. Sigortacılık Genel Müdürlüğü kuruldu.
- 2007 yılında 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu çıkarıldı.
- 2018 yılında sigortacılık Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlandı.
- 2020 yılında SEDDK (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu) kuruldu.

2.6.1. Dünyadaki Yeri

Ülkemiz sigortacılık sektörü uzun yıllar reel büyüme göstermekle beraber dünya sigorta sektörü içerisindeki payı düşüktür. GSYH bakımından dünyada %1 payımız olduğu göz önünde bulundurulduğunda sigorta sektörümüzün dünya pazar payı içerisinde de bu oranda bir paya sahip olması beklenir. Ancak 2019 yılı sonu itibarıyla, toplam dünya prim üretimi olan 6,2 trilyon doların içerisinde Türkiye'nin prim üretimi 11,2 milyar dolar ile %0,19 paya sahiptir. Hayat dışı prim üretimine baktığımızda toplam dünya prim üretimi 3,4 trilyon dolar, Türkiye prim üretimi 9,2 milyar dolar ile payı %0,27'dir. Dünya hayat sigortaları prim üretimi toplamı 2,9 trilyon dolar, Türkiye prim üretimi 2 milyar dolar ile payı %0,07'dir. Dünya toplam prim üretiminin %81'i gelişmiş piyasalarda üretilmiştir. Kişi başına düşen sigorta primi bakımından ele aldığımızda ise 2019 yılında kişi başına düşen sigorta primi dünya ortalaması 818 \$, Türkiye'de ise 134 \$'dır. Prim/GSYH bakımından ele aldığımızda 2019 yılında prim/GSYH dünya ortalaması 7,23, Türkiye'de %1,48'dir. Toplam sermaye içerisinde yabancı sermayenin payı 2019 yılı sonunda %63 olmuştur. Sektörün, ülkemiz toplam finans piyasası içindeki payı da 2019 yılı sonunda %4,7 olarak gerçekleşmiştir.³⁰

³⁰ SEDDK (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu) (2019) 2019 Yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, < <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/08/2019-Faaliyet-Raporu-I.-Bolum.docx>>

2.6.2. Son Gelişmeler

Ülkemiz sigortacılık sektörü ile ilgili olarak özellikle 2000’li yıllardan itibaren çok önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeleri kronolojik bir sıra ile anlatacak olursak, aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

1999 yılında yaşanan iki büyük depremde sonra aynı yıl içerisinde zorunlu deprem sigortası ile ilgili düzenleme çıkarılmıştır.³¹ Bu düzenleme ile meskenler için deprem sigortası yaptırılması zorunlu kılınmış ve aynı zamanda DASK (Doğal Afet Sigortaları Kurumu) oluşturulmuştur. İlk zorunlu deprem sigortası poliçesi 27 Eylül 2000 günü kesilmiştir. Uygulama ile hem ileride olabilecek depremlere karşı fon biriktirilmiş hem de reasürans imkânlarından faydalanılmış olunacaktır. Nitekim sistem yerleşmiş ve bugüne kadar 8 milyar TL fon biriktirmiş, 15 milyar TL de reasürans kapasitesine ulaşmıştır.³²

2001 yılında Bireysel Emeklilik ile ilgili düzenleme yapılmış, Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) 2003 yılında devreye girmiş, ilk 5 bireysel emeklilik şirketi bu yılda faaliyete başlamıştır. Sistemle ilgili olarak 2013 yılında katkıya katkı modeline geçilmiştir. 2017 yılında ise BES Otomatik Katılım adı verilen iş yeri bazlı emeklilik sistemi yürürlüğe konulmuştur.³³

2004 yılında TRAMER (Trafik Sigortası Bilgi Merkezi) kurulmuştur. Bu sistemle, trafik sigortasındaki kayıt dışılık önlenmiş, on line real time trafik sigortası poliçesi düzenlenmeye başlanmıştır. Sistem daha sonra Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi (SBM) adını almış, faaliyet alanını diğer sigortalarla genişletmiştir.³⁴

2005 yılında Tarım Sigortası Kanunu çıkarılmıştır. 2006 yılı Haziran ayı başında ilk devlet destekli tarım sigortası poliçesi kesilmiştir. Sistem zaman içerisinde teminat kapsamını genişletmiştir. Önceleri bitkisel ürünlerde yalnızca dolu teminatı verilirken daha sonra don teminatı ve nihayet 2017 yılında kuraklık teminatı da verilir hâle gelmiştir.³⁵

2007 yılında Sigortacılık Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile ülkemiz sigortacılık sektörünün mevzuat altyapısı baştan sona yenilenmiş, bu kanunun uygulanmasını sağlamak

³¹ Zorunlu Deprem Sigortasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (587 sayılı KHK), Resmî Gazete 23919 (27 Aralık 1999).

³² <<https://www.dask.gov.tr>>, s.e.t. 01.04.2020.

³³ <<http://www.egm.org.tr>>, s.e.t. 01.04.2020.

³⁴ <<https://www.sbm.org.tr>>, s.e.t. 01.04.2020.

³⁵ <<https://web.tarsim.gov.tr/havuz>>, s.e.t. 01.04.2020.

üzere çok sayıda Yönetmelik, Tebliğ, Genelge çıkarılmıştır. Bu kanun ile Sigorta Acenteleri İcra Komitesi (SAİK), Sigorta Eksperleri İcra Komitesi (SEİK), Sigortacılık Eğitim Merkezi (SEGEM), Tahkim Komisyonu gibi yeni kuruluşlar oluşturulmuştur. Güvence Hesabı yeniden düzenlenmiştir. Sigorta şirketlerinin mali yapılarının güçlendirilmesine yönelik ilave hükümler getirilmiştir.

2012 yılında zorunlu deprem sigortasında kontrol noktaları artırılarak su ve elektrik aboneliklerinde de sigorta sorgulanmaya başlanmış, poliçe sayısı bu sayede ciddi artışlar göstermiştir.

2000’li yıllarda yapılan bu yoğun düzenlemeler sonrası sigorta sektörüne ciddi biçimde yabancı sermaye yatırımı gelmiş, 2005 yılı sonunda 9 olan yabancı sermayeli şirket sayısı 2019 yılı sonunda 37 olmuştur.³⁶

2019 yılında tamamı kamu sermayeli olmak üzere Türk Reasürans AŞ kurulmuş, bu suretle faal reasürans şirketi sayısı 3 olmuştur.³⁷

2020 yılında ise, sigortacılık sektörünün hem düzenlenmesi hem de denetlenmesi amacıyla SEDDK (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu) kurulmuştur.³⁸

2.7. Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Betimsel Analizi

Türkiye sigorta sektörü 2019 yılında toplam 63,4 milyar TL prim üretmiştir. Bu prim üretiminin 52,1 milyarı hayat dışı branşlardan, 11,3 milyarı ise hayat branşından gelmiştir. Toplam prim üretiminin %82’si hayat dışı, %18’i ise hayat branşından üretilmiştir. Hayat dışı ana grubunda en çok prim üretilen branşların toplam prim içerisindeki payları kara araçları sorumluluk (ağırlıklı trafik sigortası) %30, kara araçları (kasko) %18, yangın ve doğal afetler %15, sağlık sigortası %15 şeklindedir. Sigorta şirketlerinin 2019 yılı teknik kârlılığına baktığımızda; hayat dışı branşlarda toplam 5,2 milyar TL, hayat branşında ise 2,2

³⁶ SEDDK (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu) (2019) 2019 Yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, < <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/08/2019-Faaliyet-Raporu-I.-Bolum.docx>>

³⁷ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu Ek Madde 4 (17/1/2019 tarihinde 7161 sayılı Kanunun 46. Maddesi ile eklenmiştir).

³⁸ Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Resmî Gazete Sayı: 30922 (18/10/2019).

milyar TL teknik kârın var olduğu görülmektedir. Sektörün toplam vergi sonrası kârı 7,9 milyar TL olmuştur. Bu kârın 3,6 milyarı hayat/emeklilik şirketlerine, 4,2 milyarı ise hayat dışı ve sigorta şirketlerine ve reasürans şirketlerine aittir. Sektörün öz kaynakları 30,8 milyar TL'ye ulaşmış olup bunun 9,6 milyarı hayat/emeklilik şirketlerine, 18,8 milyarı hayat dışı sigorta şirketlerine ve 2,4 milyarı reasürans şirketlerine aittir.³⁹

Ülkemiz sigorta sektöründe faaliyet gösteren oyuncular; sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri, reasürans şirketleri, aracılar (brokerler ve acenteler) ve sigorta eksperleri olarak sayılabilir. Hâlen (2019 yıl sonu) ülkemizde faaliyet gösteren bu oyuncuların sayıları aşağıdaki gibidir:

- 43 sigorta şirketi (38 hayat dışı, 5 hayat)
- 17 emeklilik şirketi,
- 3 reasürans şirketi,
- 51.149 BES aracı,
- 15.942 sigorta acentesi,
- 146 broker,
- 4.502 sigorta eksper (3258'i tarım sigortası eksper).

2019 yılı verilerine göre ülkemiz sigortacılık sektörünün hayat dışı branşlarda poliçe sayısı 69,5 milyon, hayat branşında poliçe ve sertifika sayısı 22,4 milyon, BES katılımcı sayısı 6,9 milyon kişi olmuştur. Sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörü varlık toplamı 2019 yılında 236 milyar TL'ye yükselmiştir. Sektör toplam aktiflerinin %65,3'ü hayat/emeklilik şirketlerine, %32,6'sı hayat dışı sigorta şirketlerine ve %2,1'i ise reasürans şirketlerine aittir. Sektör toplam aktiflerinin %59,9'u Esas Faaliyetlerden Alacaklardan (katılımcılara ait BES fonları + acentelerden alacaklar), %15,3'ü finansal varlıklardan, %20'si nakit varlıklardan oluşmaktadır. 33 milyar TL'ye ulaşan finansal varlıkların büyük bir bölümü, devlet iç borçlanma senetlerine yatırılmış durumdadır. Sektör bilançosunun pasif tarafında ise borçlar toplam pasifin %56,9'unu, öz kaynaklar ise %13'ünü oluşturmaktadır. Toplam ödenmiş sermaye içerisinde uluslararası sermayenin payı 2019 yılı sonunda %63 olmuştur. Pasifin önemli bir kısmını oluşturan teknik karşılıklar toplamı 2019 yılı sonunda 86,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu karşılıkların 41,4 milyarı muallak tazminat karşılığı, 30,8 milyarı ise kazanılmamış primler karşılığıdır. Sigorta şirketleri mevzuat

³⁹ <<https://www.tsb.org.tr/bilancolar.aspx?pageID=910>>, s.e.t. 10.04.2021.

gereği, pasifte ayırdıkları teknik karşılığı karşılayacak biçimde aktifte varlık bulundurmak zorundadırlar. 2019 yılında teknik karşılıkların karşılanma oranı hayat dışı şirketler için %122, hayat/emeklilik şirketleri için %150 olmuştur. Bu durum teknik karşılıkları karşılayan yeterli varlığın aktifte bulunduğu anlamına gelmektedir.⁴⁰

Ülkemiz sigortacılık sektörünün konsolide bilançosu ekte verilmektedir (Ek: 1 Aktifler, Ek: 2 Pasifler).⁴¹

⁴⁰ SEDDK, 2019 Yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, s. 12-23.

⁴¹ SEDDK 2019 Yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, Tablo 1A 1B.

3. SİGORTA SEKTÖRÜNDE FİRMA YAPISI İLE İLGİLİ HUSUSLAR

3.1. Hayat Dışı (Elemanter) – Hayat Sigortacılığı Ayrımı

Sigortacılık iki ana branşta ele alınmaktadır: hayat branşları ve hayat dışı (elemanter) branşlar. İsimlerinden de anlaşılacağı gibi hayat sigortacıları hayat ve sağlık sigortası, hayat dışı sigortacılar ise bunların dışında kalan mal ve sorumluluk sigortalarını yaparlar.⁴² Gerek AB düzenlemeleri gerekse ülkemiz sigortacılıkla ilgili düzenlemeler, sigorta şirketlerinin aynı şirket çatısı altında her iki grup sigortayı da yapabilmelerini yasaklamıştır. Dolayısıyla bir şirket yalnızca bir grupta faaliyet gösterebilecektir. Nitekim bu yasal zorunluluk nedeniyle sigortacılık alanında faaliyet gösteren sermaye sahipleri çoğu zaman iki ayrı sigorta şirketi kurarak birinde hayat dışı ve diğerinde hayat sigortacılığı faaliyetini yürütmektedirler.

Hayat dışı sigorta branşlarına AB düzenlemelerinde “Genel Sigorta Branşları” adı verilmektedir. Ülkemizde bu branşlara kimi zaman “Elemanter Sigorta Branşları” adı da verilmektedir. Daha önceki bölümlerde bu branşların neler olduğu açıklanmıştır. Bu branşların temel özelliği uzun vadeli olmayan sigortaları kapsamasıdır. Bu branşlarda sigortanın süresi çoğunlukla bir yıldır. İstisnai olarak 2 veya 3 yıl süreli sigortalar da olabilmektedir. Bu branşlara örnek verecek olursak: motorlu taşıt sigortaları (zorunlu trafik sigortası, kasko, ihtiyari mali sorumluluk gibi), nakliyat sigortası, yangın ve doğal afetler (deprem, sel, fırtına vb.) sigortası, hava araçları sigortası, demir yolu araçları sigortası, su araçları sigortası, kefalet sigortası, sorumluluk sigortaları, tarım sigortaları ilk akla gelenler olabilir.

Hayat dışı sigortacılıkla ilgili hem ülkemizde hem de dünyanın birçok ülkesinde tartışılan konulardan belki de ilk sırada olanı zorunlu trafik sigortasıdır. Bu branşın trafik kazalarında hem maddi hasarı hem de ölüm durumunda kalanın yakınlarına tazminat ödenmesini, yaralanma durumunda da tedavi giderlerinin karşılanmasını sağlaması nedeniyle çoğu yıllarda teknik zarar ürettiği görülmektedir. Özellikle ölüm ve yaralanma durumları ile ilgili tazminat talepleri yargıya gittiği zaman, yargı süreci sonuna kadar talep

⁴² **Balkanlı, Aysegül** (2010) ‘Liquidity Risk Situation of Turkish Insurance Industry and Firm Specific Factors Affecting Liquidity’ (Yüksek Lisans Tezi), ODTÜ SBE, s.8.

edilen tazminat tutarları sigorta şirketlerinin karşılık hesaplarında gider olarak kaydedilmektedir. Esasen fiili bir nakit çıkışı olmasa bile, yüksek meblağlara ulaşan bu karşılıklar sigorta şirketlerinin mali tablolarını olumsuz etkilemektedir. Bu tartışma ülkemizde, ölenin yakınlarına ödenecek destekten yoksun kalma hesabı ile sakat kalanlara ödenecek tazminatın nasıl hesaplanacağı çerçevesinde devam ederken; örneğin İngiltere’de başka bir boyutuyla kazalarda boyun zedelenmesi tazminat talebi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hayat dışı sigortacılığı olumsuz etkileyen bu konuların ancak yargı sisteminin daha hızlı karar vermesiyle çözüme kavuşması mümkün olabilecektir. Nitekim 2007 yılında çıkarılan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile getirilen tahkim sisteminde, hakemlerin sigorta ihtilaflarında en fazla dört ay içerisinde karar vermeleri hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte bu sistemde 40 bin TL’yi aşan tutarlar için istinafa gidilebilmesi imkânı olduğundan, bu tutardan daha yüksek rakamlar için yine uzun sürebilecek yargı yoluna gidilmektedir.⁴³

Zorunlu trafik sigortası ile ilgili olarak tartışılan bir başka konu ise uzunca bir dönem aşırı rekabet nedeniyle çok düşük primlerle yapılan bu sigortanın, özellikle 2015 yılının ikinci yarısından itibaren piyasa lideri sigorta şirketlerinin yaptığı zamlarla bilhassa 2016 yılı ikinci yarısından itibaren oldukça yüksek rakamlara çıkmasıdır. Bu gelişme üzerine Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlık Nisan 2017’de zorunlu trafik sigortasına araç türleri ve basamak bazında üst limit getirmiş, bu suretle aşırı fiyat artışının önüne geçmiştir.⁴⁴

Hayat dışı sigortacılıkta diğer sorumluluk sigortalarında da (örneğin hekim sorumluluk gibi) karşılık (muallak tazminat karşılığı) sorunu, yine yargıya giden durumlar için devam etmektedir.

Hayat dışı sigortacılıkta tartışılan bir diğer konu zaman zaman ortaya çıkan aşırı rekabettir. Özellikle kurumsal sigortalarda, sigorta şirketlerinin iş alabilmek uğruna aşırı fiyat kırmaları dönem dönem ciddi sorunlar oluşturmuştur. Bir dönem yangın ve doğal afetler branşında yalnızca deprem sigortası priminin alındığı (tarifeye tabi olduğu için), bunun yanında verilen teminatların hiç prim alınmadan verildiği görülmüştür. Yine bir dönem sağlık sigortasında özellikle kurumlara çok ciddi indirimler yapıldığı ve bu çerçevede birçok sigorta şirketinin bu branşta teknik zarara uğradığı görülmüştür.

⁴³ Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik, Resmî Gazete 26616 (17.08.2007).

⁴⁴ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Tarife Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete 26582 (14.07.2007).

Belirtilen tüm olumsuzluklara rağmen hayat dışı sigortacılıkta kasko, yangın ve doğal afetler, ferdi kaza, nakliyat gibi branşların çoğu yıllarda tatmin edici teknik kâr ürettiği görülmüştür.

Tablo 3.1.'den de görülebileceği üzere hayat dışı sigortacılıkta ana dağıtım kanalı acentelerdir. Satış kanalı olarak acenteler zorunlu trafik sigortasında %77, kaskoda %82 paya sahiptir.

Hayat dışı sigorta branşlarında, 2020 yılının ilk dokuz ayında dağıtım kanallarının payı aşağıdaki gibidir. Pandemi nedeniyle acentelerin payı, 2019 yılına göre bir miktar azalmış görünmektedir.

Tablo 3.1. Satış Kanalı Bazında Primler⁴⁵

01.01.2020-30.09.2020	YAZILAN PRİMLERİN SATIŞ KANALI PAYLARI					
Branş Adı	Merkez	Acente	Banka	Broker	Diğer	Toplam
Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza	0,16	0,75	0,02	0,07	0,00	1,00
Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zor. Koltuk F.K.	0,00	0,92	0,02	0,06	0,00	1,00
Uçak Yolcu Kaza	0,47	0,44	0,02	0,07	0,00	1,00
Ferdi Kaza	0,03	0,26	0,66	0,03	0,01	1,00
Uzun Süreli Ferdi Kaza	0,00	0,18	0,82	0,00	0,00	1,00
KAZA TOPLAM	0,03	0,28	0,64	0,03	0,01	1,00
Hastalık	0,00	0,15	0,84	0,00	0,00	1,00
Sağlık Toplam	0,13	0,50	0,10	0,28	0,00	1,00
Acil Sağlık	0,00	0,18	0,81	0,01	0,00	1,00
Yabancılar İçin Sağlık	0,00	0,67	0,00	0,32	0,00	1,00
Tamamlayıcı Sağlık	0,15	0,58	0,12	0,16	0,00	1,00
Yatarak Tedavi	0,11	0,42	0,39	0,08	0,00	1,00
Yatarak ve Ayakta Tedavi	0,15	0,59	0,09	0,17	0,00	1,00
Sağlık	0,13	0,49	0,07	0,31	0,00	1,00
Yatarak Tedavi	0,03	0,75	0,08	0,14	0,00	1,00
Yatarak ve Ayakta Tedavi	0,15	0,43	0,06	0,35	0,00	1,00
Seyahat Sağlık	0,04	0,86	0,03	0,07	0,00	1,00
HASTALIK-SAĞLIK TOPLAM	0,12	0,50	0,10	0,27	0,00	1,00
Motorlu Kara Taşıtları - Kasko	0,01	0,82	0,09	0,08	0,00	1,00
Motorlu Kara Taşıtları Dışındaki Kara Taşıtları	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
KARA ARAÇLARI TOPLAM	0,01	0,82	0,09	0,08	0,00	1,00
Raylı Araçlar	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00
RAYLI ARAÇLAR TOPLAM	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00
Uçak Tekne	0,14	0,75	-0,32	0,23	0,20	1,00
HAVA ARAÇLARI TOPLAM	0,14	0,75	-0,32	0,23	0,20	1,00
Tekne	0,06	0,32	0,07	0,34	0,20	1,00
Nehir Araçları	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Göl Araçları	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
SU ARAÇLARI TOPLAM	0,06	0,32	0,07	0,34	0,20	1,00
Emtea	0,09	0,52	0,04	0,33	0,02	1,00
Kıymet	0,90	0,00	0,08	0,01	0,02	1,00
NAKLİYAT TOPLAM	0,09	0,52	0,04	0,33	0,02	1,00
Yangın	0,10	0,38	0,22	0,26	0,04	1,00
Sivil	0,01	0,41	0,51	0,05	0,02	1,00
Ticari	0,07	0,47	0,16	0,25	0,04	1,00
Sınai	0,17	0,28	0,13	0,37	0,05	1,00
Zorunlu Deprem	0,00	0,56	0,40	0,03	0,00	1,00
İhtiyari Deprem	0,08	0,35	0,27	0,26	0,04	1,00

⁴⁵ <<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>> , s.e.t. 01.04.2021.

Tablo 3.1. (devam) Satış Kanalı Bazında Primler

Sel	0,09	0,30	0,38	0,20	0,03	1,00
Deprem ve Sel Dışındaki Doğal Afetler	0,25	0,27	0,15	0,33	0,01	1,00
Nükleer Enerji	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Toprak Kayması	0,13	0,24	0,28	0,27	0,08	1,00
Patlama	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
YANGIN VE DOĞAL AFETLER TOPLAM	0,08	0,41	0,26	0,22	0,04	1,00
Cam Kırılması	0,00	0,34	0,61	0,05	0,00	1,00
Hırsızlık	0,05	0,23	0,58	0,13	0,01	1,00
Makine Kırılması	0,17	0,44	0,11	0,26	0,03	1,00
Montaj	0,06	0,47	0,14	0,33	0,00	1,00
İnşaat	0,71	0,14	0,02	0,11	0,02	1,00
Elektronik Cihaz	0,20	0,51	0,19	0,10	0,01	1,00
Devlet Destekli Arıcılık	0,11	0,01	0,75	0,00	0,12	1,00
Su Ürünleri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dolu Sera	0,74	0,00	0,00	0,00	0,26	1,00
Devlet Destekli Sera	0,12	0,13	0,61	0,00	0,14	1,00
Devlet Destekli Bitkisel Ürün	0,12	0,18	0,40	0,00	0,30	1,00
Devlet Destekli Su Ürünleri	0,11	0,14	0,66	0,00	0,08	1,00
Devlet Destekli Hayvan Hayat	0,11	0,04	0,74	0,00	0,11	1,00
Hayvan Hayat	0,25	0,54	0,00	0,01	0,20	1,00
Kümes Hayvan Hayat	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00
Devlet Destekli Kümes Hayvan Hayat	0,05	0,17	0,16	0,05	0,58	1,00
Devlet Destekli Küçükbaş Hayvan Hayat	0,10	0,08	0,70	0,00	0,12	1,00
GENEL ZARARLAR TOPLAM	0,24	0,23	0,32	0,08	0,13	1,00
Zorunlu Karayolu Tasımacılık Mali Sorumluluk	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Zorunlu Trafik (Yeşil Kart Hariç)	0,08	0,77	0,02	0,05	0,08	1,00
Yeşil Kart	0,13	0,61	0,01	0,07	0,18	1,00
Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk	0,00	0,75	0,06	0,06	0,13	1,00
KARA ARAÇLARI SORUMLULUK TOPLAM	0,07	0,77	0,02	0,05	0,09	1,00
Uçak Mali Mesuliyet	0,05	0,64	-0,32	0,56	0,06	1,00
HAVA ARAÇLARI SORUMLULUK TOPLAM	0,05	0,64	-0,32	0,56	0,06	1,00
Tekne Sorumluluk	0,11	0,03	0,01	0,82	0,03	1,00
SU ARAÇLARI SORUMLULUK TOPLAM	0,11	0,03	0,01	0,82	0,03	1,00
İşveren Mali Sorumluluk	0,03	0,41	0,12	0,42	0,02	1,00
Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk	0,14	0,27	0,11	0,41	0,07	1,00
Asansör Kaza Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk	0,00	0,88	0,09	0,03	0,00	1,00
Çevre Kirliliği Mali Sorumluluk	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00
Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk	0,00	0,60	0,02	0,37	0,00	1,00
Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk	0,03	0,75	0,04	0,18	0,00	1,00
Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin ZMSS	0,16	0,50	0,07	0,03	0,23	1,00
Özel Güvenlik Mali Sorumluluk	0,03	0,80	0,05	0,13	0,00	1,00
Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Mesleki Sorumluluk	0,12	0,31	0,08	0,44	0,05	1,00
Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Zorunlu Mali Sorumluluk	0,01	0,41	0,02	0,55	0,01	1,00
Yapı Denetimi Zorunlu Mali Sorumluluk	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Denizyolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Mali Sorumluluk	0,00	0,93	0,00	0,07	0,00	1,00
Ürün Sorumluluk	0,06	0,37	0,01	0,54	0,01	1,00
GENEL SORUMLULUK TOPLAM	0,10	0,35	0,09	0,40	0,05	1,00
Devlet Destekli Alacak Sigortaları	0,01	0,32	0,43	0,24	0,00	1,00
Taksitli Kredi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Uzun Vadeli Konut Kredisi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tarım Kredisi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kredi	0,12	0,07	0,04	0,71	0,06	1,00
İhracat Kredi	0,16	0,08	0,04	0,67	0,05	1,00
KREDİ TOPLAM	0,12	0,09	0,07	0,67	0,05	1,00
Doğrudan Kefalet	0,12	0,52	0,06	0,22	0,08	1,00
Dolaylı Kefalet	0,23	0,46	0,00	0,31	0,00	1,00
Bina Tamamlama	0,00	0,63	0,00	0,00	0,37	1,00
Emniyeti Suistimal	0,09	0,13	0,33	0,42	0,03	1,00
KEFALET TOPLAM	0,10	0,21	0,28	0,38	0,04	1,00
Kâr Kaybı	0,17	0,17	0,20	0,44	0,02	1,00
İstihdam	0,00	0,01	0,99	0,00	0,00	1,00
Gelir Yetersizliği	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00
Hava Şartları	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Genel Giderler	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Beklenmeyen Ticari Giderler	0,00	0,28	0,43	0,28	0,00	1,00
Piyasa Değerindeki Kayıp	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kira ve Gelir Kaybı	0,00	0,91	0,07	0,02	0,00	1,00
Diğer Finansal Kayıplar	0,00	0,76	0,06	0,04	0,13	1,00
FİNANSAL KAYIPLAR TOPLAM	0,13	0,28	0,24	0,32	0,02	1,00
Hukuksal Koruma	0,00	0,76	0,19	0,05	0,00	1,00

Tablo 3.1. (devam) Satış Kanalı Bazında Primler

HUKUKSAL KORUMA TOPLAM	0,00	0,76	0,19	0,05	0,00	1,00
Seyahat Araç Destek	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Destek Genel	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00
DESTEK TOPLAM	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	1,00
HAYAT DIŞI TOPLAM	0,09	0,56	0,14	0,15	0,05	1,00

Tablodan da anlaşılacağı üzere, hayat dışı sigortalar çok sayıda alt branşlardan oluşmaktadır. Sigorta şirketleri kuruluş aşamasında, bu branşların tamamında veya bir kısmında ruhsat alabilmektedirler.

Hayat sigortacılığı tarafına gelindiğinde, bu grup sigortalar uzun vadeli sigortalar olarak bilinmektedir. Birikimli hayat sigortalarında genellikle vade 10 yıldan başlayıp 30 yıla kadar uzanmaktadır. Bununla birlikte banka kredileri üzerine yapılan ve risk hayat sigortası denilen sigortaların çoğunlukla yıllık olarak yapıldığı ve kredi devam ettiği sürece her yıl yenilendiği görülmektedir. Genellikle hayat sigortası ile birlikte ferdi kaza teminatı da verilmektedir. Risk hayat ve ferdi kaza sigortalarının her ikisinde de teknik kârlılık çok yüksektir. Bu nedenle aracılık komisyonları da yüksektir.

Geçmişte belli bir seviyeye gelmiş olan birikimli hayat sigortasında biriken paralar, 2003 yılında bireysel emeklilik sisteminin başlamasıyla birlikte, BES’e kaymış bu suretle tasarruflar BES’te devam etmiştir. Bu nedenle günümüzde hayat sigortacılığı ağırlıklı olarak kredi bağlantılı kısımda devam etmektedir.

Hayat sigortacılığının ana dağıtım kanalı bankalardır. Hayat sigortası primlerinin büyük bölümü banka kredileri ile bağlantılı sigortalardan gelmektedir. Hayat sigortacılığındaki branşlar ve dağıtım kanallarının payı aşağıdadır.

Tablo 3.2. Satış Kanalı Bazında Primler⁴⁶

01.01.2020-30.09.2020		YAZILAN PRİMLERİN SATIŞ KANALI PAYLARI				
Branş Adı	Merkez	Acente	Banka	Broker	Diğer	Toplam
İrat Ödemeleri	0,37	0,37	0,23	0,02	0,00	1,00
Diğerleri	0,06	0,08	0,86	0,01	0,00	1,00
Evlilik/Doğum Sigortası	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Yatırım Fonlu Sigortalar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sermaye İtfa Sigortası	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00
Fon Yönetim Sigortası	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hastalık	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sağlık Toplam	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00
Tontin	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
HAYAT GRUBU TOPLAM	0,06	0,08	0,86	0,01	0,00	1,00

⁴⁶ <<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>>, s.e.t. 05.04.2021.

Bu göstergelerin incelenmesinden açık biçimde anlaşılmaktadır ki hayat sigortacılığı ile hayat dışı sigortacılık net biçimde birbirinden ayrı özellikler göstermektedir. Bu nedenle bu tezde, finansal performansı belirleyen faktörler olarak öncelikle hayat&hayat dışı sigortacılık ayrımı yapılmıştır.

Ülkemizde hâlen (Eylül 2020) faaliyet gösteren hayat dışı sigorta şirketlerinin isimleri aşağıdadır:⁴⁷

- Chubb European Group SE Merkezi Fransa Türkiye İstanbul Şubesi
- Aksigorta AŞ
- Allianz Sigorta AŞ
- Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi
- Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi
- Atradius Crédito y Caución S.A. de Seguros y Reaseguros, İstanbul Şubesi
- Unico Sigorta AŞ
- Axa Sigorta AŞ
- BNP Paribas Cardif Sigorta AŞ
- Coface Sigorta AŞ
- Corpus Sigorta AŞ
- Dubai Sigorta AŞ
- Euler Hermes Sigorta AŞ
- Eureka Sigorta AŞ
- Generali Sigorta AŞ
- Groupama Sigorta AŞ
- Türkiye Sigorta AŞ
- HDI Sigorta AŞ
- Bereket Sigorta AŞ
- Magdeburger Sigorta AŞ
- Mapfre Sigorta AŞ
- Neova Sigorta AŞ
- Orient Sigorta AŞ
- Ray Sigorta AŞ
- Şeker Sigorta AŞ

⁴⁷ <<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>>, s.e.t. 05.04.2021.

- Sampo Sigorta AŞ
- Doga Sigorta AŞ
- Koru Sigorta AŞ
- Gulf Sigorta AŞ
- Türk Nippon Sigorta AŞ
- Türk P&I Sigorta AŞ
- Zurich Sigorta AŞ
- Ethica Sigorta AŞ
- Quick Sigorta AŞ
- SS Atlas Karşılıklı Sigorta Kooperatifi
- SS TMT Karşılıklı Sigorta Kooperatifi
- Bereket Katılım Sigorta AŞ
- Bupa Acıbadem Sigorta AŞ

Ülkemizde hâlen (Eylül 2020) faaliyet gösteren hayat/emeklilik şirketleri aşağıda verilmiştir:⁴⁸

- BNP Paribas Cardif Hayat Sigorta AŞ
- Demir Sağlık ve Hayat Sigorta AŞ
- Mapfre Yaşam Sigorta AŞ
- Bereket Katılım Hayat AŞ
- Aegon Emeklilik ve Hayat AŞ
- Allianz Hayat ve Emeklilik AŞ
- Allianz Yaşam ve Emeklilik AŞ
- Anadolu Hayat Emeklilik AŞ
- Bereket Emeklilik ve Hayat AŞ
- AvivaSA Emeklilik ve Hayat AŞ
- Axa Hayat ve Emeklilik AŞ
- BNP Paribas Cardif Emeklilik AŞ
- Cigna Finans Emeklilik ve Hayat AŞ
- Fiba Emeklilik ve Hayat AŞ
- Garanti Emeklilik ve Hayat AŞ
- Groupama Hayat AŞ

⁴⁸ <<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>>, s.e.t. 05.04.2021.

- NN Hayat ve Emeklilik AŞ
- Katılım Emeklilik ve Hayat AŞ
- Metlife Emeklilik ve Hayat AŞ
- Türkiye Hayat ve Emeklilik AŞ

3.2. Tekafül (Katılım) Sigortacılığı

Katılım sigortacılığı ile ilgili olarak çeşitli kaynaklarda yer alan tanımlamalara burada yer verilecektir.

İren (2018)⁴⁹ bazı kaynaklara dayanarak şu şekilde tanımlama yapmıştır: “*Tekafül, Arapça kafala kelimesine dayanmaktadır, diğerinin zararını üstlenme, kefil olma ve ortak sorumluluk gibi anlamlara gelmektedir. Tekafül, katılımcılar arasında yardımlaşma esasına dayanmaktadır (Söyler, 2018, s. 30). Tekafül, yani ülkemizdeki resmi adıyla katılım sigortacılığı, İslam Dünya’sının geleneksel sigortacılığa karşı olan görüşleri neticesinde ortaya çıkmış ve geliştirilmiştir. Günümüzdeki katılım sigortacılığı sistemine benzer ilk örnek 1979 yılında Sudan’da ortaya çıkmıştır (Gürbüz, Tekafül Sigorta Sistemi ve Teorisi, 2017, s. 9). Katılım sigortacılığı, teorik olarak, katılımcıların ödedikleri katkı primlerinin ortak bir havuzda toplandığı kooperatif sigortacılığına benzetilebilmektedir. Bu sistem müşterek garantinin sağlanması amacıyla riskin katılımcılar arasında paylaşılması esasına dayanmaktadır, kar amacı bulunmamaktadır (Karayazgan, 2018).*”

İslami bir finansal sistemde finanse edilmesi yasaklanan hususlar şu şekilde sayılmıştır:⁵⁰

- Kumar,
- Pornografi,
- Alkol,
- Domuz,
- Faizli Finansal Araçlar,
- Saldırı Amaçlı Silahlar,

⁴⁹ İren, Zihni (2018) ‘Türkiye’deki Katılım Sigortacılığının Gelişiminin Malezya ve Körfez İş Birliği Konseyi Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, s.5-6.

⁵⁰ Alrifai, Tariq (2015) Islamic Finance and the New Financial System An Ethical Approach to Preventing Future Financial Crises, Singapore, Wiley, s.117-118.

- Tütün,
- Çevreye Zarar Verici Uygulamalar,
- Konaklama ve Eğlence Sektörü (Yalnızca Yasaklanmış Uygulamalar İçin).

Alrifai (2015)⁵¹ İslami finansın etik kurallarını da aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

- Risk almadan kazanç elde edilemez.
- Getiri garantisi yoktur.
- Yatırım yaptığınızdan daha fazla kaybedemezsiniz.
- Tüm yatırımcılara eşit muamele esastır.
- Sahip olmadığınız şeyi satamazsınız.
- Paranın para kazanması için mutlaka üretken bir şeye yatırılması gerekir.
- Finansal anlaşmalarda şeffaflık olmalı, belirsizlik minimize edilmelidir.
- İşlemlerde her türlü kumar unsuru ortadan kaldırılmalıdır.
- Para bir mal değildir.

İslami finans ile ilgili çok genel prensipler bu şekildedir. İslami sigorta (tekafül) için de bu prensipler geçerlidir. Dolayısıyla tekafül, mütüel (veya kooperatif) sigortaya benzemekle beraber ayrıldığı bir hayli yönler de bulunmaktadır.

Katılım Sigortacıları Derneği'nin tekafül tanımı da şu şekildedir:⁵²

“Tekâfûl, “dayanışma” anlamına gelmekte olup, Arapça kökenli bir kelime olan kefele'den türemiştir. İslam dünyasında çeşitli ülkelerde, farklı yorumlarla uygulanmaktadır. Bu yorumlar birbirinden oldukça değişkenlik gösterebilmekle birlikte, genellikle aşağıdaki ilkelerden oluşmaktadır:

- *Kâr amacı gütmeyen sigortalıların bir araya geldiği kooperatif sigortacılığı.*
- *Sigorta şirketinin biriktirdiği fonların faiz dışı yatırım araçlarında değerlendirilmesi.*
- *Hasar ve sorumlulukların katılımcıların paylarına göre bölündüğü bir toplumsal sigorta havuzu modeli.”.*

⁵¹ **Alrifai**, s.119-121.

⁵² <http://tekaful.net/?page_id=148>, s.e.t. 01.03.2018.

Kooperatif sigortacılığı ile İslami sigortacılık olarak bilinen tekafül sistemi arasındaki benzerlik ve farklara da kısaca değinmek yararlı olacaktır. İslami finans sisteminin temel ilkeleri olarak a) faizin yasak olması, b) risk, kâr ve zarar paylaşımı, c) garar (belirsizlik) yasağı sayılmıştır.⁵³ Tekafül, bir yönetici tarafından yönetilen ortak bir havuzun katılımcılarının katkıda bulunması ve riskin gerçekleşmesi durumunda bu havuzdan katılımcıya maddi destek sağlanması şeklinde tanımlanabilir. Bu sistemde de İslami bankacılığa benzer biçimde üç model mevcuttur. Bunlar mudarebe modeli, vakıf modeli ve vekâlet modelidir. Tekafül sigorta sistemi Suudi Arabistan, Malezya ve bazı Arap ülkelerinde uygulanmaktadır.⁵⁴

Şahin (2019)⁵⁵ konu ile ilgili olarak “*Modern anlamda kurumsallaşma bağlamında kooperatif ya da mütüel sigortanın karşılıklı yardımlaşma şeklinde İslâmî sigorta şirketi olarak 1979’da Sudan’da kurulmasından sonra teâvünî (yardımlaşmaya dayalı) sigorta modeli yerine ticari (kâr amacı güden) amaçlı tekâfül modelleri kullanılmıştır.*” ifadesinde bulunmaktadır.

Katılım sigortacılığı ile diğer sigortacılık türlerini karşılaştıran bir tablo aşağıda verilmektedir.⁵⁶

Tablo 3.3. Katılım Sigortacılığı ile Diğer Sigortacılık Türlerinin Karşılaştırılması

	Geleneksel Sigorta	Mütüel/Koop. Sigortacılığı	Tekafül/Katılım Sigortacılığı
Sorumluluk	Risk Sigortalıdan Sigortacıya Transfer Ediliyor	Risk Üyeler Arasında Paylaşıyor	Risk Üyeler Arasında Paylaşıyor
Düzenleme	Laik Yasalar	Laik Yasalar	Laik Yasalar + İslami Düzenlemeler
Sahiplik	S. Şirketi Ortakları	Üyeler	Katılımcılar
Sözleşme Türü	Tek Taraflı Sigorta Poliçesi	Tek Taraflı Sigorta Poliçesi	Vekâlet Sözleşmesi ve Teberruya Dayalı Sözleşme
Yatırım	Sınır Yok	Sınır Yok	İslami Kurallara Göre
Operatörün Yükümlülüğü	Sigorta Şirketi Sahipleri	Üyeler	Katılımcılar (Eğer Operatör Karz-ı Hasen Temin Etmez ise)
Kâr Durumu (Kâr Kime Gider)	Sigorta Şirketi Sahipleri	Üyeler	Katılımcılar

⁵³ Karahan, Hediyeullah (2015) ‘Faizsiz Finans Teknikleri: Reel Sektöre Yönelik Bir Çalışma’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, s.15.

⁵⁴ Karahan, s.57-60.

⁵⁵ Şahin, Yasin (2019) ‘Tekafül Sigortacılığında Malezya Uygulaması’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1.

⁵⁶ Askari, Hossein / Iqbal, Zamir / Mirakhor, Abbas (2015) Introduction to Islamic Economics, Theory and Application, Singapore, Wiley, s.211-212.

Ülkemizde tekafül sigortacılığı için yasal engel bulunmamakla birlikte, tekafül sigortacılığının gelişmesi katılım bankacılığının gelişmesine paralel olmuştur. Özellikle katılım bankalarının kredi işlemleri üzerine sigorta yapılması ihtiyacı tekafül sigortacılığını da gerekli kılmıştır. Bu çerçevede bazı sigorta şirketleri pencere şeklinde, geleneksel sigorta hizmeti yanında katılım sigortacılığı hizmeti de vermeye başlamıştır. Bununla birlikte yalnızca katılım sigortacılığı yapan şirketler de kurulmaya başlanmıştır. Bu şirketlerin de kurulması ve faaliyete başlamasıyla ortaya çıkan ikincil mevzuat ihtiyacı 2017 yılında çıkarılan Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik⁵⁷ ile giderilmiştir.

Ülkemizde hâlen (Eylül 2020) faaliyet gösteren tekafül şirketleri aşağıda verilmektedir.⁵⁸

Tekafül Teminatı Veren Hayat Dışı Sigorta Şirketleri:

- Unico Sigorta AŞ (pencere)
- Türkiye Sigorta AŞ (pencere)
- HDI Sigorta AŞ (pencere)
- Bereket Sigorta AŞ (pencere)
- Neova Sigorta AŞ
- Doğa Sigorta AŞ (pencere)
- Bereket Katılım Sigorta AŞ

Tekafül Teminatı Veren Hayat Sigorta Şirketleri:

- Bereket Katılım Hayat AŞ
- Bereket Emeklilik ve Hayat AŞ (pencere)
- Groupama Hayat AŞ (pencere)
- Katılım Emeklilik ve Hayat AŞ
- Türkiye Hayat ve Emeklilik AŞ (pencere)

Bereket Katılım ile Bereket Katılım Hayat, 2020 yılında faaliyete yeni başlamıştır. Diğer şirketlerin çoğu ise pencere şeklinde faaliyet göstermekte, dolayısıyla geriye tam olarak tekafül işi yapan Neova Sigorta ve Katılım Emeklilik ve Hayat Sigorta kalmaktadır.

⁵⁷ Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete 30186 (20.09.2017).

⁵⁸ <<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>>, s.e.t. 05.04.2021.

3.3. Kooperatif Sigortacılığı

Bundan önceki bölümlerde, hayat dışı sigortacılık ve hayat sigortacılığı ile tekafül sigortacılığı kavramları analiz edilmişti. Bu bölümde ise kooperatif kavramı analiz edilecek, daha sonra kooperatif sigortacılığının ne olduğu incelenecektir.

Sungur'a (2015)⁵⁹ göre, *“Dünyada çok yaygın ekonomik örgütler olan kooperatifler, özellikle gelişmiş ülkelerde Üçüncü Sektör olarak anılırlar ve tarımdan sağlığa, ticaretten konut yapımına, bankacılıktan sigortacılığa kadar pek çok alanda etkin faaliyet göstermektedirler. BM verilerine göre küresel olarak 750 binden fazla kooperatif vardır ve 800 milyon kişi bu kooperatiflerin ortağı olarak ekonomik ve sosyal paylaşımda bulunmaktadır.”*

Eken (2010)⁶⁰ kooperatiflerle ilgili olarak *“Kooperatifler, farklı amaçlarda, çeşitli ekonomik ve toplumsal sistemlere kolaylıkla uyabilen bir yapıya sahip olduğu için, bugüne kadar herkes tarafından kabul edilen tek bir tanım bulunmamaktadır. Ekonomik ve hukuki olarak farklı olarak tanımlanmış olan kooperatifin, ekonomik tanımını yapmak çok daha zordur.”* ifadesini kullanmıştır.

Erdal (2010)⁶¹ tanımla ilgili olarak uluslararası düzenlemelere referansta bulunmuş ve *“Uluslararası alanda kabul gören yeni kooperatifçilik tanımı, 1995 yılında Manchester'de toplanan ICA Kongresinde kabul edilmiştir. Buna göre kooperatif, "Bireylerin ortak ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinim ve isteklerini, ortaklaşa sahip olunan ve demokratik olarak yönettikleri bir işletme aracılığı ile karşılamak için gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturdukları özerk bir örgüttür.”* şeklinde tarifte bulunmuştur.

Dünyada çağdaş anlamda ilk kooperatifin 1844 yılında İngiltere'nin Rochdale kasabasında 28 dokuma işçisi kendi aralarında bir tüketim kooperatifi kurmaları ile başladığı, Sanayi Devrimi ile birlikte özellikle tüketim kooperatiflerinin yaygınlaştığı bilinmektedir. Ülkemizde ilk kooperatif, Mithat Paşa'nın 1863 yılında kurduğu Memleket

⁵⁹ **Sungur, Yusuf** (2015) 'Kooperatif Sigortacılığının, Sigortacılık Kanunu ile Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi ve Faaliyetlerinin Sigortacılık THP (Tekdüzen Hesap Planı) Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi' (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1.

⁶⁰ **Eken, Mehmet** (2010) 'Tüketim Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkisi: Damla Tüketim Kooperatifi Örneği' (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.13.

⁶¹ **Erdal, Murat** (2010). 'Kooperatif İşletmelerde Örgüt Kültürü; Kooperatif ve Özel Sektör İşletmelerinde Örgüt Kültürünün Karşılaştırmalı Analizi' (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.26-27.

Sandıkları olarak bilinmektedir. Günümüzde ise çok sayıda tüketim, üretim ve yapı kooperatifleri mevcuttur. Geniş kitlelere hizmet götürmektedirler.⁶²

3.3.1. Kooperatif Sigortacılığının Mevcut Durumu

2015 yılı verilerine göre mütüel sigorta şirketlerinin sayısı 77 ülkede 5000'in üzerindedir. Bu şirketlerin toplam prim üretimi 1,2 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu prim üretimi ile dünya sigorta sektörünün pazar payının yaklaşık %27'sine sahiptirler. Mütüel sigorta sektörünün toplam aktifleri 7,9 trilyon dolardır. Çalışan sayısı yaklaşık 1,1 milyon kişidir. Üye/poliçe sahiplerinin sayısı da 988 milyon kişiye ulaşmıştır. Mütüellerin payı 2007 yılında tüm dünyada %24 iken, 2015 yılında bu pay %27'ye çıkmıştır. 2015 yılında bir önceki yıla göre dünya sigorta pazarı %8,3 büyümüş iken, mütüel pazarı %20,2 oranında büyümüştür. Mütüellerin toplam pazar payı %27 iken, 2015 yılında bu oran hayat sigortalarında %23, hayat dışı sigortalarda %32 olmuştur. Dünyada mütüellerin oransal olarak yüksek pazar payına sahip olduğu bölgeler Kuzey Amerika ve Avrupa'dır. Bu iki bölgenin toplam mütüel pazarındaki payları %80'i aşmaktadır. Asya bölgesi ise %17 paya sahiptir. Mütüellerin hayat sigortacılığında dünya çapında branş bazında dağılımı: %45 hayat, %36 emeklilik, birikimli hayat %12, sağlık %5 şeklindedir. Hayat dışında ise branş dağılımı: motorlu taşıt sigortaları %33, sağlık sigortaları %27, mal sigortaları/yangın %23, kaza/sorumluluk sigortaları %8, işveren sorumluluk %4 şeklindedir. Mütüellerin dünya çapındaki aktiflerinin yatırım yerleri ise şu şekilde dağılmıştır. Tahvil ve bonolar %60, hisse senetleri %18, mortgage ve mortgage kredileri %13. Mütüellerin gelişebileceği potansiyel piyasalar olarak ise Meksika, Güney Afrika, Ukrayna, Mısır ve Venezuela sayılmıştır.⁶³

Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren 5800 sigorta şirketinin 2700'ü mütüel/kooperatif sigorta şirketlerinden oluşmaktadır. Mütüellerin Avrupa'da 400 milyon üyeleri bulunmaktadır. 450 bin kişi de istihdam edilmektedir. Avrupa sigorta pazarının %31'i mütüellere aittir. Avrupa'da mütüellerin toplam aktifi 2,8 trilyon EUR'ya ulaşmıştır. Avrupa'da mütüellerin 2007 yılında %23 olan pazar payı, 2014 yılında %31'e çıkmıştır. Dünya çapında 10 büyük mütüel sigorta şirketinin 9'u Avrupa'da bulunmaktadır. Mütüellerin pazar payı bazı Avrupa ülkelerinde ortalamanın üzerindedir. Örneğin

⁶² Eken, s.2.

⁶³ Icmif, Global Mutual Market Share (2015), <www.icmif.org>, slayt 2-3.

Avusturya’da %61, Norveçte %61, Hollanda’da %51, İsveç’te %50, Fransa’da %47, Almanya’da %44, İspanya’da %39’dur.⁶⁴

Sungur (2015)⁶⁵ ülkemizde sigorta kooperatiflerinin kuruluş sürecini hem Kooperatifler Kanunu hem de Sigortacılık Kanunu bakımından incelemiş olup kuruluşla ilgili süreçler konusunda “*Sigorta kooperatiflerinin kuruluşu, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu açısından, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nca, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu gereğince de, Hazine Müsteşarlığı’nın 24.08.2007 tarihli 26623 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanmış bulunan Sigorta Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmeliği 5’inci maddesine göre değerlendirilir. Bilindiği üzere, sigorta kooperatifleri, ani kuruluş hükümlerine tabidirler. Diğer bir ifade ile kooperatifçe düzenlenmiş bulunan ana sözleşmesindeki sermayesinin tamamı kurucu üyelerce taahhüt edilmesi zorunludur. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 98’inci maddesine, “Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunu’ndaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır.” ifadesiyle, anonim şirket hükümlerine atıfta bulunmuştur. Aynı kanunun 3’üncü maddesi uyarınca kuruluş, noterden onaylı kooperatif ana sözleşmesinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’na verilerek izin alınmasından sonra ve Ticaret Siciline tescil edilmesiyle kooperatifin tüzel kişilik kazanacağı belirtilmiştir. Öte yandan, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun değişik 29.06.2012 tarihli 28338 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan, sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin kuruluşu başlıklı 3. maddesinin 1’inci Bendinde “Sigorta şirketleri, sigorta reasürans şirketleri, sigorta kooperatifleri, sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştigal edemezler.” hükmünün yer aldığı görülmektedir. Anılan Kanunun 3. Bendinde ise, üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapmayan kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin;*

- 1- Mütüel (Karşılıklı) sigortacılık yapması,
- 2- Ortak sayısının 200 (ikiyüzden) az olmaması,
- 3- Yöneticilerine herhangi bir ayrıcalık vermemesi zorunlu kılınmıştır.

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nca, K.K. 19. Maddesine istinaden, 14.01.2010 tarihli 27462 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe girmiş bulunan, “1163 sayılı Koperatifler

⁶⁴<<https://amice-eu.org/app/uploads/2021/04/ICMIF-AMICE-2016-Market-InSights-Europe-2014-en.pdf>>, s.e.t. 01.01.2018

⁶⁵ Sungur, s.33-35.

Kanunu'na tabi kooperatiflerde bir ortaklık payının değerinin 100 TL sına yükseltilmesi ve yeni pay değerine göre kooperatiflerce yapılması gerekli olan işlemlere ilişkin” 2010/2 Tebliğ uyarınca; 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa bağlı kooperatiflerde, bir ortaklık payının değeri 100 (Yüz) Türk Lirasına yükseltilmiştir. Dolayısıyla 700,00 (yediyüz) TL asgari sermaye ile kooperatif kurulabilmektedir.

Ancak, sigorta kooperatiflerinin kuruluş sermayesinin belirlenmesinde, 1163 sayılı K.K. ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun birlikte yorumlanması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile ortaklardan toplanacak olan ortaklık payları, sigorta kooperatiflerinin kuruluş sermayelerini oluşturmaktadır. Diğer yandan, çalışmaya devam eden sigorta kooperatiflerinin ve sigorta şirketlerinin sermayeleri, 19.01.2008 tarihli 26761 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak 31.12.2007 tarihinden başlamak üzere yürürlüğe girmiş bulunan, “Sigorta ve reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Sermaye yeterliliklerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yönetmelik” uyarınca, belirlenmiş dönemler ve hesaplama yöntemleri ile hesaplanmaktadır. Dolayısıyla, Sigorta kooperatifleri ve sigorta şirketleri, öz sermayelerini bu çalışma sonrası belirlenen tutarlara göre revize ederler. İlgili Yönetmeliğin 6. maddesine göre, gerekli öz sermayenin hesaplanmasında 7'nci maddede belirtilen birinci yöntem ile 8'inci maddede belirtilen ikinci yöntemlerden elde edilen sonuçların yüksek olanı değerlendirmeye alınır.

Gerekli öz sermayenin üçte biri, minimum garanti fonu tutarıdır. Aynı yönetmeliğin 4'üncü maddesine göre hesaplanan öz sermaye 6'ncı maddeye göre hesaplanan öz sermayeden düşük olamaz. Düşük olması durumunda ise, 10'uncu maddede belirtilen ödeme planı Müsteşarlığa sunulması ve eksik kalan sermayenin içinde bulunan yıl sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir. Diğer yandan, Hazine Müsteşarlığı'nca bu konu ile ilgili uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin giderilmesi amacıyla, 14.05.2008 tarihli 2008/24 sayılı Sektör Duyurusu ile sermaye yeterliliği ölçülmesi ve değerlendirilmesi hakkında açıklamaların yapıldığı bilinmektedir.” şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

Sigorta kooperatifleri veya kooperatif şeklinde kurulacak sigorta şirketleri bakımından Sigortacılık Kanunu'na baktığımızda; bu kuruluşların ikiye ayrıldığını, yalnızca kendi üyelerine sigorta yapabilen (kapalı) mütüel sigorta şirketleri için piyasaya girişlerinde bir sermaye şartının getirilmediğini görüyoruz. Açık mütüel şirketler ise diğer sigorta şirketleri

ile aynı sermaye şartına tabi tutulmuşlardır. Kooperatif şeklinde kurulacak şirketlerde en az 200 ortak şartı getirilmiştir.⁶⁶

⁶⁶ Sigortacılık Kanunu, Resmî Gazete 26552 (14/6/2007), Kanun No. 5684, md. 3/3-4.

4. SİGORTACILIKTA FİNANSAL RAPORLAMA

4.1. Finansal Tablolar ve Muhasebeleştirme ile İlgili Düzenlemeler

Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanarak Resmî Gazete’de yayımlanan “Finansal Tabloların Sunumu Hakkında Tebliğ (2008/1)” ile sigorta şirketleri finansal tablolarının neler olduğu ve bu tabloların sunumunun amaçları açıklanmıştır.⁶⁷ Buna göre finansal tabloların amacı ilgili tebliğin 5. maddesinde finansal tablolar ile şirketin gerçekleştirdiği işlemler, şirketin finansal durumu ve şirketi etkileyen diğer olayların belirli bir yapı içerisinde sunulduğu belirtilmiştir. Finansal tabloların, kullanıcıların ekonomik karar almalarına yardımcı olacak şekilde şirketin finansal durumu, performansı ve nakit akışı hakkında bilgi vermek üzere hazırlanması zorunludur. Bunu sağlamak üzere finansal tablolar bir şirketin;

- a) Varlıkları,
- b) Yükümlülükleri,
- c) Öz sermayesi,
- d) Gelir, gider, kazanç ve kayıpları,
- e) Öz sermayede gerçekleşen değişiklikleri,
- f) Nakit akışı,
- g) Kâr dağıtımı

hakkında bilgi verecek şekilde düzenlenir. Bu bilgiler, finansal tablo dipnotlarında belirtilen bilgiler ile birlikte finansal tablo kullanıcılarının şirketin gelecekteki nakit akışları ve özellikle nakit ve nakit benzerlerini elde etme zamanı ve olasılığı hakkında tahminlerde bulunmasına yardımcı olur.

İlgili tebliğin 6. maddesinde, Finansal Tabloların aşağıdaki tablolardan oluştuğu ifade edilmiştir.

- a) Bilanço,
- b) Gelir Tablosu,
- c) Nakit Akış Tablosu,
- ç) Öz Sermaye Değişim Tablosu,

⁶⁷ Finansal Tabloların Sunumu Hakkında Tebliğ (2008/1), Resmi Gazete 26851 (18 Nisan 2008).

d) Kâr Dağıtım Tablosu.

(2) Dipnotlar ve dipnotlarda yer alan muhasebe politikaları hakkındaki açıklamalar da ilgili finansal tabloların bir parçasını oluşturur.”

Sigorta ve reasürans şirketlerinin muhasebe uygulamalarına ilişkin çerçeveyi 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun aşağıda verilen ‘Özel hükümler’ başlıklı 528’inci maddesi düzenlemiştir.⁶⁸

- (1) Bankalar ile diğer kredi kurumlarının, finansal kiralama ve faktöring gibi finansal şirketlerin, sigorta ve reasürans şirketlerinin, Sermaye Piyasası Kanunu kapsamındaki tüm kurumların finansal tabloları ile konsolide finansal tablolarına ilişkin olarak Türkiye Muhasebe Standartlarında ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca belirlenmiş idari düzenlemelerde hüküm bulunmayan hâllerde, söz konusu alanları düzenlemek ve denetlemek üzere kurulan kurum, kurul ve kuruluşların özel kanunlarında yer alan hükümler uygulanır.
- (2) Türkiye Muhasebe Standartlarında, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca belirlenmiş finansal tablolara ilişkin idari düzenlemelerde ve özel kanunlarda hüküm bulunmayan hâllerde bu Kanun hükümleri uygulanır.
- (3) Kooperatiflerin finansal tabloları ile konsolide finansal tablolarına ilişkin özel hükümler saklıdır.

Buna göre, sigorta ve reasürans şirketleri finansal tabloları ile konsolide finansal tablolarına ilişkin olarak aşağıdaki hiyerarşiye göre muhasebe yapmak zorundadırlar:

TTK’nin yukarıdaki düzenlemesinden önce 14.07.2007 tarih ve 26582 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan Sigorta ve Reasürans Şirketleri ile Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmeliğe istinaden Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) sigorta sektöründe 2008 yılından itibaren uygulamaya başlanılmıştır.

Türkiye Finansal Raporlama Standartları: KGK tarafından yayımlanan standartlar ve yorumlar. Bu standartlar şunları içerir:

⁶⁸ **Sarıaslan, Metin** (2015) Sigorta Muhasebesi, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.4.

- a) Türkiye Finansal Raporlama Standartları,
- b) Türkiye Muhasebe Standartları,
- c) TMS yorumları ve TFRS Yorumları.

4.1.1. Sigortacılık Kanunu ve İkincil Düzenlemeler

Sigortacılık muhasebe sistemi ile ilgili Sigortacılık Kanunu ve ona istinaden çıkarılan düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

- 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu,
- Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve bu karşılıkların yatırılacağı varlıklara ilişkin yönetmeliği (Teknik Karşılıklar Yönetmeliği),
- Sigorta ve Reasürans Şirketleri İle Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmeliği (Finansal Raporlama Yönetmeliği),
- Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi,
- Hazine Müsteşarlığın yayınladığı diğer idari düzenlemeler (Tebliğ, Genelge, Sirküler ve Duyurular).

14.06.2007 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun “Teknik Karşılıklar” başlıklı 16’ncı maddesi ve bu maddeye istinaden çıkartılan ve 7 Ağustos 2007 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Teknik Karşılıklar Yönetmeliği.

4.1.2. Türk Ticaret Kanunu Hükümleri

TTK’nin doğrudan sigorta ve reasürans şirketleri muhasebesi ile ilgili düzenlemelerine aşağıda yer verilmektedir:

- TTK’nin 1430’uncu maddesi gereğince, prime karşılık alınan çek ve senetlerin para olarak tahsil edilene kadar Nazım Hesaplarda izlenmesi gerekmektedir.
- Türk Ticaret Kanunu’nun 74’üncü maddesi.
- TFRS’ler ve Sigortacılık Kanunu’na aykırı olmayan TTK düzenlemeleri.

4.1.3. Sigortacılık Hesap Planı

Sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri muhasebe kayıtlarını 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren 30.12.2004 tarih ve 25686 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğe göre tutmak zorundadırlar. Buna ilave olarak birçok Genelge veya Sektör Duyuruları çıkarılmıştır. Buna göre Sigortacılık Hesap Planı aşağıdaki gibidir:⁶⁹

Sınıf Kodu ve Hesap Sınıfları

1. Cari Varlıklar
2. Cari Olmayan Varlıklar
3. Kısa Vadeli Yükümlülükler
4. Uzun Vadeli Yükümlülükler
5. Öz Sermaye
6. Gelir Tablosu Hesapları
7. Hayat Dışı Branşları Teknik Kısım Gelir Tablosu
8. Nazım Hesaplar

Hesap grupları incelendiğinde, sigorta şirketlerinin tek düzen hesap planı ile diğer üretim ve ticaret işletmelerinin hesap planının benzer hesap sınıflarına ayrıldığı görülmektedir. Tek düzen hesap planını kullanan işletmelerde, aktifler dönen ve duran varlık şeklinde sınıflamaya tabi iken; sigorta şirketlerinde cari ve cari olmayan varlıklar şeklinde bir sınıflandırmanın olduğu görülmektedir. Ayrıca, pasifler kısmında kısa ve uzun vadeli yabancı kaynak isimlerinin sigorta şirketlerine ait hesap sınıflarında yükümlülük olarak adlandırıldığı görülmektedir. Başka bir dikkat çekici özellik ise tek düzen hesap planını kullanan işletmelerde 7 no.lu hesap grubu maliyet hesaplarına ayrılmış iken, sigorta işletmelerinde 7 no.lu hesap grubu hayat dışı branşları teknik kısım gelir tablosu hesabına ayrıldığı görülmektedir. Böylece, sigorta şirketlerinde maliyet ve gelir hesaplarının birlikte kullanıldığını söyleyebiliriz. Son farklılık ise tek düzen hesap planını kullanan üretim ve ticaret işletmelerinin 8 no.lu hesap grubu serbest iken, sigorta işletmelerinde böyle bir seçimlilik olmamasıdır.⁷⁰

⁶⁹ Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, Resmî Gazete 25686 (30.12.2004).

⁷⁰ **Akgün, Ali İhsan** (2020b) Sektör Bazlı Finansal Raporlama, Bursa, Ekin Yayınevi, s.325.

Hesap sınıfları ile ilgili olarak Sarıaslan'ın (2015) açıklamaları aşağıda verilmektedir:

71

“1- Cari Varlıklar

Bu hesap sınıfı; nakit olarak elde veya bankada tutulan varlıklar ile normal koşullarda en fazla bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi içinde nakde çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülen varlık unsurlarını kapsar. Cari varlıklar; nakit ve nakit benzeri varlıklar, finansal varlıklar ile riski sigortalılara ait finansal yatırımlar, esas faaliyetlerden alacaklar, ilişkili taraflardan alacaklar, diğer alacaklar, gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları ile diğer cari varlıklar şeklinde bölümlenir.

2- Cari Olmayan Varlıklar

Bu hesap sınıfı; izleyen dönemin sonuna kadar, şirket faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülme-yen varlıkları ve alacakları kapsar. Cari olmayan varlıklar; olağan faaliyetlerden alacaklar, diğer faaliyetlerden alacaklar, sabit finansal varlıklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar, gelecek yıllara ait ertelenmiş giderler ve gelir tahakkukları ile diğer cari olmayan varlıklar olarak bölümlenir.

3- Kısa Vadeli Yükümlülükler

Kısa vadeli yükümlülükler, cari varlıklarda yer alan hesapların ayrılmasında kullanılan ölçüye uygun olarak, en çok bir yıl veya şirketin normal faaliyet dönemi sonunda ödenecek yabancı kaynaklar da dahil olmak üzere tüm yükümlülükleri kapsar.

Kısa vadeli yükümlülükler; finansal borçlar, esas faaliyetlerden borçlar, ilişkili taraflara borçlar, sigortacılık teknik karşılıkları, diğer risklere ilişkin karşılıklar, ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler ile karşılıkları, gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları ile diğer kısa vadeli yükümlülükler şeklinde bölümlenir.

⁷¹ Sarıaslan, s.20-21.

4- Uzun Vadeli Yükümlülükler

Uzun vadeli yükümlülükler; finansal borçlar, esas faaliyetlerden borçlar, ilişkili taraflara borçlar, diğer borçlar, sigortacılık teknik karşılıkları, diğer risklere ilişkin karşılıklar, borç ve gider karşılıkları, gelecek yıllara ait ertelenmiş gelirler ve gider tahakkukları, diğer kısa vadeli yükümlülükler şeklinde bölümlenir.

5- Öz Sermaye

Şirket ortaklarının bilanço tarihinde Şirkete yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren Ödenmiş Sermaye ile Sermaye Yedekleri, Kar Yedekleri, Geçmiş Yıllar Karları ve Geçmiş Yıllar Zararları ile Dönemin Net Karını kapsar.”

4.1.4. Mali Tablolar

4.1.4.1. Bilanço

Sigorta ve Reasürans Şirketleri ile Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmelik'te (14.07.2007 tarih 26582 sayılı Resmî Gazete)⁷² bilanço, “Şirketlerin belirli bir tarihteki iktisadi ve mali durumunu yansıtan, varlıklarını, borçlarını ve öz sermayelerini, aktif ve pasif hesaplar şeklinde gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösteren tablo.” olarak tanımlanmıştır.

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının yaptığı düzenlemelere göre sigorta şirketlerinin bilanço düzenlerken uyması gereken kurallar aşağıdaki gibidir:

- i. Bilanço, net değer esasına göre hazırlanır. Bu nedenle, şirketin aktif ve pasif yapısını düzenleyici nitelikteki hesaplar ilgili bulundukları kalemlerin altında birer indirim kalemi olarak gösterilir. Bilançonun aktif ve pasif yapısını yansıtan hesaplar kendi aralarında mahsup edilemez. Borç bakiyesi veren hesapların bilançonun aktif bölümünde, alacak bakiyesi veren hesapların pasif bölümünde yer alması sağlanır.
- ii. Varlıklar, gelecekteki iktisadi faydaların kullanma hakkının şirkete ait olması ve güvenilir bir şekilde ölçülebilen değer veya maliyetinin bulunması durumunda

⁷² Sigorta ve Reasürans Şirketleri ile Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete 26582 (14.07.2007).

bilançoda gösterilir. Tutarları kesin olarak saptanamayan alacaklar için herhangi bir tahakkuk işlemi yapılamaz. Bu tür alacaklar, aktif kalemlere ilişkin açıklama ve dipnotlarda gösterilir.

- iii. Yükümlülükler, iktisadi faydaları içeren kaynakların şirket dışına çıkmasına yol açacak bir edime sahip olunması ve bu edimin yerine getirilmesi için gerekli tutarın güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi durumunda bilançoda gösterilir.
- iv. Tutarı kesin olarak saptanamayanlar veya ihtilafa konu olanlar da dâhil olmak üzere, şirketin bilinen ve tutarı uygun olarak tahmin edilebilen bütün yabancı kaynakları tespit ve kayıt edilerek bilançoda gösterilmelidir.

4.1.4.2. Gelir Tablosu

Sigorta ve Reasürans Şirketleri ile Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmelik'te (14.07.2007 tarih 26582 sayılı Resmî Gazete) gelir tablosu, *“Şirketin belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak özetleyen tablodur.”* şeklinde tanımlanmıştır.

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının yaptığı düzenlemelere göre sigorta şirketlerinin gelir tablosu düzenlerken uyması gereken kurallar aşağıdaki gibidir:

- i. Gelir tablosu, şirketin belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak özetleyen tablodur.
- ii. Bütün gelir ve giderler, tahakkuk tarihleri itibarıyla kayda alınır ve tahakkuk ettikleri hesap dönemine ait gelir tablosunda gösterilir.
- iii. Bütün gelir ve giderler kaynakları itibarıyla sınıflandırılır, her gelir grubu benzer olduğu gider grubu ile karşılaştırılır. Bir gelir kalemi, tamamen veya kısmen bir gider kalemiyle netleştirilmek suretiyle gelir tablosu kapsamından çıkarılamaz.
- iv. Gelirler, varlıklardaki artışa veya yükümlülüklerdeki azalışa bağlı olarak elde edilebilir iktisadi faydalarda güvenilir bir şekilde ölçülebilen bir artış olduğunda gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Gelirlerin kayda alınması, varlıklardaki artış veya yükümlülüklerdeki azalışlarla eş zamanlı olarak gerçekleştirilir.
- v. Giderler, varlıklardaki azalış veya yükümlülüklerdeki artışa bağlı olarak elde edilebilir iktisadi faydalarda güvenilir bir şekilde ölçülebilen bir azalış olduğunda

gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Giderlerin muhasebeleştirilmesi, yükümlülüklerdeki artış veya varlıklardaki azalışlarla eş zamanlı olarak gerçekleştirilir.

- vi. Gerçekleşmemiş gelir ve kârlar, gerçekleşmiş gibi veya gerçekleşenler gerçek tutarından fazla veya az gösterilemez. Belirli bir dönem veya dönemlerin, gerçeğe uygun faaliyet sonuçlarını göstermek için ilgili dönem veya dönemlerin başında veya sonunda doğru hesap kesimi ve mutabakatı işlemleri yapılmalıdır.
- vii. Gelir, gider, kâr ve zarar kayıtları ile ilgili olarak düzeltme kaydı yapılmasının gerekmesi ancak bu kayıtların önceki dönemlerin finansal tablolarında düzeltme yapılmasını gerektirecek büyüklük ve nitelikte olmaması durumunda, yapılan düzeltmeler dönemin gelir tablosunda gösterilir.

4.1.4.3. Sigortacılıkta Özellik Arz Eden Hesaplar

Sigorta şirketlerinin gelir tabloları, teknik bölüm ve teknik olmayan bölüm şeklinde iki ana bölümden oluşmaktadır. Teknik kâr/zarar, sigorta şirketlerinin sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan teknik gelir ve teknik gider kalemlerinden oluşur. Teknik Bölümde, Hayat Dışı Teknik Gelir ve Gider ile Hayat Teknik Gelir ve Gider kalemleri ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bu iki ana branştan elde edilen gelir ve giderler ile teknik kâr veya zarar yer almaktadır. Teknik Olmayan Bölümde ise Yatırım Gelirleri, Yatırım Giderleri, Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Giderler ile Dönemin Net Kârı veya Zararı yer almaktadır. Hem hayat sigortacılığı hem de emeklilik işi yapan şirketlerde ise, emeklilik teknik gelir ve giderleri de yer almaktadır.

Sigorta şirketlerinde teknik kâr/zarar (ana faaliyet konusu sigortacılıktan oluşan kâr/zarar) ve mali kâr/zarar (ana faaliyet dışı oluşan kâr/zarar) hesapları ayrımı yapılmaktadır. Mali kâr/zarar, sigorta şirketlerinin yatırımları sonucu finansal piyasalardan elde ettikleri kâr veya uğradıkları zarar olarak ifade edilmektedir. Bir başka deyişle sigorta sektöründe mali kâr/zarar, sigorta şirketlerinin faaliyet sonrası ortaya çıkan fonlarının çeşitli mali varlıklarla değerlendirilmesi ile ulaşılan sonucu ifade etmektedir.

Sektörde yapılan bu ayrım ile sigorta şirketlerinin faaliyet sonuçlarının daha iyi açıklanması, sigortacılık faaliyetleri ile bu faaliyetler dışında yapılan iş ve işlemlerin daha iyi analiz edilmesi sağlanmış olmaktadır. Ayrıca sigorta şirketleri tarafından hazırlanan kâr/zarar tablolarında branşlar bazında teknik kâr/zarar sonuçları ayrı ayrı gösterilmekte ve

böylece hangi branş ya da branşlarda teknik kâr/zararın daha çok veya az olduğu rahatlıkla takip edilebilmektedir. Sigorta sektöründe kâr/zarar ile ilgili olarak yapılan bu ayrımın doğal bir sonucu olarak;

- i. Teknik Kâr/Zarar Tablosu ve
 - a) Hayat Dışı (Elemantar) Branşların Kâr/Zarar Tablosu,
 - b) Hayat Branşı Kâr/Zarar Tablosu ve
 - c) Emeklilik Branşı Kâr/Zarar Tablosu
- ii. Mali Kâr/Zarar Tablosu

olmak üzere iki ayrı kâr/zarar tablosu düzenlenmektedir. Teknik Kâr/Zarar Tablosunun üç ayrı şekilde hazırlanmasının nedeni, hayat dışı (elemantar) branşlar ile hayat ve emeklilik branşlarında faaliyet gösteren şirketlerin teknik gelirlerinin ve teknik giderlerinin bir birinden farklı olmasıdır. Branşlar itibarıyla teknik gelirler ve teknik giderler aşağıda gösterilmiştir.

- i. Hayat dışı (elemantar) branşlarda;
 - a) Teknik Gelirler, Yazılan Primler, Kazanılmamış Primler Karşılığı, Devreden Kazanılmamış Primler Karşılığı, Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim, Teknik Olmayan Bölümden Aktarılan Yatırım Gelirleri, Diğer Teknik Gelirler.
 - b) Teknik Giderler, Ödenen Hasarlar, Muallak Hasarlar Karşılığı, Devreden Muallak Hasarlar Karşılığı, İkramiye ve İndirimler Karşılığında Değişim, Diğer Teknik Karşılıklarda Değişim, Faaliyet Giderleri.
- ii. Hayat branşında;
 - a) Teknik Gelirler, Yazılan Primler, Kazanılmamış Primler Karşılığı, Devreden Kazanılmamış Primler Karşılığı, Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim, Hayat Branşı Yatırım Gelirleri, Diğer Teknik Gelirler.
 - b) Teknik Giderler, Ödenen Hasarlar, Muallak Hasarlar Karşılığı, Devreden Muallak Hasarlar Karşılığı, Hayat Matematik Karşılığı, Devreden Hayat Matematik Karşılığı, İkramiye ve İndirimler Karşılığında Değişim, Yatırım Riski Hayat Sigortası Poliçe Sahiplerine Ait Poliçeler İçin Ayrılan Karşılıklarda Değişim, Diğer Teknik Karşılıklarda Değişim, Faaliyet Giderleri, Yatırım Giderleri, Yatırımlardaki Gerçekleşmemiş Zararlar, Teknik Olmayan Bölüme Aktarılan Yatırım Giderleri.

iii. Emeklilik branşında;

- a) Teknik Gelirler, Fon İşletim Gelirleri, Yönetim Gideri Kesintisi, Giriş Aidatı Gelirleri, Ara Verme Hâlinde Yönetim Gideri Kesintisi, Özel Hizmet Gideri Kesintisi, Sermaye Tahsis Avansı Değer Artış Gelirleri, Diğer Teknik Gelirler.
- b) Teknik Giderler, Fon İşletim Giderleri, Sermaye Tahsis Avansları Değer Azalış Giderleri, Faaliyet Giderleri, Diğer Teknik Giderler.

Sigorta şirketleri, faaliyet gösterdikleri sigorta branşına göre yukarıda yer alan Teknik Kâr/Zarar tablolarından (hayat dışı (elemanter), hayat ve emeklilik) birini kullanacaktır.

Mali Kâr/Zarar Tablosu; Yatırım Gelirleri, Yatırım Giderleri, Diğer Faaliyetlerden & Olağan Dışı Faaliyetlerden Gelir & Kârlar-Gider & Zararlar ile Dönem Kârı veya Zararı olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Mali Kâr/Zarar Tablosunda dört ana bölümde yer alan gelir ve giderler aşağıda gösterilmiştir.

- i. Yatırım Gelirleri: Finansal Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler, Finansal Yatırımların Nakde Çevrilmesinden Elde Edilen Kârlar, Finansal Yatırımların Değerlemesi, Kambiyo Kârları, İştiraklerden Gelirler, Bağlı Ortaklıklar ve Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslerden Gelirler, Arazi, Arsa ile Binalardan Elde Edilen Gelirler, Türev Ürünlerden Elde Edilen Gelirler, Diğer Yatırımlar, Hayat Teknik Bölümünden Aktarılan Yatırım Gelirleri.
- ii. Yatırım Giderleri: Yatırım Yönetim Giderleri –Faiz Dâhil, Yatırımlar Değer Azalışları, Yatırımların Nakde Çevrilmesi Sonucu Oluşan Zararlar, Hayat Dışı Teknik Bölümüne Aktarılan Yatırım Gelirleri, Türev Ürünler Sonucu Oluşan Zararlar, Kambiyo Zararları, Amortisman Giderleri, Diğer Yatırım Giderleri.
- iii. Diğer Faaliyetlerden & Olağandışı Faaliyetlerden Gelir & Kârlar-Gider & Zararlar: Karşılıklar Hesabı, Reeskont Hesabı, Zorunlu Deprem Sigortası Hesabı, Enflasyon Düzeltmesi Hesabı, Ertelenmiş Vergi Varlığı Hesabı, Ertelenmiş Vergi Yükümlüğü Gideri, Diğer Gelir ve Kârlar, Diğer Gider ve Zararlar, Önceki Yıl Gelir ve Kârları, Önceki Yıl Gider ve Zararları.

- iv. Dönem Kârı veya Zararı: Net Teknik Kâr, Yatırım Gelirleri, Yatırım Giderleri, Diğer Zararlar, Enflasyon Düzeltme Hesabı, Brüt Dönem Kârı (Vergi Öncesi), Vergi ve Diğer Yükümlülükler, Net Dönem Kârı.⁷³

4.2. Sigorta Şirketleri Mali Analizi

4.2.1. Sigorta Şirketleri Mali Analizine Yaklaşımlar

Sigorta sektörü güvene dayalı bir sektördür ve bu güvenin sağlanması, şirketlerin mali ve teknik açıdan yeterli olmaları ile mümkündür. Sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunması için sigorta şirketlerinin mali yeterlilikleri konusunda düzenlemeler yapılmaktadır.

Bugüne kadar çeşitli nedenlerle birçok şirket mali yetersizliği görüldüğünden iflasın tahmini, bankacılık ve sigortacılık sektörü de dâhil olmak üzere bütün sektörler ve ekonomilerde ilginin merkezinde yer almıştır.⁷⁴

Özellikle 90'lı yıllarda Avrupa ve ABD'de birbirinden bağımsız yapılan araştırmalar, sigorta şirketlerindeki mali başarısızlığı ve bunun nedenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. 1990 yılında hazırlanan bir raporda, sigorta şirketlerinin temel mali başarısızlık nedenleri; büyük zararların birikimi, düşük fiyatlama, yetersiz karşılık ayırma, yönetimin yetersizliği, hileli davranışlar, hızlı ve kontrolsüz büyüme, yeni ürün ve bölgelere açılım ile yanlış reasürans plasmanları olarak belirlenmiştir. Çoğu mali başarısızlık durumlarında yönetimin yetersizliği ve yeni işletmelerdeki uyumsuz nakit akış süreci, kotastrofik zararların etkisi, birçok sigorta şirketinin başarısızlığında temel rolü oynamaktadır.⁷⁵

Bankacılık sektöründe ise, banka mali başarısızlıklarını önlemek amacıyla Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision-BCBS)

⁷³ **Karşlı, Cihat** (2013) 'Sigortacılık İşlemleri ve Sigorta Şirketlerinde Muhasebe Düzeni' (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.58-64.

⁷⁴ **Ocak, Gizem** (2015) 'An Early Warning Model For Turkish Insurance Companies' (Master Thesis), Middle East Technical University, The Graduate School of Applied Mathematics, s.1.

⁷⁵ **Çağatay, Nurdan** (2018) 'Sigorta Şirketlerinde Sermaye Yeterliliği (Solvency II)' (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, s.3.

bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin olarak düzenlemeler yapmıştır.

Özellikle 70’li yıllardan itibaren sigorta sektöründe düzenleyici otoriteler ve AB gibi yapılar mali yeterlilik, sermaye yeterliliği, yükümlülük karşılama yeterliliği ya da solvency gibi isimlerle şirket mali yetersizliğini önceden tahmin eden ve müdahale imkânı sağlayan düzenlemeler yapmaya başlamışlardır. Geçmişte Solvency margin olarak adlandırılan AB düzenlemesi daha sonra Solvency II adıyla çok daha kapsamlı bir düzenlemeye dönüşmüştür.

Taşpunar’a (2010)⁷⁶ göre “Mali yeterlilik veya sermaye yeterliliği konusuna yaklaşımda finansal kuruluşlar ile diğer kuruluşlar bakımından farklar bulunmaktadır. Bankalar ve sigorta şirketleri gibi finansal kuruluşlar için tüm dünyada otoriteler, bu kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için belirli kurallar getirmişlerdir. AB düzenlemelerine bakıldığında, sigorta şirketlerinin varlık ve yükümlülükleri arasındaki pozitif fark sermaye yeterliliği olarak tanımlanmaktadır.”

Bayar’a (2010)⁷⁷ göre “Bu düzenlemelerin en güncel ve kapsamlı olanı, Avrupa Birliği’nce 1997 yılında açıklanan Müller Raporu’nun sonuçlarına dayanarak başlatılan Solvency I projesinin, Türkiye’deki güncel mali yeterlilik düzenlemelerinin oluşturulmasına örnek olmuş sistemin, tamamlayıcısı olarak görülen Solvency II (Yükümlülük Karşılama Yeterliliği II) projesidir. Yükümlülük Karşılama Yeterliliği (YKY) II projesi, sigorta sektörünün iç içe olduğu bankacılık sektörü için hazırlanan mali yeterlilik düzenlemeleri, Basel II örnek alınarak oluşturulmuştur.”

AB ülkeleri tarafından yakın zamanda uygulamaya konulan Solvency II’ye göre, sigorta şirketleri poliçe sahiplerinden gelebilecek muhtemel taleplere karşı yeterli teknik karşılık ayırmak zorundadırlar. Bu çerçevede sigortacılar hem MCR (Minimum Capital Requirement) hem de SCR’yi (Solvency Capital Requirement) karşılamak üzere yeterli kaynağa sahip olmalıdırlar.⁷⁸ Sigorta şirketlerinin mali yeterliliği ile ilgili tartışmalarda,

⁷⁶ Taşpunar, Semra (2010) ‘Sigorta Şirketlerinde Sermaye Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektöründe Uygulanması’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.31.

⁷⁷ Bayar, İsmail Emre (2010) ‘Yükümlülük Karşılama Yeterliliği II ve Bir Uygulama’ (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, s.1.

⁷⁸ Spedicato, Giorgio Alfredo (2011) ‘Solvency II Premium Risk Modelling Under The Direct Compensation CARD Scheme’ (Ph.D Thesis), Sapienza Università di Roma <<https://www.researchgate.net/publication/265250165>>, s.28.

özellikle Solvency II bağlamındaki tartışmalarda ORSA (Own Risk and Solvency Assessment–Risk ve Mali Yeterlilik Öz Değerlendirmesi) ile ilgili konular çerçevesinde birden fazla yıla ilişkin yeterlilik değerlendirme konusu da gündeme gelmiştir. Mevcut uygulamada birinci sütunda (first pillar) bir yıllık bir zaman dilimi için yeterlilik hesaplanmaktadır. Literatürde ise bir yıldan uzun vadeli yeterlilik hesaplamalarına ilişkin bilimsel çalışmalar çoktan başlamış görünmektedir.⁷⁹

Çoban (2009) çalışmasında⁸⁰ “*Bir sigorta şirketinin temel pasifleri sigortadan doğan tahmini hasar ve bunlar ile bağlantılı olan maliyetlerdir. Bunlar genellikle ilgili mevzuatın kılavuzluğunda sigorta hesap yöntemleri kullanılarak hesaplanır. Bu hesaplamalar hata olasılığı da olmak üzere yalnızca tahmin niteliğindedir.*

Mali yeterlilik–solvency kavramı, eski bir kavramdır. Webster’in dokuzuncu “New Collegiate” sözlüğüne göre bu kavramı menşei 1727 yılına kadar uzanmakta ve “ödeme gücüne sahip olma kabiliyeti ve durumu” anlamına gelmektedir.” ifadelerine yer vermiştir.

Çoban (2009) yine aynı çalışmasında⁸¹ “*Bir sigorta şirketi, mali kapasitesinin yeterliliği ve şirket olarak üstlendiği sorumlulukları taşımaya niyetli ve istekli olduğu konularında poliçe sahiplerine güvence verebilmelidir. Poliçe sahiplerini korumak ve finans piyasalarının istikrarını sağlamak amacıyla sigorta şirketlerinin belirli miktarda bir ilave aktif güvence olarak bulundurmaları gerekli görülmüştür. Bu güvence, mali yeterlilik marjı olarak tanımlanır. Mali yeterlilik, sigorta işletmesinin alacak ve borçları arasındaki olumlu fark ya da başka bir deyişle öz varlıkların tümü olarak tanımlanabilir. Mali yeterlilik kavramı, bir şirketin bütün yükümlülüklerini karşılayabilecek seviyede varlığa sahip olmasıdır. Sigorta şirketleri için bu tanım, meydana gelen hasarlar için tüm ödemelerin zamanında yapılabilmesi anlamına gelir.*” ifadelerini kullanmıştır.

Bir sigorta şirketinin varlıklarının yükümlülüklerini karşılayamaması durumu Mali yetersizliğe sebep olmaktadır.⁸²

⁷⁹ **Vedani Julien / Devineau Laurent** (2012) ‘Solvency Assessment within the ORSA Framework: Issues and Quantitative Methodologies’ (Doctora Dissertation), Université de Lyon Institut de Science Financière et d’Assurances, <http://www.actuaires.org/lyon2013/papers/AFIR_Vedani_Devineau.pdf>.

⁸⁰ **Çoban, Neşe** (2009) ‘Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterlilik, Avrupa Birliği Sigorta Uygulaması (Solvency II) ve Türkiye Değerlendirmesi’ (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.55.

⁸¹ **Çoban**, s.56.

⁸² **Çoban**, s.56.

Çoban (2009)⁸³ çeşitli kaynaklarda yer alan mali yeterlilik ile ilgi olarak; *Yatırımcı Sözlüğü (The Investor Dictionary)* mali yeterliliği “Borçları ödeme zamanı geldiği zaman ödemek için mali güce sahip olmaktır.” şeklinde tanımlamaktadır. Bir şirketin ödeme gücü “Bir yatırımcıya o şirketin borçlarını ödeyebilir durumda olup olmadığını gösterir.” şeklinde açıklanmıştır. Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği (IAIS) mali yeterliliği “Bir sigorta şirketi bütün sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini makul olarak mümkün bütün şartlar altında yerine getirebiliyor ise mali yeterliğe sahip demektir.” tanımlara yer vermiştir.

Denetim otoritelerinin son yıllarda kullandığı bir başka yöntem de stres testidir. Özellikle 2008-2009 krizi esnasında, Avrupa ülkelerinin çoğunda bankalar için stres testi uygulaması yapılmıştır.

Stres testi; herhangi bir portföyün, finansal kuruluşun ya da finansal sistemin şoklar ve olağan dışı piyasa şartları altında kırılabilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla kullanılan bir tekniktir. Başlangıçta kuruluşların içsel risk yönetimlerinin bir parçası olarak kullanılmaya başlayan stres testleri, zaman içerisinde uluslararası kuruluşların öncülüğünde merkez bankaları ve denetim otoriteleri tarafından sistemik riskin ölçümü amacıyla da kullanılmaya başlanmıştır.⁸⁴

Yukarıda belirtilenlerin dışında, denetim otoriteleri tarafından dört temel mali yeterlilik metodolojisinin kullanıldığı ifade edilmektedir. Çoban (2009)⁸⁵ bu metodları şu şekilde açıklamaktadır:

“- Sabit oran,

- Risk bazlı sermaye (RBS),
- Senaryo bazlı yaklaşım,
- Olasılık (Probalistik) yaklaşımı.

Sabit oran yaklaşımı, mali yeterlilik marjı şartını riske maruz kalma açısından değil sabit bir orana dayalı olarak hesaplamaya esas alan, formüle dayalı bir metottur. Bu genellikle, sigortacının bilançosundan ya da kar ve zarar hesabından alınan bir kalemdir.

⁸³ Çoban, s.56-57.

⁸⁴ Beşe, Evrim (2007) ‘Finansal Sistem Stres Testi Uygulamaları ve Türkiye Örneği’ (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, s.1.

⁸⁵ Çoban, s.67-70.

Gerekli sermaye miktarının hesaplanmasında sabit oran yöntemi, hayat dışı şirketlerde primlerin ve hasarların; hayat şirketlerinde ise teknik karşılıklar ve risk sermayesinin sabit bir oran üzerinden hesaplanmasıdır. Yöntem, anlaşılması kolay ve maliyeti düşük olmakla birlikte yazım riski dışındaki riskleri dikkate almadığı için uygun bir sermaye miktarının belirlenmesinde yapısal olarak zayıftır.

Sabit oran yaklaşımının yapısal zayıflığı nedeniyle, göz önüne alınan risklerin kapsamını genişletmek zordur. Sigortacılık riskine odaklanmasına rağmen, reasürans riskleri ve diğer maruz kalınacak riskler konusuna ayrılan paylar hesaplamada yeteri kadar yansıtılmamaktadır, reasürans ve risk önleme düzenlemelerinin faydaları da yeterli ölçüde gösterilmemiştir. Sabit oranlar için alternatifler daha sofistike ve riske duyarlı bir rejim oluşturmak için riski ölçmekte ve modellemede meydana gelmiş olan gelişmeleri kullanmaktadır ve bu modellerin kısa bir tanımı sabit oranlar rejimine kıyasla söz konusu modellerin sahip olduğu avantajlara ışık tutacaktır. Bununla birlikte söz konusu modellerin her birinin kendine özgü dezavantajları olduğunu da belirtmek doğru olur.

ABD’de Hayat Sigortası sektöründe 1993’ten, Hayat Sigortası Dışındaki Sigortalar sektöründe de 1994’ten bu yana kullanılmakta olan risk bazlı sermaye (RBS) risk faktörlerinin uygulandığı bir dizi risk ölçüm formülleri kullanılmaktadır. Formüller bilanço dışı riski ve risk türleri arasındaki korelasyonları da hesaba katmaktadır. Başlangıçtaki şekliyle RBS’nin riske duyarlı ve sabit oran yaklaşımına göre bir ilerleme teşkil etmesine karşılık dinamik ve ileri bakan bir yaklaşım değildi. Senaryo bazlı modeller risk senaryolarının etkilerini analiz eder ve bir sigortacının sermaye gereksinimi şirketin mali modeline uygulanmış hali ile en kötü durum sonucuna dayandırılmıştır. Sermayenin tanımı belirlenmiş olan senaryolara bağlıdır ve sonuçların keyfi olduğu düşünülebilir. Ancak senaryoların kullanılması sonuçların doğrudan ve sezgiye dayalı bir tanımına izin verir ve şirketlerin çoğunun dinamik ve ileri bakan modeller kullanmaları yararlı bir durumdur.

Olasılıkçı modeller bir adım daha ileri giderler. Tüm risk değişkenleri yelpazesini kapsamaya çalışırlar ve olası sonuçların tam bir olasılık dağılımını verirler. Gerekli olan sermaye ödeme gücünü, verili bir dönem için belirlenmiş bir miktar olasılık ile birlikte sürdürmek için gerekli olan sermayedir. Böyle bir yaklaşım riskler arasındaki etkileşimleri ele alır ve dinamik, ileri bakan modeller kullanır. Ancak modeller elde edilmesi güç olan girdiler gerektirir ve bu durum da öznelliğe yol açabilir ve diğer yandan gerekli sermaye cinsinden sonucun anlaşılması güç olabilir.”.

Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde sigorta şirketlerinin de mali yetersizliğe düştüğü gözlenmektedir. Bu çerçevede, 1985-90 arasındaki sektördeki sorunların nedeni 1980’li yıllarda ABD’de patlak veren tasarruf ve kredi krizi, 2000’li yıllardaki sorunların nedeni ise yine bu yıllardaki kriz ve 2007 sonrasında bu yıldan itibaren başlayan küresel finansal kriz gösterilmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda, mali yetersizlik sebepleri %32 oranında sermaye yetersizliği, %32 oranında likidite sorunları, %24 oranında gelir yetersizliği ve %12 oranında risk dağılımı ile ilgili sorunlar olarak gösterilmiştir.⁸⁶

Sigortacılık sektörü ile ilgili mali yeterliliğin düzenlenmesi, ülkemizde kapsamlı olarak ilk defa 2007 yılında çıkarılan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile olmuştur. Ancak geçmiş 1950’li yıllara kadar giden Sigorta Murakabe Kanunu’nda da mali yeterlilikle ilgili düzenlemeler mevcut idi. Hâlen hem mevcut Kanunda hem de birçok Yönetmelik, Tebliğ ve Genelgede yer alan, yürürlükte bulunan mali yeterlilik düzenlemeleri şu başlıklar altında toplanabilir:

- a) Kuruluşta asgari sermaye şartı,
- b) Sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeler (faaliyetleri esnasında, yönetmeliğe göre hesaplanacak gerekli öz sermaye tutarı kadar öz kaynak bulundurma zorunluluğu),
- c) Sigortacılık teknik karşılıkları ile ilgili düzenlemeler,
- d) Teknik karşılıkları karşılayan varlıklar düzenlemesi,
- e) Sigorta şirketleri mali bünyesini güçlendirici tedbirler,
- f) Sigorta şirketlerinin teminat tutmalarına ilişkin düzenlemeler,
- g) Poliçe sahiplerini koruyan Güvence Hesabı düzenlemeleri,
- h) Sigorta şirketleri iç denetim, iç kontrol ve risk yönetimlerine ilişkin düzenlemeler.

4.2.2. Genel Olarak Mali Analiz Türleri

Akdoğan ve Tenker (1998)⁸⁷ finansal tabloların analizinde kullanılan teknikleri şöyle sıralamaktadır:

- a) “Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analizi)

⁸⁶ **Öner Kaya, Emine** (2013) ‘Sigorta Sektöründe Sermaye Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektörünün Solvency II Kapsamında Değerlendirilmesi’ (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.16.

⁸⁷ **Akdoğan, Nalan / Tenker, Nejat** (1998) Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara, Gazi Büro Kitabevi, s.510-632.

- b) Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)
- c) Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)
- d) Oran Yöntemi ile Analiz (Rasyo Analizi)”

Şimdi bunları sırası ile özetle incelemeye çalışalım.

4.2.2.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz)

Bir önceki dönem ile mevcut dönemin karşılaştırılması şeklinde yapılır. Mali tablolarda yer alan kalemlerin zaman içinde göstermiş olduğu değişikliklerin incelenerek değerlendirilmesini sağlar. Bu analiz yönteminde, finansal tablolarda yer alan rakamlar yıllar veya dönemler itibariyle karşılaştırılmakta ve ortaya çıkan değişiklikler incelenmektedir.

Bu suretle, işletmenin zaman içinde göstermiş olduğu gelişme görülebilmektedir. Bu yöntemin kullanılmasıyla; işletmenin geçmiş ve bugünkü durumu değerlendirilmekte, aradaki farklar belirlenmekte ve bu bilgiler sayesinde gelecek planlaması yapılabilmektedir.

4.2.2.2. Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)

Bu yöntemde finansal tablolarda yer alan her hesap kalemi aynı tabloda yer alan, genellikle toplam kalemine oranlanmakta ve bulunan yüzdelere göre ifade edilmektedir. Finansal tablolarda yer alan kalemin, örneğin aktif toplamı içindeki payı ya da toplam gelir içindeki payı hesaplanmaktadır. Ayrıca her kalemin kendi grupları içindeki payı da hesaplanabilmektedir.

Yüzde yöntemi ile analiz, daha çok bilançoların ve gelir tablolarının dikey analizinde kullanılmaktadır. Bu yöntemden, tek döneme ait finansal tabloların analizinde yararlanılmaktadır. Bu nedenle statik bir analiz türüdür. İstenmesi durumunda, yüzde yöntemine göre hazırlanmış birden fazla döneme ilişkin finansal tabloların karşılaştırılması yapılarak bu analiz tekniğine dinamik bir nitelik kazandırabilir.

4.2.2.3. Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz (Trend Analizi)

Trend analizinde, finansal tablolarda belli bir yıl baz olarak kabul edilmekte ve o yıla ait tutarlar 100 kabul edilerek bunu izleyen dönemlere ilişkin rakamların baz yılına göre yüzde olarak değişimi hesaplanmaktadır. Eğilim yüzdeleri analizinde, finansal tablolarda yer

alan kalemlerin dönemler arasında göstermiş olduğu oransal artış veya azalışlar belirlenmekte ve bu suretle işletme hakkında bilgi edinilmektedir.

4.2.2.4. Rasyo Yöntemi ile Analiz

Finansal tablolar analizinde kullanılan en yaygın yöntemlerden birisi de rasyo yöntemi ile analiz tekniğidir. Rasyo analizi yöntemi, bir işletmenin mali durumunu ve bu durumun diğer işletmelerle karşılaştırılmasını kısa yoldan gösteren son derecede kullanışlı bir yöntemdir.⁸⁸

Rasyo analizi ilk kez 1908 yılında, Wiliam M. Rosendale'ın "Credit Department Methods" adlı makalesinde yer almaktadır. Yöntemin sistemli bir şekilde uygulanmaya başlanması ise 1919 yılına rastlar. Alexander Wall isimli iktisatçı, rasyolara ilişkin çalışmalarını Mart 1919 yılındaki bankacılık bülteninde yayınlayarak rasyo yönteminin kullanılmasını bankalara önermiştir.⁸⁹

Bu analiz yönteminde, finansal tablolardaki kalemler arasındaki ilişkiler yüzde veya kat olarak belirlenmektedir. "Rasyo veya oran yöntemi ile analiz" olarak adlandırılan bu yöntemde, hesap veya hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurulmak suretiyle işletmenin ekonomik ve mali yapısı ile kârlılık, çalışma durumu hakkında bir sonuca ulaşılmaya çalışılmaktadır. Rasyo, iki hesap kalemi arasındaki ilişkinin matematiksel ifadesidir.

Rasyolar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

- Likidite Rasyoları,
- Mali Rasyolar,
- Faaliyet Rasyoları,
- Kârlılık Rasyoları,

Rasyolar genellikle mevcut mali tablolarla ilgili analitik bilgi edinme aracı olmakla birlikte, geleceğe yönelik tahminler yapılması için de uygunluk göstermektedirler. Bu

⁸⁸ Williams JR, Arthur J. / Smith, Michael L. / Young Peter C. (1998) Risk Management and Insurance, USA, Mc Graw Hill, s.340.

⁸⁹ Yılmaz, Tayfun (2010) 'Sigorta Sektöründe Rasyo Analizi Yöntemi ile Finansal Yapının Değerlendirilmesi ve İMKB'de İşlem Gören Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama', Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.50.

çerçevede yapılacak analizlerin ‘faaliyet rasyoları’ ve ‘finansal rasyolar’ olmak üzere iki kısma ayrılarak yapılmasında yarar gören yazarlar da bulunmaktadır.⁹⁰

Mali analizin önemli araçlarından biri de fon akımı analizidir. Normal şartlar altında, fonların akımı bir daire üzerinde hareket şeklinde cereyan eder. Hareket genellikle mal veya malzeme alınarak fonların kullanımı şeklinde başlar. Kaynak; sermaye, nakit azaltılması veya kredili alım şeklinde sağlanmış olabilir. Aynı zamanda bu malların maliyeti için ilave fonlar da tahsis edilebilir. Bundan sonraki adım malların satışdır. Bu satış sonucunda da elde edilecek fon herhangi bir biçimde (nakit, kredili vb.) olabilir. Bunun sonucunda fonların akımı birbiri içine giren daireler şeklinde devam eder. Finansman yöneticisi, fonların akımı ile birinci derecede ilgilidir. Zira verilecek finansal kararlarda kendisine çok büyük ölçüde yol gösterecektir.⁹¹

4.3. CAMELS ve Diğer Bazı Firmaya Özgü Yaklaşımlar ile Analiz

CAMELS yaklaşımı, bankacılıkta bir dönem kullanılan CAMEL yönteminden türetilmiştir. CAMELS kelimesinde yer alan her bir harfin ifade ettiği kavram çerçevesinde sigorta şirketleri analiz edilmektedir. Bu kelimenin her bir harfinin anlamı, bir IMF Çalışma Raporu’nda ele alınmış olup aşağıda verilmektedir:⁹²

C: Capital Adequacy – Sermaye Yeterliliği

A: Asset Quality – Aktif Kalitesi

R: Reinsurance – Reasürans

A: Actuarial Issues – Aktüeryal Denge

M: Management Soundness – Yönetimin Sağlamlığı

E: Earnings and Profitability – Gelirler ve Kârlılık

L: Liquidity – Likidite

S: Sensitivity to Market Risk – Piyasa Riskine Duyarlılık

⁹⁰ Nissim, Deron / Penman, Stephen H. (1999) ‘Ratio Analysis and Equity Valuation’, University of California, Berkley, USA, s.1-3.

⁹¹ Helfert, Erich A. (1960) ‘Note on Financial Analysis’, Harvard Business School Background Note 206-047, (Revised August 1983.), s.2.

⁹² Das, U. / Davies N. / Podpiera, R. (2003) ‘Insurance and Issues in Financial Soundness’, IMF Working Paper C:3, S:138, s.8.

Söz konusu IMF Çalışma Raporu'nda, hayat dışı sigorta şirketleri için CARMELS yönteminde öngörülen ölçümler şu şekilde belirlenmiştir:

- a) *Sermaye Yeterliliği: Net Prim/Sermaye, Sermaye/Toplam Aktifler.*
- b) *Aktif Kalitesi: Duran Varlıklar/Toplam Aktifler, Alacaklar/Brüt Prim + Hasarda Reasürör Payı, Öz kaynaklar/ Toplam Aktifler.*
- c) *Reasürans: Saklama Payı Oranı (net prim/brüt prim).*
- d) *Aktüeryal Denge: Net Teknik Karşılıklar / Son üç yıl net ödenen tazminat ortalaması (hayatta kalma oranı).*
- e) *Yönetimin Sağlamlığı: Brüt Prim / Çalışan Sayısı, Çalışan Başına Aktif (Toplam Aktifler / Çalışan Sayısı).*
- f) *Gelirler ve Karlılık: Hasar Oranı (Net Tazminatlar / Net Primler), Masraf Oranı (Masraflar / Net Primler), Birleşik Rasyo (Hasar Oranı + Masraf Oranı), Yatırımların Getirisi/ Net Prim, Öz kaynak Karlılığı (ROE).*
- g) *Likidite: Likit Aktifler / Cari Yükümlülükler.*
- h) *Piyasa Riskine Duyarlılık: Net Döviz Açık Pozisyonu / Sermaye.*

CARMELS yaklaşımında yer alan başlıklara ilişkin olarak farklı oranlar veya kriterlerin de kullanılması mümkündür. Nitekim Hazine Müsteşarlığının yaptığı bir düzenlemede kısmen farklı oran ve yöntemlerin de kullanıldığı görülmüştür. Bu oran ve yöntemler aşağıdadır.⁹³

⁹³ **Başpınar, Ahmet** (2005) 'Finansal Analiz Tekniklerinin Sigorta Şirketi Mali Tablolarına Uygulanması' Maliye Dergisi, S:149, s.14-16.

Tablo 4.1. Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Mali Bünyelerinin Değerlendirilmesinde Kullanılan Finansal Analiz Oranları

A. SERMAYE YETERLİLİĞİNE İLİŞKİN ORANLAR

1. Alınan Primler (Brüt) / Öz kaynaklar

(4 kattan büyük olmamalıdır.)

2. Öz kaynaklar / Aktif Toplamı

(Sektör ortalamasından büyük olmalıdır.)

3. Öz kaynaklar / Teknik Karşılıklar (net)

(Sektör ortalamasından büyük olmalıdır.)

B. AKTİF KALİTESİVE LİKİDİTEYE İLİŞKİN ORANLAR

1. Likit Aktifler (Kasa + Banka + Menkul Değerler Cüzdanı) / Aktif Toplamı

(Sektör ortalamasından büyük olmalıdır.)

2. Likidite Oranı= [Nakit Değerler + Menkul Değerler Cüzdanı] / [Tehnik Karşılıklar – Hayat Matematik Karşılıkları– Deprem Hasar Karşılıkları + Sigorta ve Reasürans Şirketi Cari Hesabı + Reasürörlerin Depoları + Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler + Zorunlu Deprem Sigortasından Alacaklı Acenteler + Katılımcılar + Emeklilik Gözetim Sistemine Borçlar + Bonus ve İndirimler Karşılığı + Katılımcılar Geçici Hesabı + Alış Emirleri Hesabı + Bireysel Emeklilik Aracılarına Borçlar + Saklayıcı Şirkete Borçlar + Portföy Yönetim Şirketine Borçlar + Katılımcılara Borçlar + Diğer]

(Hayat Dışı Şirketler için 1, Hayat Şirketleri için 9,75'ten düşük olmamalıdır.)

3. Cari Oran= [Nakit Değerler + Menkul Değerler Cüzdanı + Alacaklar] / [Tehnik Karşılıklar – Hayat Matematik Karşılıkları – Deprem Hasar Karşılıkları + Sigorta ve Reasürans Şirketi Cari Hesabı + Reasürörlerin Depoları + Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler + Zorunlu Deprem Sigortasından Alacaklı Acenteler + Katılımcılar + Emeklilik Gözetim Sistemine Borçlar + Bonus ve İndirimler Karşılığı + Katılımcılar Geçici Hesabı + Alış Emirleri Hesabı + Bireysel Emeklilik Aracılarına Borçlar + Saklayıcı Şirkete Borçlar + Portföy Yönetim Şirketine Borçlar + Katılımcılara Borçlar + Diğer Alacaklar = Prim Alacakları + Sigorta ve Reasürans Şirketleri Cari Hesabı + Sedan ve Retrosedanlar Nezdindeki Depolar + Dask Cari Hesabı + Bireysel Emeklilik Sistemi Alacakları + Diğer Borçlu Hesaplar Bireysel Emeklilik Sistemi Alacakları = Katılımcılardan Alacaklar + Giriş Aidatı Hesabı + Diğer + Satış Emirleri Hesabı + Fonlardan Fon İşletim Kesintilerinden Alacaklar + Saklayıcı Şirketten Alacaklar + Emeklilik Yatırım Fonu Sermaye Avansı Tahsisi + Diğer Alacaklar]

(Hayat Dışı Şirketler için 1,7, Hayat Şirketleri için 11'den düşük olmamalıdır.)

4. Prim ve Reasürans Alacakları / Aktif Toplamı

Prim ve Reasürans Alacakları = [Prim Alacakları (net) + Sigorta ve Reasürans Şirketleri Cari Hesabı + Sedan ve Retrosedanlar Nezdinde Depolar]

(Sektör ortalamasından küçük olmalıdır.)

5. Acente Alacakları / Öz kaynaklar

(Hayat Dışı Şirketler için 0,80, Hayat Şirketleri için 0,2'den düşük olmalıdır.)

C. FAALİYET ORANLARI

1. Konservasyon Oranı = Alınan Primler (net) / Alınan Primler (Brüt)

2. Tazminat Tediye Oranı = Ödenen Hasarlar / [Ödenen Hasarlar + Muallak Hasar Karşılıkları]

(Sektör ortalamasından büyük olmalıdır.)

D. KÂRLILIK ORANLARI

1. Hasar Prim Oranı = [Ödenen Hasarlar + Muallak H.Krş. - Devreden Muallak H.Krş] / [Cari Yıl Alınan Primler + Devreden Cari Riz. Krş. - Cari Riz. Krş]

(Sektör ortalamasından küçük olmalıdır.)

2. Hasar Prim Oranı (net) = [Ödenen Hasarlar (net) + Muallak H.Krş. (net) - Devreden Muallak H.Krş (net)] / [Cari Yıl Alınan Primler (net) + Devreden Cari Riz. Krş. (net) - Cari Riz. Krş (net)]

(Sektör ortalamasından küçük olmalıdır.)

3. Masraf Oranı = [Komisyonlar (net) + Toplam Giderler] / Alınan Primler
Komisyonlar (net) = Verilen Komisyonlar – Alınan Komisyonlar
Toplam Gider = Personel Giderleri + Yönetim Giderleri

(Sektör ortalamasından küçük olmalıdır.)

4. Bileşik Rasyo = (Hasar Prim Oranı + Masraf Oranı)

(Sektör ortalamasından küçük olmalıdır.)

5. VÖK / Alınan Primler

(Sektör ortalamasından büyük olmalıdır.)

6. Mali Kâr (Brüt) / Alınan Primler

(Sektör ortalamasından büyük olmalıdır.)

7. Teknik Kâr / Alınan Primler

(Sektör ortalamasından büyük olmalıdır.)

Hazine Müsteşarlığınca 2007 yılında yapılan bir başka düzenlemede de şu hükümler yer almaktadır:⁹⁴

“Müsteşarlık şirketlerin mali bünyelerini değerlendirirken; mevcut düzenlemelere istinaden şirketlerce hazırlanan finansal raporları, tabloları ve belgeleri, kendi içsel modellerini ve finansal analiz oranlarını kullanır. Bu değerlendirme; şirketlerin sermaye yeterliliklerini, varlıklarının kalitesini, reasürans anlaşmalarını ve şartlarını, hasar ödeme ve fiyatlama politikalarını, yönetimin etkinliğini, gelirlerini ve kârlılığını, likiditesini ve piyasa risklerine karşı duyarlılığını da içerir.”

Bu ifadelerden de o dönemde Hazine Müsteşarlığının büyük ölçüde CAMELS yöntemine benzer bir yaklaşım geliştirdiğini anlayabiliyoruz.

Mali analizin rasyo yöntemi ile yapılmasına ilişkin bir başka örnek ise bir aktüerya firmasının Pakistan sigorta şirketleri için yaptığı analizde görülmektedir. Bu analizde temel olarak; teknik kârlılık, hasar oranı, reasürans primi/toplam prim, öz kaynaklar/toplam aktifler, yönetim giderleri/toplam prim, net komisyon/toplam prim rasyolarının kullanıldığı görülmektedir.⁹⁵

Almulhim (2019)⁹⁶, Suudi Arabistan’da faaliyet gösteren tekafül sigorta şirketlerinin etkinliklerini geleneksel sigorta şirketlerinin etkinlikleri ile karşılaştırmıştır. Karşılaştırmada DEA (Data Envelopment Analysis – Veri Zarflama Analizi) kullanmıştır. Analizde 7 tekafül ve 26 geleneksel sigorta şirketinin 2014-2017 arası verileri kullanılmıştır. Çalışmada tekafül şirketlerinin bir miktar daha etkin olduğu görülmekle birlikte her iki grup şirketin de konulan kriterleri aşamadığı, diğer bir ifadeyle her iki grubun da etkin çalışmadığı sonucuna varılmıştır.

Benyoussef ve Hemrit (2019)⁹⁷ ise, Suudi Arabistan’da faaliyet gösteren tekafül şirketleri ile kooperatif sigorta şirketlerinin etkinliklerini DEA yöntemi ile karşılaştırmıştır.

⁹⁴ Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Mali Bünyelerine İlişkin Yönetmelik, Resmî Gazete 26606 (7.8.2007), madde 10/2.

⁹⁵ Paragon Actuarial and Management Consulting, Pakistan-Non-Life-Insurance-Market-Financial-Statement-Analysis-as-of-December-2015, <<http://www.paragonact.com/wp-content/uploads/2016/10/Pakistan-Non-Life-Insurance-Market-Financial-Statement-Analysis-as-of-December-2015.pdf>> , s.e.t. 10.10.2020, s.9-14.

⁹⁶ **Almulhim, Tarifa** (2019) ‘Analysis of Takaful vs. Conventional Insurance Firms’ Efficiency: Two-stage DEA of Saudi Arabia’s Insurance Market’ Cogent Business & Management, C:6, S:1, s.1-18. doi: 10.1080/23311975.2019.1633807.

⁹⁷ **Benyoussef, Slah / Hemrit, Wael** (2019) ‘Measuring the Relative Efficiency of Insurance Companies in Saudi Arabia: The Case Study of Takaful vs Cooperative Industries’ Cogent Economics & Finance, C:7, S:1: s.1-20. doi: 10.1080/23322039.2019.1590818.

19 kooperatif sigorta şirketi ile 4 tekafül şirketinin 2011-2016 arası etkinlikleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuç her iki grubun da etkin çalışmadığı (minimum kriterleri sağlayamadığı), bununla birlikte tekafül şirketlerinin bir miktar daha etkin çalıştığı şeklindedir.

Muthubulakshmi (2018)⁹⁸, sigorta şirketleri performansının ölçümünde CAMELS analizi çerçevesinde 5 adet rasyoyu kullanarak 2012/13–2016/17 arası dönemde 4 adet Hindistan sigorta şirketinin performansını karşılaştırmıştır. Kullanılan rasyolar şunlardır:

1. Hasar Oranı (Düşük olması tercih edilir.)
2. Masraf Oranı (Komisyonlar dâhil düşük olması tercih edilir.)
3. Birleşik Oran – 1+2- (Düşük olması tercih edilir.)
4. Yatırım gelirleri/Net Prim (Yüksek olması tercih edilir.)
5. Kâr/Öz kaynak – ROE- (Yüksek olması tercih edilir.)

Balkanlı (2020)⁹⁹, sigorta şirketlerinin likiditesini analiz ederken firmaya özgü faktörler bağlamında sigorta şirketlerini hayat ve hayat dışı şirketler olarak ayırarak analiz etmiştir.

Ünaldı (2018)¹⁰⁰ BIST’te işlem gören en büyük hacimli 10 GYO’nun (Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı) borsa performansları üzerine etki eden faktörleri incelemiş ve öz sermaye çarpanı, duran varlıklar/öz sermaye ve öz sermaye kârlılığı değişkenlerinin GYO’ların borsa performansları üzerindeki etkisinin anlamlı ve önemli olduğu sonucuna varmıştır.

Gürol ve Hazar (2017)¹⁰¹ hayat ve hayat dışı sigorta grupları ile ilgili olarak CAMELS (genellikle bankacılıkta kullanılan yöntem) analizi çerçevesinde oran yöntemini kullanmıştır. CAMELS analizinde bileşenler olan sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, yönetim yeterliliği, kazanç durumu, likidite durumu ve piyasa risklerine duyarlılık analiz edilmektedir. Analizde bileşenlerin her biri çeşitli finansal analiz oranlarıyla ölçülmüştür.

⁹⁸ **Muthulakshmi, P** (2018) ‘Are General Insurance Companies Efficient in their Performance? – A Comparison, Ushus’ Journal of Business Management, C:17, S:3, s.1-7. doi: 10.12725/ujbm.44.11.

⁹⁹ **Balkanlı, s. 4**

¹⁰⁰ **Ünaldı, Mehmet Okan** (2018) ‘BIST’de İşlem Gören Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Hisse Performanslarını Etkileyen Firmaya Özgü Faktörlerin Panel Regresyon Yöntemi ile Analizi’ (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi SBE.

¹⁰¹ **Gürol, Burcu / Hazar, Adalet** (2017) ‘Türkiye’de Faaliyet Gösteren Hayat Dışı ve Hayat Emeklilik Sigorta Şirketlerinin Performanslarının Karşılaştırılması’ Journal of Current Researches on Social Sciences, C:8, S:3, s.71-78.

Bu oranlar eşit oranda ağırlıklandırılarak bileşenin düzeyi belirlenmiştir. Daha sonra bu bileşenler üzerinden, ilgili yılda ilgili branşın etkinlik seviyesine ulaşılmıştır.

5. FİRMAYA ÖZGÜ FAKTÖRLERİN SİGORTA ŞİRKETİ PERFORMANSLARINA ETKİSİ

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sigorta şirketlerinin performansının ölçülmesi kavramı üzerinde kaynaklar incelendiğinde, performans göstergesi olarak kaynakların büyük çoğunluğunun ROA'yı aldığı, bazı kaynakların teknik kârlılığı (underwriting profit) aldığı, bazı kaynakların ise vergi öncesi kârı (örneğin faaliyet kârı ismi altında) aldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, performans göstergesi olarak kârın alınması konusunda görüş birliği olduğu ifade edilebilir.

Kârlılık, tüm özel sektör firmaları için olduğu gibi sigorta şirketleri için de faaliyetlerini sürdürebilmeleri için hayati önem taşımaktadır. İstikrarlı biçimde kârlılığını sürdüren firmaların ömrünün de uzun olacağı kuşkusuzdur. Bu tezde sigorta şirketlerinin kârlılığı ile firmaya özgü faktörler ve dışsal faktörlerin ilişkisi ele alınmıştır. Bu suretle, bu faktörlerden hangilerinin sigorta şirketlerinin kârlılığı üzerinde hangi şekilde etki ettiğinin belirlenmesi, kuşkusuz kârlılığın sürdürülebilmesi yönünde karar vericilere ciddi katkı sağlayacaktır.

Tezde yapılan analiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde düzenli verisi bulunan 46 sigorta şirketi, hayat/hayat dışı ayrımına gidilmeden analize konu edilmiş; bu şirketlerin aktif kârlılığı (ROA) üzerine, firmaya özgü faktörler ile bazı dışsal faktörlerin etkileri incelenmiştir.

Daha sonra hayat ve hayat dışı sigorta şirketleri ile borsada işlem gören ve görmeyen sigorta şirketleri ayrımına gidilerek her bir grubun aktif kârlılığı üzerine, firmaya özgü faktörler ile bazı dışsal faktörlerin etkisi analiz edilmiştir.

Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere, dünyada olduğu gibi ülkemizde de sigorta şirketleri faaliyetleri bakımından hayat ve hayat dışı sigorta şirketleri olmak üzere temelde iki faaliyet grubuna ayrılmaktadır. Bu iki grubun çok farklı özellikleri nedeniyle, birlikte analiz edilmekle beraber ilave olarak her grubun ayrı ayrı analiz edilmesi de bir gereklilik olmaktadır.

Hayat sigortacılığı ile hayat dışı sigortacılığı şeklindeki her bir grubun performansının ayrı ayrı ele alınarak performansları üzerine etki eden unsurların belirlenmesi hem piyasada

faaliyet gösteren sigorta şirketleri hem potansiyel yatırımcılar hem de kamu otoritesi bakımından birçok yönden yol gösterici olacaktır. Öncelikle mevcut aktörler problemleri alanları düzeltici tedbirler alabilecek, potansiyel yatırımcılar henüz sigorta şirketi sahibi olmadan önce iş planlarını ona göre yapabilecek, kamu otoritesi ise gözetim ve denetim süreçlerinde bu bilgilerden yararlanacaktır.

Ayrıca literatürde yapılan bazı çalışmalarda borsada işlem gören sigorta şirketleri ile ilgili ayrı analizler yapıldığı da gözlemlendiğinden, bu tezde borsada işlem gören ve görmeyen sigorta şirketleri ayrımı üzerinden de analiz yapılmıştır.

5.2. Araştırmanın Veri Seti ve Değişkenleri

5.2.1. Araştırmanın Veri Seti

Bu araştırmada esas olarak, sigorta şirketlerinin finansal performansını belirleyen firmaya özgü faktörler incelenmektedir. Analizde firmaya özgü faktörlere, literatürde de görüldüğü üzere yalnızca birkaç dışsal faktör ilave edilmiştir. Finansal performans göstergeleri olarak aktif kârlılığı (ROA- Return on Assets) alınmıştır. Aktif kârlılığı üzerine etki eden faktörlerin incelenmesinde 46 adet sigorta şirketinin verileri kullanılmış, 2010–2019 yılları arası 10 yıllık veriler analiz edilmiştir. Bu analizde hayat ve hayat dışı ayrımı yapılmadan düzenli verisi olan tüm sigorta şirketleri ele alınmıştır. Araştırmanın veri seti, Hazine ve Maliye Bakanlığı web sayfasından manuel olarak toplanmıştır. Düzenleme sayıları Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği'nin web sayfasındaki kanunlar, bakanlar kurulu kararları, diğer karar ve kararnameler, yönetmelikler, tebliğler, genelgeler ve sektör duyuruları sayılarak elde edilmiştir. Sigorta şirketlerinin yaşlarına ilişkin bilgiler Millî Reasürans TAŞ'nin Sigorta Sektörü Almanagi¹⁰² kuruluş yıllarına göre hesaplanmıştır.

Analizin ikinci kısmında ise, sigorta şirketleri 4 gruba ayrılmıştır. Bu gruplar; hayat sigorta şirketleri, hayat dışı sigorta şirketleri, BİST'te işlem gören sigorta şirketleri ve BİST'te işlem görmeyen sigorta şirketleri olarak belirlenmiştir. Her grupta yer alan sigorta

¹⁰² Sigorta Sektörü Almanagi (2020) İstanbul, Millî Reasürans Yayınları.

şirketlerinin, 2010-2019 yılları arası verileri alınmış, bu şirketlerin aktif kârlılığı üzerine etki eden firmaya özgü faktörler incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini; tüm sigorta şirketleri, hayat sigorta şirketleri, hayat dışı sigorta şirketleri, BİST'te işlem gören sigorta şirketleri ve BİST'te işlem görmeyen sigorta şirketleri, toplanan firmaya özgü faktörler verileri ile bazı dışsal faktör verileri oluşturmaktadır. İlk analize konu edilen sigorta şirketi sayısı 46 olup, 10 yıllık veriler ile her bir değişken için toplam 460 gözlem sayısına ulaşılmaktadır. İkinci analizde ise; hayat sigorta şirketleri grubunda 17, hayat dışı sigorta şirketleri grubunda 29, BİST'te işlem gören sigorta şirketleri grubunda 6 ve BİST'te işlem görmeyen sigorta şirketleri grubunda 40 şirketin 2010-2019 yılları 10 yıllık verileri analiz edilmiştir.

5.2.2. Değişkenlerin Ölçümü

Kârlılığı ölçmenin birçok yolu vardır, ancak ölçümü uygulamaya uygun olmalıdır. Kârlılık, sigortacının performansını değerlendirmede kilit bir belirleyicidir. Finansta kârlılık, yatırım sermayesinin getirisi, öz kaynak getirisi veya varlıkların getirisi kullanılarak ölçülebilir.¹⁰³ Bu çalışmada, sigorta şirketlerinin performansı varlık kârlılığı (ROA) ile ölçülmüştür. Aktif kârlılığı, işletmenin aktifinde yer alan varlıkların ne ölçüde verimli kullanıldığının belirlenmesine yönelik bir gösterge olup net kârın toplam varlıklara oranlanmasıyla elde edilmektedir.¹⁰⁴

Araştırmanın birinci kısmında, bağımlı değişken olan aktif kârlılığı (ROA) üzerinde:

1. Firma Yaşı
2. Firma Büyüklüğü (Ln Aktif)
3. Hasar Oranı (Hasar / Prim)
4. Kaldıraç (Borç / Toplam Pasif)
5. Büyüme (Yazılan Prim Büyüme Oranı)
6. Saklama Payı (Şirket Üzerinde Kalan Prim / Toplam Prim)

¹⁰³ **Jadi, Diara M.** (2015) 'An Empirical Analysis of Determinants of Financial Performance of Insurance Companies in the United Kingdom' (Doctoral Dissertation), University of Bradford Faculty of Management and Law University of Bradford, s.98.

¹⁰⁴ **Şamiloğlu, F. / Akgün, A.İ.** (2015) Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Finansal Tablolara Analizi, 2. Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi, s.439-440.

değişkenleri firmaya özgü faktörler olarak;

1. Teknoloji Kullanım Oranı (E Ticaret + Dijital Prim / Toplam Prim)
2. Pazar Payı
3. Enflasyon (TÜFE Değişim Oranı)
4. Yasal Düzenlemeler (Sigortacılıkla İlgili Yapılan Düzenleme Sayısı)

değişkenleri ise dışsal faktörler olarak ele alınmış, bunların etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın ikinci kısmında ise yine aynı değişkenler üzerinden analiz yapılmış; ancak birinci analizde teknoloji kullanım oranı Stata programı tarafından en baştan analiz dışı bırakıldığından ikinci analizde bu değişken çıkarılmış, 9 bağımsız değişkenle analizlere devam edilmiştir.

Firma Büyüklüğü: Finansal performans ve sigorta şirketi büyüklüğü arasında pozitif bir bağlantıyı destekleyen birkaç organizasyonel ekonomi temelli argüman vardır. Örneğin Hardwick (1997), büyük sigortacıların büyük ihtimalle küçük sigortacılardan daha iyi performans gösterdiklerini; çünkü çıktılarını artırarak, ürün ve süreçteki yeniliklerin birim maliyetinden tasarruf ederek işletme maliyetine ilişkin verimliliğe ulaşabileceklerini öne sürmüştür.¹⁰⁵ Zainudin vd. (2018)¹⁰⁶ çalışmalarında; büyüklük, sermaye hacmi ve yüklenim riskinin Asya hayat sigortası şirketinin kârlılığı ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu ve varlıkların getirisi olarak ölçüldüğünü ortaya koymuşlardır.

Finansal Kaldıraç: Borçlanma oranı olarak ifade edilen bu oran, toplam borçların toplam varlıklara oranı şeklinde hesaplanmakta olup işletmenin finansal yapısının hangi oranda yabancı kaynaklarla finanse edildiğini göstermektedir.¹⁰⁷ Bu bağlamda finansman veya kaldıraç kararı, hissedarın risk ve getirisi ile firmanın piyasa değerini etkilemektedir.¹⁰⁸ Kaldıraç, bir sigortacının sermayesi üzerinde finansal stres yaratmadan yeni iş yazma yeteneğini yansıtan bir belirleyici olarak tanımlamaktadır. Daha yüksek finansal kaldıraç,

¹⁰⁵ Adams, M. / Buckle, M. (2003) 'The Determinants of Corporate Financial Performance in the Bermuda Insurance Market' Applied Financial Economics, C:13, S:2, s.135.

¹⁰⁶ Zainudin, R. / Nurul Shahnaz Ahmad Mahdzan / Leong, E. S. (2018) 'Firm-specific Internal Determinants of Profitability Performance: An Exploratory Study of Selected Life Insurance Firms in Asia' Journal of Asia Business Studies, C:12, S:4, s.533-550.

¹⁰⁷ Akgün, Ali İhsan (2020) Financial Statement Analysis, Bursa, Ekin Yayınevi, s.268.

¹⁰⁸ Adams / Buckle, s.133-143.

yüklenim performansındaki değişkenliğin olumsuz etkileri potansiyelini artıracığını savunuyorlar. Sonunda bu, sigortacının poliçe sahiplerine ve yatırımcılara karşı yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini zayıflatacaktır.¹⁰⁹ Finansal kaldıraç derecesi, sigorta ve reasürans şirketlerinin beklenmedik kayıplara karşı ekonomik maruziyetlerini yönetme yeteneklerini yansıtır. Bu nedenle düşük kaldıraç, kurumsal finansal gücün görünürde bir ölçüsünü sağlar; yöneticilerin yatırım kazançlarını artırma, örneğin rezerv biriktirme ihtiyacını azaltır.¹¹⁰

Adams ve Buckle'ın (2003) çalışmalarında, yüksek kaldıraçlı düşük likiditeye sahip şirketler ve reasürörlerin; düşük kaldıraçlı, yüksek likit şirketlere ve doğrudan sigortacılaran daha iyi finansal performansa sahip olduğu bulunmuştur. Ancak şirketlerin büyüklüğü ve faaliyet kapsamı, önemli açıklayıcı faktörler olarak bulunmamıştır.

Prim Büyüme Oranı: Prim büyümesi, bir sigorta şirketinin pazara girme oranını ölçer ve primlerdeki yıllık artış olarak tanımlanır. Ek olarak prim büyümesini, primlerdeki yüzde değişim ile sigorta şirketlerinin toplam varlıklarındaki yüzde değişim arasındaki oran olarak tanımlayabiliriz.¹¹¹ Zainudin vd. (2018) çalışmalarında, prim ile hayat sigortası şirketlerinin kârlılık performansını önemsiz etkilediği sonucuna varmışlardır.

İşletme Tipi: Önceki literatür, farklı sigorta işletmesi türlerinin iş ve yatırımlara odaklanarak sistematik olarak farklı risk seviyeleri ile performans arasında ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Bu değişken ile hayat sigortaları, genel sigortaları ve karma sigortalar olmak üzere tüm sigorta kollarından oluşmaktadır.¹¹² Jadi'nin (2015), ampirik sonuçlara dayanarak yaptığı bu çalışma kârlılık, likidite, büyüklük ve organizasyon biçiminin Birleşik Krallık'taki sigorta şirketlerinin finansal performansının istatistiksel olarak önemli belirleyicileri olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma, yazılan brüt prim esas alınarak bir sigorta şirketinin büyüklüğünün ölçülmesi için bir alternatif önermektedir.

¹⁰⁹ Jadi, s. 60

¹¹⁰ Adams / Buckle, s.133-143.

¹¹¹ Zainudin / Nurul Shahnaz / Leong, s.538.

¹¹² Jadi, s. 64.

5.3. Literatür

Sigorta şirketlerinin performansının ölçülmesinde, firmaya özgü faktörlerin incelenmesi çerçevesinde ülkemizde yapılan çalışmalar aşağıda verilmektedir.

Balkanlı (2010)¹¹³ sigorta şirketlerinin likidite durumlarını etkileyen faktörler olarak; likit aktifler / toplam aktifler, likit aktifler + prim alacakları / toplam aktifler, işletme sermayesi / yazılan primler oranlarını ele almıştır. Bu analizde ayrıca hayat ve hayat dışı sigorta şirketleri ayrımı yapılmıştır.

Kaya (2015)¹¹⁴ makalesinde Türkiye’de faaliyet gösteren 24 hayat dışı sigorta şirketinin 2006-2013 dönemi verileri üzerinden kârlılıklarını etkileyen faktörleri incelemiştir. Kârlılık iki şekilde tanımlanmıştır: Birincisi teknik kârlılık, ikincisi satış kârlılığı (vergiden önceki kâr). Çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler ise şirket büyüklüğü, şirket yaşı, hasar oranı, kaldırma oranı, cari oran, prim büyüme oranı, saklama payı ve prim içinde motorlu taşıt sigortaları primi oranı olarak belirlenmiştir.

Bahçekapılı (2016)¹¹⁵ hayat dışı sigorta şirketlerinden 10 adedinin 2010-2014 yılları verilerini ele alarak 50 gözlemli bir panel veri seti ile bu şirketlerin kârlılığı üzerinde etki eden unsurları analiz etmiştir. Sonuçta; kaldırma ve saklama payı oranlarının kârlılık üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı, buna karşılık öz sermaye-aktif oranları ile likidite oranlarının aktif kârlılık oranı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna varmıştır.

Yalım ve Orman (2016)¹¹⁶ hayat sigortacılığı sektörünü temsil eden bir sigorta şirketinin verilerini kullanarak teknik kârlılığa etki eden hususları analiz etmişler, duyarlılık analizi sonuçlarına göre teknik kârlılığı etkileyen faktörler olarak önem sırasına göre araçlara ödenen komisyonlar, faaliyet giderleri ve yatırım getiri oranını bulmuşlardır.

¹¹³ **Balkanlı**, s.4.

¹¹⁴ **Kaya, Emine Öner** (2015) ‘The Effects of Firm Specific Factors on the Profitability of Non Life Insurance Companies in Turkey’ International Journal of Financial Studies, C: 3, S: 4, s.510-529.

¹¹⁵ **Bahçekapılı, Sultan**, (2016) ‘Türkiye’de Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Finansal Performansını Belirleyen Faktörlerin Değerlendirilmesi’ Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, Sigorta Araştırmaları Dergisi, S: 12, s.113-128.

¹¹⁶ **Yalım, Tuba / Orman, Ethem Erdem** (2016) ‘Hayat Sigortacılığında Karlılık Analizi’ Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, Sigorta Araştırmaları Dergisi, S: 12, s.129-149.

Akgün ve Şamiloğlu (2016)¹¹⁷ entelektüel sermaye ile BİST sigorta sektörüne ait işletme performansı arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Bu ilişkinin negatif olduğu gözlenmiştir.

Ünaldı (2018)¹¹⁸ Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları için firmaya özgü faktörler olarak likidite oranları, mali yapı oranları, faaliyet oranları, kârlılık oranları ve borsa performans oranlarını almıştır.

Özen (2019)¹¹⁹ çalışmasında, bağımlı değişkenler olarak ROA ve ROE'yi almış; bağımsız değişkenler olarak ise firma büyüklüğü, prim, hasar, masraflar, likidite, kaldırıp, firma yaşı, GSYİH ve faiz oranları alınmıştır. Bu çalışmada da hayat ve hayat dışı sigorta şirketleri ayrı ayrı analiz edilmiştir. Hem hayat hem de hayat dışı sigorta şirketlerinde prim büyümesi, firma yaşı, GSYİH büyümesi ve faiz oranları artışının hem ROA hem de ROE üzerinde pozitif yönde etkili olduğu; kaldırıp, likidite ve hasar oranı işaretinin negatif olduğu, diğer değişkenlerin etkilerinin önemsiz olduğu görülmüştür.

Ünlüer (2019)¹²⁰ borsada işlem gören 5 sigorta şirketini incelemiş, bağımlı değişken olarak öz sermaye kârlılığını (ROE) almış, bağımsız değişkenler olarak TÜFE, GSYİH değişimi, döviz kuru, ihracatın ithalatı karşılama oranı alınmıştır. TÜFE ve GSYİH anlamsız çıkmış, döviz kurunun işareti negatif, ihracatın ithalatı karşılama oranının işareti ise pozitif çıkmıştır.

Yayla (2019)¹²¹ Halk Sigorta örneğini ele almıştır. Çalışmada, hayat dışı sigorta şirketlerinin mali tablolarının diğer sigorta şirketleri mali tablolarından farklılıkları anlatılmıştır. Kârlılık göstergeleri olarak teknik kâr, dönem net kârı, hasar oranı, bileşik oran alınmıştır.

¹¹⁷ Akgün, Ali İhsan / Şamiloğlu, Famil (2016) 'Entelektüel Sermayenin Oran Analizi ve İşletme Performansına Etkisi: BİST Örneği' Birinci Uluslararası Karadeniz İşletmecilik Sempozyumu Bildiri Kitabı, s.298.

¹¹⁸ Ünaldı, s.195.

¹¹⁹ Özen, Abdurrahman (2019) 'Analysis of Factors Affecting Profitability of Insurance Companies in Turkey: Panel Data Approach' (Doktora Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBE, s.70-72.

¹²⁰ Ünlüer, Gökçer (2019) 'Sigortacılık Sektöründe Özsermaye Karlılığını Etkileyen Değişkenlerin Panel Veri Analizi ile Belirlenmesi' (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Banka ve Sigorta Enstitüsü, s.45-47.

¹²¹ Yayla, Şerafettin Okan (2019) 'Sigortacılık Sektöründe Karlılık Analizi, Bir Firma Örneği' (Yüksek Lisans Tezi), Altınbaş Üniversitesi, SBE, s.83-85.

Çelik (2020)¹²² bağımlı değişken olarak ROA'yı almış, firmaya özgü faktörler olarak firma büyüklüğü, kaldıraç, cari oran, hasar oranını ele almış; ilave olarak dışsal ya da makro bazı değişkenlere yer vermiştir. Elde ettiği sonuçlara göre firma büyüklüğü arttıkça kârlılık artıyor, kaldıraç (borçluluk) artınca kârlılık düşüyor, hasar oranı değişkeninin işareti beklendiği gibi negatif. Enflasyon makro değişken olarak alınmış ve enflasyon arttıkça kârlılığın arttığı sonucuna varılmış. Döviz kurları, ekonomik büyüme ve sermaye piyasalarının sigorta şirketi kârlılıkları üzerine anlamlı bir etkileri olmadığı sonucu çıkmıştır.

Altınkeski (2020)¹²³ tezinde kârlılık göstergeleri olarak hasar oranı, Vergi Öncesi Kâr / Alınan Primler, Teknik Kâr / Alınan Primler, Mali Kâr / Alınan Primler, Aktif Kârlılığı ve Öz Sermaye Kârlılığını almıştır.

Yavuz (2020)¹²⁴ Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin etkinliğini Veri Zarflama Analizi yöntemi ile ölçmüş, bu analizde girdi olarak acente sayısı, çalışan sayısı, öz sermaye, cari varlıklar, cari olmayan varlıkları; çıktı olarak ise prim üretimi, teknik kâr, dönem kârı alınmıştır.

Konu ile ilgili olarak ülkemiz dışında yapılan çalışmalara da aşağıda yer verilmiştir.

Adams ve Buckle (2003)¹²⁵ Bermuda piyasasında faaliyet gösteren 47 sigorta ve reasürans şirketinin 1993-1997 verilerini analiz etmiştir. Performans göstergesi olarak (yatırım getirisi/net prim)-(faaliyet gideri/net prim) oranını almışlardır. Bağımsız değişkenler ise firma büyüklüğü, borçlanma oranı (leverage), hasar oranı, şirket türü (reasürans veya sigorta şirketi, kukla değişken), faaliyetin boyutu (uluslararası veya ulusal, kukla değişken) olarak belirlenmiştir. Analizde, borçlanma oranı ile hasar oranının performansa pozitif katkı yaptığı diğer değişkenlerin etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

¹²² Çelik, Gülşah Gencer (2020) ‘Türk Sigortacılık Sektöründe Etkinlik, Rekabet ve Karlılığın Belirleyenlerinin Ampirik Analizi’ (Doktora Tezi), Beykent Üniversitesi, s.56-57, 68.

¹²³ Altınkeski, Kerem (2020) ‘Borsada İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin Karlılık Analizi’ (Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, SBE, s.47-57.

¹²⁴ Yavuz, Faruk (2020) ‘Türkiye’de Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketlerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemi ile Etkinliğinin Ölçülmesi’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, s.47.

¹²⁵ Adams / Buckle, s.133-143.

Malik (2011)¹²⁶ Pakistan’da faaliyet gösteren 34 sigorta şirketinin 2005-2009 yılları arası verilerini analiz etmiştir. Bağımlı değişken ROA’dır. Bağımsız değişkenler olarak firma yaşı, firma büyüklüğü, sermaye büyüklüğü, kaldıraç ve hasar oranı alınmıştır. Çalışma sonucunda firma büyüklüğü ile sermaye büyüklüğünün kârlılık üzerine pozitif etki yaptığı, kaldıraç ve hasar oranının negatif etki yaptığı, firma yaşının ise önemsiz olduğu görülmüştür.

Mehari ve Aemiro (2013)¹²⁷ Etiyopya’da faaliyet gösteren 9 sigorta şirketinin 2005-2010 tarihleri arası verileri üzerinden analiz yapmışlardır. Analizde kârlılık göstergesi olarak ROA alınmıştır. Bağımsız değişkenler ise firma yaşı, firma büyüklüğü, kaldıraç, hasar oranı, sabit değerler/toplam aktif, likidite oranı ve prim büyüme oranı olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda firma büyüklüğü, kaldıraç, likidite ve prim büyümesinin kârlılığı pozitif yönde; hasar oranının ise negatif yönde etkilediği görülmüştür.

Lee (2014)¹²⁸ Tayvan’da faaliyet gösteren 15 hayat dışı sigorta şirketinin 1999-2009 verilerini analiz etmiştir. İki ayrı analiz yapılmıştır. Birincide bağımlı değişken olarak ROA alınmış, ikincide ise faaliyet oranı alınmıştır. Faaliyet oranı ifadesi ile vergiden önceki kâr kastedilmektedir. Bağımsız değişkenler olarak ise girdi maliyeti, masraf oranı, prim büyümesi, firma büyüklüğü, kaldıraç, saklama payı, yatırım getirisi, pazar payı, ekonomik büyüme ve enflasyon alınmıştır. Çalışma sonucunda hem ROA hem de vergi öncesi kâr üzerinde pazar payı, yatırım getirisi ve firma büyüklüğünün pozitif yönde; diğer tüm bağımsız değişkenlerin ise negatif yönde etkili olduğu görülmüştür.

Jadi (2015)¹²⁹ Birleşik Krallık’ta faaliyet gösteren 57 sigorta şirketinin 2006-2010 verilerini analiz etmiştir. Performans göstergesi olarak “finansal güçlülük derecelendirmesini (financial strength rating)” almıştır. Bağımsız değişkenler ise borçlanma oranı, kâr/kazanılmış prim, cari oran, firma büyüklüğü (brüt prim büyüklüğü alınmış), reasürans (devredilen prim/toplam prim), öz sermaye büyüme oranı, iş türü (hayat veya hayat dışı, kukla), organizasyon türü (anonim şirket veya kooperatif, kukla) olarak

¹²⁶ **Malik, Hifza** (2011) ‘Determinants of Insurance Companies Profitability: An Analysis of Insurance Sector of Pakistan’ Academic Research International, C:1, S:3, s.318-320.

¹²⁷ **Mehari, Daniel / Aemiro, Tilahun** (2013) ‘Firm Specific Factors That Determine Insurance Companies’ Performance in Ethiopia’ European Scientific Journal, C:9, S:10, s.249-253.

¹²⁸ **Lee, Chen Ying** (2014) ‘The Effects of Firm Specific Factors and Macroeconomics on Profitability of Property – Liability Insurance Industry in Taiwan’ Asian Economic and Financial Review, S:4-5, s.681-691.

¹²⁹ **Jadi, Diara M.** (2015) ‘An Empirical Analysis of Determinants of Financial Performance of Insurance Companies in the United Kingdom’ (Doctoral Dissertation), University of Bradford Faculty of Management and Law University of Bradford.

belirlenmiştir. Sonuçta; prim büyüklüğü, cari oran ve prim kârlılığının (kâr/kazanılmış prim) performans üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğu, diğer değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Batool ve Sahi (2019)¹³⁰ Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren 12 ve ABD'de faaliyet gösteren 12 sigorta şirketinin 2007-2016 verilerini analiz etmişlerdir. Performans göstergesi olarak ROA ve ROE belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler olarak ise firma büyüklüğü, cari oran, borçlanma oranı, aktif dönüşüm oranı (net satışlar/öz sermaye), GSYİH değişimi, enflasyon, faiz oranı, petrol fiyatları değişimi (Western Texas Intermediate–WTI fiyatları) alınmıştır. Sonuçlar hem ROA hem de ROE için aynı çıkmıştır. ABD sigorta şirketleri için kârlılık üzerine pozitif etki yapan değişkenler; firma büyüklüğü, cari oran, borçlanma oranı, aktif dönüşüm oranı, GSYİH değişimi ve petrol fiyatları değişimidir. ABD sigorta şirketlerinin kârlılıkları üzerine negatif etkili olan değişkenler ise enflasyon ve faiz oranıdır. Birleşik Krallık sigorta şirketlerinin kârlılıklarını olumlu etkileyen değişkenler firma büyüklüğü, cari oran, GSYİH değişimi, enflasyon ve petrol fiyatları değişimidir. Birleşik Krallık sigorta şirketlerinin kârlılıklarını olumsuz yönde etkileyen değişkenler ise borçlanma oranı, aktif dönüşüm oranı ve faiz oranıdır.

Kripa ve Ajasslari (2016)¹³¹ Arnavutluk sigorta sektörü üzerine analiz yapmışlar, kârlılık göstergesi olarak ROA'yı; bağımsız değişkenler olarak firma yaşı, firma büyüklüğü, kaldıraç (borçlanma oranı), sermaye büyüklüğü, sabit kıymetler, likidite ve büyümeyi belirlemişlerdir. Çalışma, 2008-2013 arası Arnavutluk'ta faaliyet gösteren 7 sigorta şirketinin göstergeleri üzerinden yapılmıştır. Bu sigorta şirketleri arasında hem hayat hem de hayat dışı (elemanter) sigorta şirketleri bulunmaktadır. Çalışmanın sonucunda ROA üzerinde şirket büyüklüğü, sermaye büyüklüğü, sabit değerler ve büyümenin pozitif etkisi olduğu; kaldıraç ve likiditenin negatif etkisi olduğu görülmüştür.

Ulah, Faisal ve Zuhra (2016)¹³² Bengaldeş'te Dakka Borsasında faaliyet gösteren 8 sigorta şirketinin 2005-2014 verilerini analiz etmişlerdir. Çalışmada bağımlı değişken ROA,

¹³⁰ **Batool, Anam / Sahi, Chaudhry Abdullah** (2019) 'Determinants of Financial Performance of Insurance Companies of USA and UK During Global Financial Crisis (2007-2016)' International Journal of Economics and Business Administration, C:5, S:1, s.23-33.

¹³¹ **Kripa, Dorina / Ajasslari, Dorina** (2016) 'Factors Affecting the Profitability in Albania' European Journal of Multidisciplinary Studies, C:1, S:1, s.353-357.

¹³² **Ulah, Wali G. M. / Faisal, Mohammed Nasrath / Zuhra, Sadaka Tuz** (2016) 'Factors Determining Profitability of the Insurance Industry of Bangladesh, Macrothink Institute' International Finance and Banking, C:3, S:2, s.143-145.

bağımsız değişkenler saklama payı, masraf oranı, sermaye yeterliliği, prim büyüme oranı, aktif büyüme oranı ve firma büyüklüğü alınmıştır. Çalışma sonucunda firma büyüklüğü ile saklama payının işaretinin negatif; masraf oranı, büyüme (aktif) ve sermaye yeterliliği değişkenlerinin işaretinin pozitif olduğu, diğer bağımsız değişkenlerin etkisinin önemsiz olduğu görülmüştür.

Oktiani, Priyarsono ve Andati (2017)¹³³ Endonezya’da faaliyet gösteren hayat sigorta şirketlerinin 2010-2014 verilerini analiz etmişlerdir. Analizde bağımlı değişken ROA’dır. Bağımsız değişkenler olarak firma büyüklüğü, öz sermaye, prim büyümesi, sermaye yeterliliği oranı, kaldıraç, likidite ve enflasyon alınmıştır. Çalışma sonucunda prim büyümesi ve sermaye yeterliliği oranının işaretinin negatif olduğu; öz sermaye, kaldıraç, likidite ve firma büyüklüğünün işaretinin pozitif olduğu, enflasyonun etkisinin ise önemsiz olduğu görülmüştür.

Alomari ve Azzam (2017)¹³⁴ Ürdün Borsasına kayıtlı 24 sigorta şirketinin 2008-2014 tarihleri arası verilerini analiz etmiştir. Bağımlı değişken olarak ROA alınmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ise likidite, kaldıraç, firma büyüklüğü, piyasa payı, GSYİH büyümesi ve enflasyon alınmıştır. Çalışmada likidite, kaldıraç ve enflasyonun kârlılık üzerine negatif etkisi olduğu, firma büyüklüğü, piyasa payı ve GSYİH büyümesinin ise pozitif etki yaptığı sonucuna varılmıştır.

Zaunidin, Mahdzan ve Leong (2018)¹³⁵ 8 Asya ülkesinden (Çin, Hong Kong, Tayvan, Singapur, Japonya, Güney Kore, Tayland, Malezya) 21 hayat sigorta şirketinin 2008-2014 arası verilerini analiz etmiştir. Bağımlı değişken ROA’dır. Bağımsız değişkenler olarak firma büyüklüğü, sermaye büyüklüğü, hasar oranı, prim büyüme oranı, sabit değerler oranı ve likidite (cari oran) alınmıştır. Sonuç olarak; firma büyüklüğü, sermaye büyüklüğü ve hasar oranının ROA üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu, diğer değişkenlerin etkisinin istatistiksel olarak anlamlı çıkmadığı kanaatine varılmıştır.

¹³³ **Oktiani, Irma / Priyarsono, D. S. / Andati, Trias** (2017) ‘Firm Spesific Factors and Macroeconomic Determinant of Life Insurance Companies: Profitability in Indonesia’ *International Journal of Science and Research*, C:6, S:1, s.643-644.

¹³⁴ **Alomari, Mohammed W / Azzam, Islam A.** (2017) ‘Effect of the Micro and Macro Factors on the Performance of the Listed Jordanian Insurance Companies’ *International Journal of Business and Social Science*, C:8, S:2, s.70-71.

¹³⁵ **Zaunidin/ Mahdzan/ Leong**, s.533-550.

Ajao ve Ogieriakhi (2018)¹³⁶ Nijerya’da faaliyet gösteren 12 sigorta şirketinin 2009-2017 tarihleri arası verilerini analiz etmişlerdir. Analizde bağımlı değişken olarak, kârlılık göstergesi ROA alınmıştır. Bağımlı değişkenler ise firma büyüklüğü, kaldıraç, sabit değerlerin oranı (tangibility), büyüme (aktif büyümesi) ve firma yaşı alınmıştır. Çalışma sonucunda yalnızca büyüme ile firma büyüklüğünün kârlılık üzerine negatif etkisi olduğu diğer bağımsız değişkenlerin etkisinin ise önemsiz olduğu görülmüştür.

Shawar ve Siddiqui (2019)¹³⁷ Pakistan’da faaliyet gösteren 5 sigorta şirketinin 2013-2017 tarihleri arası verilerini analiz etmişlerdir. Üç ayrı analizde bağımlı değişken olarak a) Satış kârlılığı (vergiden önceki kâr), b) Yatırım geliri ve c) Teknik kâr alınmıştır. Bağımsız değişkenler olarak prim, hasar, reasürans (saklama payı), yönetim giderleri, faiz oranı, firma büyüklüğü, kaldıraç ve GSYİH alınmıştır. Bağımlı değişkenler üzerinde yalnızca primin pozitif etkisi olduğu; firma büyüklüğü, kaldıraç, reasürans ve GSYİH’nin negatif etkisi olduğu, diğer değişkenlerin etkisinin önemsiz olduğu görülmüştür.

Killins (2020)¹³⁸ Kanada hayat sigortası sektörünün kârlılığını incelemiş ve kârlılık üzerinde hem sabit hem de dinamik modelde firma büyüklüğü, likidite ve risk pozisyonu değişkenlerinin kârlılık üzerinde etkili olduğunun görüldüğünü, piyasa yoğunlaşmasının (piyasanın belli şirketlerin ağırlığında olması durumunun) dinamik modelde negatif etkisinin olduğunu, makro olarak ise GSYİH büyümesi ile hisse senedi piyasası getirilerinin pozitif anlamlı etkisinin olduğunu ifade etmiştir.

Hamal (2020)¹³⁹ Nepal’de faaliyet gösteren 7 hayat sigorta şirketinin 2008-2018 verilerini analiz etmiştir. İki ayrı analizde bağımlı değişkenler olarak a) ROA (Return on Assets/Aktif Kârlılığı) ve b) ROE (Return on Equity/Öz kaynak Kârlılığı) alınmıştır. Bağımlı değişkenler ise firma yaşı, firma büyüklüğü, likidite, kısa dönem borç, uzun dönem yatırım olarak alınmıştır. Çalışma sonucunda her iki bağımlı değişkenin üzerinde de yalnızca likiditenin pozitif etkiye sahip olduğu, diğer bağımsız değişkenlerin tamamının ise negatif

¹³⁶ **Ajao, G. Mayowa / Ogieriakhi, Eghosa** (2018) ‘Firm Spesific Factors and Performance of Insurance Firms in Nigeria’ *Amity Journal of Finance*, C:3, S:1, s.14-28.

¹³⁷ **Shawar, Kokab / Siddiqui, Danish Ahmed** (2019) ‘Factors Affecting Financial Performance of Insurance Industry in Pakistan’ *Research Journal of Finance and Accounting*, C:10, S:5, s.5.

¹³⁸ **Killins, Robert N.** (2020) ‘Firm-Specific, Industry-Specific and Macroeconomic Factors of Life Insurers’ Profitability: Evidence From Canada’ *The North American Journal of Economics and Finance*, C:51.

¹³⁹ **Hamal, Janga Bahadur** (2020) ‘Impact of Firm Spesific Factors on Financial Performance of Life Insurance Companies in Nepal’ *Interdisciplinary Journal of Management and Social Sciences*, s.42-49.

etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu analizde unutulmaması gereken husus, konu edilen sigorta şirketlerinin tamamının hayat sigorta şirketleri olduğu hususudur.

5.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu tezde iki ayrı analiz yapılmıştır. Birinci analizde, 46 adet sigorta şirketinin 2010-2019 verileri alınmıştır. Bu analizde, hayat ve hayat dışı sigorta şirketleri ayrımı yapılmadan düzenli verisi olan tüm sigorta şirketleri ele alınmıştır. Bu sigorta şirketleri:

- ACE
- AKSIGORTA
- ALLIANZ
- ANADOLU
- ANKARA
- ATRADIUS
- AVIVA
- AXA
- CARDIF
- COFACE
- DEMIR
- DUBAI GROUP
- EULER HERMES
- EUREKO
- GENERALI
- GROUPAMA
- GUNES
- HALK
- HDI
- ISIK
- MAPFRE GENEL
- NEOVA
- RAY
- SBN
- SOMPO JAPAN
- TURK NIPPON
- ZIRAAT
- ZURICH
- ACIBADEM
- CARDIF HAYAT
- DEMIR HAYAT
- MAPFRE GENEL YASAM
- AEGON E/H
- ALLIANZ H/E
- YAPI KREDI EMEKLILIK
- ANADOLU H/E

- AVIVASA E/H
- AXA H/E
- FINANS E/H
- GARANTI E/H
- GROUPAMA EMEKLİLİK
- HALK H/E
- ING EMEKLİLİK
- DENİZ E/H
- VAKIF EMEKLİLİK
- ZIRAAT H/E

sigorta şirketleridir. Bu sigorta şirketlerinin verileri 2019 yılı için aktif büyüklüğü bakımından sektör toplam aktifinin yüzde 95'ini temsil etmektedir. Analizde bağımlı değişken olarak ROA alınmıştır. Literatür taramasından da anlaşılabacağı üzere yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunda kârlılık göstergesi olarak ROA alınmıştır. Bu tezde de genel eğilime uygun olarak ROA (Vergi Öncesi Kâr/Toplam Aktif) kârlılık göstergesi olarak alınmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ise:

- Firma Yaşı
- Firma Büyüklüğü (Aktif)
- Hasar Oranı
- Kaldıraç Oranı
- Prim Büyüme Oranı
- Saklama Payı
- Teknoloji Kullanım Oranı
- Pazar Payı
- Enflasyon (TÜFE Değişim Oranı)
- Düzenleme Etkisi (Sektörle İlgili Düzenleme Sayısı)

alınmıştır.

Bağımsız değişkenlerin nasıl hesaplandığı ve hangi kaynaktan alındığı bilgisi aşağıda belirtilmektedir.

Firma Yaşı: Sigorta şirketlerinin kuruluş tarihlerine bakılarak hesaplanmıştır.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Sigorta Sektörü Almanağı (2020) İstanbul, Milli Reasürans Yayınları.

Firma Büyüklüğü (Toplam Aktif): Sigorta şirketleri bilançolarından alınmıştır.¹⁴¹

Hasar Oranı: (Ödenen Tazminat + Muallak Tazminat Karşılığında Değişim)/Yazılan Prim şeklinde hesaplanmakta olup veriler sigorta şirketlerinin gelir tablosundan alınmıştır.¹⁴²

Kaldıraç: (Borçlar + Sigortacılık Teknik Karşılıkları)/Toplam Pasif şeklinde hesaplanmakta olup veriler sigorta şirketleri bilançosundan alınmıştır.¹⁴³

Prim Büyüme Oranı: (Yazılan Prim – Bir Önceki Yıl Yazılan Prim)/Bir Önceki Yıl Yazılan Prim şeklinde hesaplanmakta olup veriler sigorta şirketleri gelir tablosundan alınmıştır.¹⁴⁴

Saklama Payı: (Yazılan Prim - Reasüröre Devredilen Prim)/Yazılan Prim şeklinde hesaplanmakta olup veriler sigorta şirketleri gelir tablosundan alınmıştır.¹⁴⁵

Teknoloji Kullanım Oranı: (Tele Satışla Elde Edilen Prim + E Ticaretle Elde Edilen Prim) / Toplam Prim şeklinde hesaplanmıştır.¹⁴⁶

Pazar Payı: Şirket yazılan primi / Toplam sektör yazılan prim şeklinde hesaplanmıştır. Veriler gelir tablosundan alınmıştır.¹⁴⁷

Enflasyon: TÜFE endeksinde bir yıl öncesine göre değişim oranı olarak ele alınmıştır.¹⁴⁸

Düzenleme Sayısı: Her yıla ait düzenlemeler, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği'nin web sayfasından sayılarak hesaplanmıştır. Yargı kararlarını kapsamamaktadır.¹⁴⁹

¹⁴¹ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Raporlar, <<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari>> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴² T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Raporlar, <<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari>> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴³ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Raporlar, <<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari>> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴⁴ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Raporlar, <<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari>> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴⁵ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Raporlar, <<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari>> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴⁶ <www.tsb.org.tr> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴⁷ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Raporlar, <<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari>> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴⁸ <www.tuik.gov.tr> s.e.t. 15.03.2021

¹⁴⁹ <www.tsb.org.tr> s.e.t. 15.03.2021

İkinci analizde ise yukarıda belirtilen 46 sigorta şirketi gruplara ayrılarak ayrı ayrı analize tabi tutulmuştur. Bu çerçevede:

- 17 hayat sigorta şirketinin 2010-2019 yılı 10 yıllık 170 adet gözlemi, yine yukarıdaki bağımlı ve bağımsız değişkenler alınarak,
- 29 hayat dışı sigorta şirketinin 2010-2019 yılı 10 yıllık 290 adet gözlemi, yine yukarıdaki bağımlı ve bağımsız değişkenler alınarak,
- Hisseleri borsada işlem gören 6 sigorta şirketinin 2010-2019 yılı 10 yıllık 60 adet gözlemi, yine yukarıdaki bağımlı ve bağımsız değişkenler alınarak,
- Hisseleri borsada işlem görmeyen 40 sigorta şirketinin 2010-2019 yılı 10 yıllık 400 adet gözlemi, yine yukarıdaki bağımlı ve bağımsız değişkenler alınarak,

analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonrasında, hayat ve hayat dışı grupları ile borsada işlem görenler ve görmeyenler grupları karşılaştırılmıştır.

Yapılan analizlerde kullanılan firmaya özgü faktörlere baktığımızda literatürde de kullanılan faktörlerin neredeyse tamamının kullanıldığı ifade edilebilir. Literatürde yer alan ancak bu tezdeki analizlerde yer verilmeyen faktörlerin esasında çoğu analizde istatistiksel olarak anlamsız çıktığı görülmüştür.

5.5. Araştırmanın Hipotezleri

Analizlerde kullanılacak olan 10 adet bağımsız değişken için hipotezler şu şekilde ifade edilebilir:

H1 Firma Yaşı: Firma yaşı arttıkça kârlılığın olumlu etkilenmesi beklenir. Beklenen işareti pozitif.

H2 Firma Büyüklüğü (Toplam Aktif): Firma aktif büyüklüğü arttıkça kârlılığın artması beklenir. Beklenen işareti pozitif.

H3 Hasar Oranı (Hasar/Prim Oranı): Hasar oranı arttıkça kârlılığın azalması beklenir. Beklenen işareti negatif.

H4 Kaldıraç Oranı (Borç/Toplam Pasif): Borçluluk arttıkça kârlılığın azalması beklenir. Beklenen işareti negatif.

H5 Prim Büyüme Oranı: Prim büyüme oranı arttıkça kârlılığın artması beklenir. Beklenen işareti pozitif.

H6 Saklama Payı (Şirket Üzerinde Kalan Prim/Toplam Prim): Saklama payı arttıkça kârlılığın artması beklenir. Beklenen işareti pozitif.

H7 Teknoloji Kullanım Oranı (e-Ticaret + Dijital Satıştan Elde Edilen Prim)/Toplam Prim: Teknoloji kullanımı arttıkça kârlılığın artması beklenir. Beklenen işareti pozitif.

H8 Pazar Payı: Pazar payı arttıkça kârlılığın artması beklenir. Beklenen işareti pozitif.

H9 Enflasyon (TÜFE Değişim Oranı): Enflasyon arttıkça (buna paralel olarak faizler de artacağından) kârlılığın da artması beklenir. Beklenen işareti pozitif.

H10 Düzenleme Sayısı: Düzenleme sayısı arttıkça, faaliyet kısıtlamalarının artacağı varsayımı ile kârlılığın azalması beklenir. Beklenen işareti negatif.

5.6. Araştırmanın Bulguları

Bu kısımda, uygulanan iki araştırma yönteminin bulgularına yer verilmektedir.

5.6.1. Birinci Analiz – 46 Sigorta Şirketinin 10 Yıllık Verilerinin Analizi

5.6.1.1. Veri Seti ve Betimleyici İstatistikler

Daha önce de ifade edildiği üzere birinci analizde, 46 adet sigorta şirketinin bir bağımlı değişken ve 10 bağımsız değişkeninin 2010-2019 yılları verileri incelenmiştir. Her bir değişken için 460 gözlem yapılmıştır.

Tablo 5.1. Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	Min	Max	Ortalama	Std Sapm	Gözlem
Roa	-117,4169	27,5081	0,8356	11,3233	460,0000
Firma Yaşı	1,0000	103,0000	27,0870	25,2191	460,0000
Büyüklik (Ln Aktif)	15,5394	24,0241	20,2503	1,7064	460,0000
Hasar Oranı	0,0000	521,7506	74,3082	42,5610	460,0000
Kaldıraç Oranı	5,0045	154,0291	77,7811	13,9339	460,0000
Büyüme Oranı	-95,3929	23348,8613	77,6578	1088,3062	460,0000
Saklama Payı	0,0000	100,0000	75,5630	21,7389	460,0000
Teknoloji Kullanım Oranı	0,0000	46,2699	2,3064	6,6690	460,0000
Pazar Payı	0,0000	15,4195	2,0453	2,8098	460,0000
Enflasyon	6,1600	20,3000	9,9920	3,9386	460,0000
Düzenleme Sayısı	16,0000	91,0000	39,0000	19,8761	460,0000

Tablodan da görüleceği üzere her bir değişken için minimum, maksimum ve ortalama değerler ile standart sapmalar alınmıştır. Teknoloji kullanım oranının çoğu sigorta şirketinde sıfır düzeyine yakın olduğu, sağlıklı bilginin ancak 2015 yılından itibaren alınabildiği, 2010-2015 arası verilerinin sağlıklı olmadığı anlaşıldığından bu bağımsız değişkenin analizden çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu suretle bağımsız değişken sayısı 9 olmuştur. Bu çerçevede model şu şekilde oluşturulmuştur:

$$ROA_{i,t} = \alpha + \beta_1 F_Yaş_{i,t} + \beta_2 LnTA_{i,t} + \beta_3 HO_{i,t} + \beta_4 Kaldıraç_{i,t} + \beta_5 Büyüme_{i,t} + \beta_6 S_Payı_{i,t} + \beta_7 Rekabet_{i,t} + \beta_8 Enf_{i,t} + \beta_9 Düzenleme_{i,t}$$

Çalışmada kullanılan, “Aktif Kârlılığı, Firma Yaşı, Büyüklük (aktif büyüklüğü), Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı (prim), Saklama Payı, Rekabet (pazar payı), Enflasyon (TÜFE) ve Düzenleme Sayısı” değişkenleri Tablo 5.2’den de anlaşılacağı üzere sırasıyla X₁, X₂,...X₉ şeklinde kodlanarak korelasyon değerleri ile birlikte aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5.2. Değişkenlerin Korelasyon Testi

	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
Y	1									
X ₁	0.270	1								
X ₂	0.307	0.370	1							
X ₃	-0.410	0.095	-0.080	1						
X ₄	-0.410	-0.080	0.363	0.223	1					
X ₅	-0.100	-0.050	-0.070	0.028	0.015	1				
X ₆	0.146	-0.230	0.407	-0.170	0.274	0.023	1			
X ₇	0.165	0.665	0.489	0.022	-0.120	-0.030	0.023	1		
X ₈	0.150	0.076	0.242	0.045	0.097	-0.040	-0.010	0.027	1	
X ₉	-0.120	-0.210	-0.080	0.118	0.028	0.027	-0.010	0.005	-0.430	1

Korelasyon değerleri değerlendirilirken; 0,70 korelasyon değeri üzerindeki değerler yüksek ilişkili olarak, 0,70 altı ise orta ve düşük ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Tablo 5.2 incelendiğinde, modelde kullanılan hiçbir değişkenin yüksek oranda korelasyona sahip olmadıkları gözlemlenmiştir.

5.6.1.2. Homojenlik Testi

Homojenlik testi panel veri modellerinde, birim (N) ve zaman (T) parametreleri arasında birim boyutunun zaman boyutuna göre sabitliğini analiz eden testlerdir. Homojenlik testinin, değişkenlere uygulanacak olan birim kök testi seçilmeden yapılması gerekmektedir. Zira literatürde geliştirilmiş birtakım birim kök testlerinden bazıları

homojenlik varsayımı altında test sunarken bazı birim kök testleri ise heterojenlik varsayımı altında test sunmaktadır.¹⁵⁰ Bazı birim kök testleri ise hem heterojenlik hem de homojenlik varsayımına uygun olmaktadır.

Bu çalışmada değişkenler, Swammy S homojenlik testi ile sınanmıştır. Teste ilişkin hipotez aşağıdaki gibidir:

H_0 : Veri seti homojendir.

H_1 : Veri seti homojen değildir.

Tablo 5.3'te Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait homojenlik testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.3. Değişkenlerin Homojenlik Testi

Değişkenler	Swammy S Testi İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	1.6263	0.123
Firma Yaşı	28.0869***	0.000
Büyüklük	20.2541***	0.000
Hasar Oranı	71.5050***	0.000
Kaldıraç Oranı	77.8822***	0.000
Büyüme Oranı	27.6534	0.593
Saklama Payı	75.7271***	0.000
Rekabet	2.0043***	0.000
Enflasyon	9.992***	0.000
Düzenleme Sayısı	39.000***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir

Tablo 5.3'ten de anlaşılabileceği üzere Swammy S homojenlik testi sonuçlarına göre “Aktif Kârlılık” ve “Büyüme Oranı” testlerinde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin homojen oldukları kabul edilmiştir. Bu iki değişkenin haricinde modelde kullanılan diğer tüm değişkenlerde H_0 hipotezi reddedilmiş ve değişkenlerin homojen olmadıkları tespit edilmiştir.

5.6.1.3. Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Yatay kesit bağımlılığı testi, değişkenlerin yatay kesit birimleri boyunca hataların eş zamanlı olarak korelasyona sahip olup olmadıklarının analiz edildiği bir testtir.

¹⁵⁰ Akkaynak, Bilal / Yıldırım, Suat (2019) ‘Türev Ürünlerin Kullanım Amaçları: Bist’de Bir Uygulama’, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.28.

Değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı testi, birim kök testi yapılmadan önce değişkenlere uygulanması gereken bir diğer testtir. Değişkenlerin yatay kesit bağımlı olması birimler arası korelasyonun varlığı anlamına gelmektedir. Yatay kesit, bağımsız değişkenler için uygulanacak olan birim kök testleri 1. kuşak birim kök testleri arasından tercih edilirken; değişkenin yatay kesit bağımlı olması durumunda uygulanacak birim kök testi 2. kuşak birim kök testleri arasından tercih edilmelidir.

Bu çalışmada, değişkenlerin yatay kesit bağımlılıkları Pesaran (2004) CDIm testi ile sınanacaktır. Bu teste ilişkin hipotez aşağıdaki gibidir:

H_0 : Birimler arası korelasyon yoktur.

H_1 : Birimler arası korelasyon vardır.

Tablo 5.4'te Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.4. Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişkenler	CDIm (Pesaran 2004) İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	12***	0.000
Firma Yaşı	101.73***	0.000
Büyüklik	80.04***	0.000
Hasar Oranı	7.46***	0.000
Kaldıraç Oranı	15.18***	0.000
Büyüme Oranı	1.46	0.144
Saklama Payı	0.47	0.635
Rekabet	3.59***	0.000
Enflasyon	101.73***	0.000
Düzenleme Sayısı	101.73***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir

Tablo 5.4'te yer alan CDIm yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre “Büyüme Oranı ve Saklama Payı” değişkenlerinde yatay kesit bağımlılığının varlığına ilişkin kurulan hipotezde H_0 hipotezi reddedilememiştir. Buna göre değişkenlerde birimler arası korelasyonun olmadığı, yani değişkenlerin yatay kesit bağımsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Modelde yer alan “Aktif Kârlılık, Firma Yaşı, Büyüklik, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Rekabet, Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin tümüne ait CDIm istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre söz konusu değişkenlerde birimler arası korelasyon bulunduğu, yani değişkenlerin yatay kesit bağımlı oldukları kabul edilmektedir.

5.6.1.4. Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testi

Modelde kullanılan değişkenlere uygulanacak birim kök testleri, söz konusu değişkenlerin homojenlik testi ve yatay kesit bağımlılığı test sonuçlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu bakımdan birim kök testi ile değişkenlerin durağanlıklarının sınanırken değişkenlere ait homojenlik ve yatay kesit bağımlılığı test sonuçları birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Modelde toplam 9 değişken kullanılmıştır. Bu değişkenlerden “Büyüme Oranı ve Saklama Payı” değişkenleri Tablo 5.4’de yer alan CDIm testi sonuçlarına göre yatay kesit bağımsız olarak tespit edilmiş olup diğer değişkenler yatay kesit bağımlı olarak tespit edilmiştir. Bu bakımdan “Büyüme Oranı” ve “Saklama Payı” değişkenlerine uygulanacak birim kök testleri 1. kuşak birim kök testleri arasından tercih edilmelidir. Modelde yer alan diğer değişkenlerin yatay kesit bağımlılığının bulunması sebebiyle de söz konusu değişkenlere uygulanacak olan birim kök testleri 2. kuşak birim kök testleri arasından tercih edilmelidir.

2. kuşak birim kök testleri, değişkenlerin hem homojenliğinin hem de heterojen olmaları varsayımı altında test sonucu verebilmektedir. Bu bakımdan Tablo 5.4 sonuçlarına göre yatay kesit bağımlı olarak tespit edilen “Aktif Kârlılık, Firma Yaşı, Büyüklük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Rekabet, Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin Tablo 5.4’de yer alan homojenlik testi sonuçları ile ilgilenilmeyecektir. Ancak 1. kuşak birim kök testlerinin bazılarının homojenlik varsayımı altında, bazılarının ise heterojenlik varsayımı altında test sonucu vermesi sebebiyle Tablo 5.4 sonuçlarına göre yatay kesit bağımsız olarak tespit edilen “Büyüme Oranı ve Saklama Payı” değişkenlerinin homojenlik ve heterojenlik durumlarına bakılmalıdır. Tablo 5.3 sonuçlarına göre “Büyüme Oranı” değişkeni homojen, “Saklama Payı” değişkeni ise heterojen olarak tespit edilmiştir.

Yatay kesit, bağımsız değişkenlere uygulanacak olan birim kök testleri homojen değişkenler için $N > T$ varsayımında tutarlı sonuç veren “Harris ve Tvazalis (HT)”, heterojen değişkenler için “Im, Pesaran ve Shin (IPS)” olarak tercih edilmiştir.

Yatay kesit bağımlı değişkenlere uygulanacak olan birim kök testi, benzer şekilde $N > T$ varsayımında tutarlı sonuç veren “Harris ve Tvazalis (HT)” birim kök testinin birimler arası korelasyonu dikkate alan uyarlaması kullanılmıştır. HT birim kök testinin hem birinci kuşak hem de ikinci kuşak test tiplerinde isimlerinin aynı olması, test içeriğinin aynı olduğu

düşüncesine sebep olmamalıdır. Çünkü Stata uygulama kodları ve istatistik hesaplama biçimleri farklıdır.

Uygulanan birim kök testlerine ilişkin kurulan hipotez aşağıdaki gibidir:

H_0 : Birimler birim kök içermektedir.

H_1 : Birimler durağandır.

Tablo 5.5’te uygulanan birim kök testlerinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.5. Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri

Değişkenler	İkinci Kuşak Birim Kök Testleri		Birinci Kuşak Birim Kök Testleri			
	Harris ve Tvazallis		Harris ve Tvazallis		IPS	
	İstatistik	p-val	İstatistik	p-val	İstatistik	p-val
Aktif Kârlılık	0.2898***	0.000				
Firma Yaşı	0.000***	0.000				
Büyükölük	-0.1212***	0.000				
Hasar Oranı	0.1908***	0.000				
Kaldıraç Oranı	0.3460***	0.000				
Büyüme Oranı			-0.0005***	0.000		
Saklama Payı					-3.2503***	0.000
Rekabet	0.1501***	0.000				
Enflasyon	0.000***	0.000				
Düzenleme Sayısı	0.000***	0.000				

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir

Tablo 5.5’te yer alan Harris ve Tvazallis ve IPS birim kök testlerine ait tüm istatistikler %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre birim kökün varlığın sınanmasına ilişkin kurulan H_0 hipotezi tüm değişkenlerde reddedilmiş ve tüm değişkenlerin durağan olduklarına karar verilmiştir.

5.6.1.5. Ekonometrik Modellerin Tahmin Edilmesi

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın ana konusunu teşkil eden Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde “Firma Yaşı, Büyükölük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Saklama Payı, Rekabet, Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” gibi değişkenlerin sigorta şirketlerinin “Aktif Kârlılıkları” üzerindeki etkisi panel veri analizi yöntemi ile araştırılacaktır. Çalışmanın devam eden kısmında, birim kök testleri ile durağanlıkları sınanmış değişkenler ile kurulan ekonometrik model için F, LM ve Hausman testleri yapılacaktır. Sonrasında modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunup bulunmadığı test edilecektir. Son olarak modelin değişen varyans,

otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı içermesine bağlı olarak uygun dirençli tahminci seçilerek regresyon analizi yapılacak ve model tahmin edilecektir.

5.6.1.6. F, LM ve Hausman Testleri

Çalışmanın araştırma konusunu oluşturan ekonometrik model, öncelikle ANOVA F testi ile sınanarak modelin klasik model ile mi sabit etkiler modeli ile mi çözümlemeye uygun olduğu test edilmiştir. İkinci aşamada, modelin rassal etkiler modeli ile mi klasik model ile mi çözümlemeye uygun olduğu Breusch-Pagan LM testi ile sınanmıştır. Son olarak, modelin sabit etkiler modeli ile mi yoksa rassal etkiler modeli ile mi çözümlemeye uygun olduğu Hausman testi ile sınanmıştır.

Modelin klasik model ile mi yoksa sabit etkiler modeli ile mi çözümlemeye uygun olduğunun tespiti için yapılan ANOVA F testine ait hipotez ve modelin sabit etkiler modeli ile mi yoksa rassal etkiler modeli ile mi çözümlemeye uygun olduğunun tespiti için yapılan Breusch-Pagan LM testine ait hipotez aşağıdaki gibidir:

H_0 : Birim etki yoktur

H_1 : Birim etki vardır

Her iki testte de H_0 hipotezinin reddedilmesi durumunda uygulanacak olan ve modelin sabit etkiler modeline mi yoksa rassal etkiler modeline mi uygun olduğunun test edildiği Hausman testine ait hipotez ise aşağıdaki gibidir:

H_0 : Rassal etkiler vardır

H_1 : Rassal etkiler yoktur

Tablo 5.6'da ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.6. F, LM ve Hausman Testleri

F testi		LM Testi		Hausman	
İstatistik	p-value	İstatistik	p-value	İstatistik	p-value
8.33***	0.000	146.60***	0.000	117.81***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir

Tablo 5.6’da yer alan F testi sonuçlarına göre F testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak birim etkinin varlığının sınıandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelin klasik modele karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.6’da yer alan LM testi sonuçları da benzer olarak %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuş ve birim etkinin varlığının sınıandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilerek modelin klasik modele karşılık rassal etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.6’daki son test olan Hausman test istatistiği de %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre modelde rassal etkilerin varlığının sınıandığı H_0 hipotezi reddedilerek modelin rassal etkiler modeline karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.6’da yer alan testlere ait tüm sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, modelin sabit etkiler modeli ile çözümlemeye uygun olduğuna karar verilmiştir.

5.6.1.7. Otokorelasyon, Değişen Varyans ve Modelin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Otokorelasyon, regresyonda hata terimleri arasında bir ilişkinin varlığını ifade etmektedir. En küçük kareler yönteminin en önemli varsayımlarından bir tanesi modelde otokorelasyonun bulunmamasıdır. Panel veri analizi modelinde, otokorelasyonun varlığı tahminlerin etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır. Bu bakımdan modelin tahmini öncesinde, otokorelasyonun varlığı test edilmelidir.

En küçük kareler yönteminin diğer bir önemli varsayımı hata terimlerine ait varyansın bağımsız değişkenlerdeki değişimlerden etkilenmemesi ve sabit kalmasıdır. Bu sebeple regresyonun tahmin edilmesinden önce modelin değişen varyans sorununun bulunup bulunmadığı test edilmelidir.

Panel veri analizi yapılırken analizin genel varsayımlarından bir tanesi de modelde hata terimlerinin birimlere göre bağımsız olmasıdır. Otokorelasyon ve değişen varyans durumlarının test edilmesi gibi modelde, birimler arası korelasyonsuzluk da modelin tahmini öncesi test edilmelidir.

Modelde otokorelasyonun varlığı, bu çalışmada Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ile sınanmıştır. Bu testlere ilişkin hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Otokorelasyon yoktur

H_1 : otokorelasyon vardır

Modelde değişen varyansın varlığı, bu çalışmada Greene (2000) değiştirilmiş Wald değişen varyans testi ile sınanmıştır. Bu teste ilişkin hipotez aşağıdaki gibidir:

H_0 : Varyanslar birimlere göre Homoskedastiktir

H_1 : Varyanslar birimlere göre Homoskedastik değildir

Modelde yatay kesit bağımlılığının testi bu çalışmada, Pesaran (2004) ve Frees (2004) yatay kesit bağımlılığı testleri ile sınanmıştır. Bu testlere ilişkin hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Modelde birimler arası korelasyon yoktur

H_1 : Modelde birimler arası korelasyon vardır

Tablo 5.7’de Greene (2000) değiştirilmiş Wald (W) değişen varyans testi, Wald Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ve Pesaran (2004) ve Frees (2004) yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.7. Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Değişen Varyans Testi		Otokorelasyon Testi		Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	
Wald	Durbin Watson	Baltagi Wu LBİ	Pesaran(2004) N>T	Frees (2004)	
7073,54***	1.3087	1.7698	2.434***	3.373***	

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir

Tablo 5.7’de yer alan değişen varyans testi sonuçlarına göre, Wald testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak Varyansın birimlere göre sabitliğinin sınandığı H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelde değişen varyansın varlığı kabul edilmiştir.

Tablo 5.7’de yer alan otokorelasyon testi sonuçlarına göre Durbin Watson ve Baltagi Wu test istatistiği sonuçları sırasıyla 1,3087 ve 1,7698 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin 2’den küçük olması modelde hata terimleri arasında bir ilişkinin varlığını işaret etmektedir. Durbin Watson ve Baltagi Wu test sonuçlarına göre modelde otokorelasyon bulunmaktadır.

Tablo 5.7’de yer alan yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre Pesaran ve Frees test istatistikleri %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak modelde birimler arası korelasyonun sınındığı H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelde yatay kesit bağımlılığının varlığı kabul edilmiştir.

Tablo 5.7’de yer alan sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılıklarının hepsi bulunmaktadır. Bu etkiler panel regresyon modeli tahmin edilmeden önce ya giderilmeli ya da bu etkileri göz önünde bulundurarak tahminleme yapan dirençli tahminciler kullanılmalıdır.

5.6.1.8. Modelin Regresyon Analizi

Çalışmanın bu aşamasında, panel veri modeli analiz edilerek sonuçları bir tabloda özetlenecektir. Tablo 5.7’de yer alan sonuçlara göre modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunması sebebiyle uygun bir dirençli tahminci seçilmelidir.

Literatürde Huber, Eicker ve White tahmincisi, Arellano, Froot ve Rogers tahmincisi, Wooldridge tahmincisi, Newey-West tahmincisi, Driscoll ve Kraay tahmincisi, Beck-Katz tahmincisi ve Parks-Kmenta tahmincisi gibi birçok dirençli tahminci bulunmaktadır. Bu tahminciler arasında Driscoll ve Kraay tahmincisi modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunması durumlarını göz önüne alıp gerekli düzeltmeleri yaparak tahmin sonuçları üretmektedir.

Driscoll ve Kraay tahmincisi kullanılarak elde edilen panel regresyon sonuçları Tablo 5.8’de özetlenmiştir.

Tablo 5.8. Panel Regresyon Sonuçları

Değişken Adı	Aktif Kârlılığı	
	İstatistik	p-value
Firma Yaşı	1.0240***	0.000
Büyüklik	8.6310***	0.001
Hasar Oranı	-0.0452**	0.013
Kaldıraç Oranı	-0.6781***	0.001
Büyüme Oranı	0.0363**	0.010
Saklama Payı	-0.0052	0.883

Tablo 5.8. (devam) Panel Regresyon Sonuçları

Rekabet	-0.8790*	0.090
Enflasyon	0.1116**	0.020
Düzenleme Sayısı	0.0041	0.660
R2	0.5816	
F İstatistiği	13993.41***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir

Tablo 5.8’de Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde “Firma Yaşı, Büyüklük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Saklama Payı, Rekabet, Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılığı” değişkeni üzerindeki etkisine ait panel regresyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.8’de incelendiğinde, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,58 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, modelin anlamlılığını ve açıklama gücünün yeterliliğini işaret etmektedir.

“Saklama Payı” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin sigorta şirketlerinin “Aktif Kârlılığı” değişkenleri üzerindeki etkisi istatistiksel olarak bu çalışmada anlamsız olarak bulunmuştur. “Firma Yaşı, Büyüklük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Rekabet ve Enflasyon” değişkenlerinin “Aktif Kârlılığı” değişkeni üzerindeki etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı bulunan değişkenlere ait istatistiksel sonuçlar ve yorumları aşağıda sıralanmıştır.

“Firma Yaşı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Firma Yaşı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılığı” değişkenini %1,02 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında, daha eski kuruluş tarihine sahip ve piyasada daha köklü sigorta şirketlerinin aktif kârlılıklarının alternatif sigorta şirketlerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

“Büyüklük” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüklük”, diğer bir ifadeyle “Toplam Aktif Büyüklüğü” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %8,6 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında, daha

büyük ve işletme büyüklüğünü yıldan yıla artıran sigorta işletmelerinin aktif kârlılıklarının alternatif sigorta şirketlerine göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

“Hasar Oranı” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,04 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir. Beklendiği üzere, bu sonuçlar daha yüksek hasar oranına sahip sigorta şirketlerinde “Aktif Kârlılığı” değişkeninin daha düşük değer aldığı şeklinde yorumlanabilir.

“Kaldıraç Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,67 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar, kaldıraç oranının (diğer bir ifadeyle borçluluk oranının ya da borç + teknik karşılıkların toplam pasif içindeki payının) yükselmesinin sigorta şirketlerinde “Aktif Kârlılığı” değişkenini üzerinde değer düşürücü bir etkiye sebep olduğu şeklinde yorumlanabilir.

“Büyüme Oranı” değişkeni, %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,03 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu analizde büyüme oranı olarak alınan veri prim büyümesi olduğundan, bu sonuçlar gelecek dönemde prim artış potansiyeli daha yüksek olan işletmelerin aktif kârlılıklarının az da olsa alternatif sigorta şirketlerine göre daha yüksek olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte bu sonuç beklendiği kadar yüksek çıkmamıştır.

“Rekabet” değişkeni %10 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,87 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar, pazar payı daha yüksek sigorta şirketlerinde “Aktif Kârlılığının” alternatif sigorta şirketlerine göre daha düşük değer aldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç, beklenenin tersine gerçekleşmiştir.

“Enflasyon” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Enflasyon” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,11 oranında pozitif yönlü olarak

etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında enflasyonun yükseldiği dönemlerde sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın artış eğilimi içerisinde olduğu ifade edilebilir. Esasen bu dönemlerde faiz oranları da yüksek olduğundan mali kârlar artmakta ve toplam kârlılığı olumlu etkilemektedir. Sonuç beklendiği şekilde çıkmıştır.

5.6.2. İkinci Analiz – Gruplara Ayrılmış Sigorta Şirketlerinin Aktif Kârlılığı

Daha önceki bölümde 46 sigorta şirketinin verileri üzerinden 9 bağımsız değişken ile yapılan analize iki adet kukla değişken; hayat ve hayat dışı sigorta şirketi ayrımı ile hisseleri borsada işlem gören ve görmeyen sigorta şirketleri ayrımı ilave edilerek yapılmaya çalışılan analizde Stata programından anlamlı bir sonuç çıkmamıştır. Bu nedenle 46 sigorta şirketi gruplara ayrılmış ve aşağıdaki şekilde 4 ayrı grup analiz edilmiştir.

Model 1: Bu modelde, tüm sigorta şirketleri arasından sadece hayat sigortacılığı branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin verileri kullanılarak yeni bir veri seti hazırlanmıştır. N birim boyutunun 17, T zaman boyutunun ise 10 olduğu toplamda 170 gözlemden oluşan veri seti ile Türkiye’de hayat sigortacılığı branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlanmış olup kurulan model aşağıdaki gibidir:

$$ROA_{hyt_{i,t}} = \alpha + \beta_1 F_Yaş_{hyt_{i,t}} + \beta_2 LnTA_{hyt_{i,t}} + \beta_3 HO_{hyt_{i,t}} + \beta_4 Kaldıraç_{hyt_{i,t}} + \beta_5 Büyüme_{hyt_{i,t}} + \beta_6 S_Payı_{hyt_{i,t}} + \beta_7 Rekabet_{hyt_{i,t}} + \beta_8 Enf_{i,t} + \beta_9 Düzenleme_{hyt_{i,t}}$$

Model 2: Bu modelde, tüm sigorta şirketleri arasından sadece hayat dışı sigorta branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin verileri kullanılarak yeni bir veri seti hazırlanmıştır. N birim boyutunun 29, T zaman boyutunun ise 10 olduğu toplamda 290 gözlemden oluşan veri seti ile Türkiye’de hayat dışı sigorta branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlanmış olup kurulan model aşağıdaki gibidir:

$$ROA_{hytdışı_{i,t}} = \alpha + \beta_1 F_Yaş_{hytdışı_{i,t}} + \beta_2 LnTA_{hytdışı_{i,t}} + \beta_3 HO_{hytdışı_{i,t}} + \beta_4 Kaldıraç_{hytdışı_{i,t}} + \beta_5 Büyüme_{hytdışı_{i,t}} + \beta_6 S_Payı_{hytdışı_{i,t}} + \beta_7 Rekabet_{hytdışı_{i,t}} + \beta_8 Enf_{i,t} + \beta_9 Düzenleme_{hytdışı_{i,t}}$$

Model 3: Bu modelde, tüm sigorta şirketleri arasından sadece borsaya kote sigorta şirketlerinin verileri kullanılarak yeni bir veri seti hazırlanmıştır. N birim boyutunun 6, T zaman boyutunun ise 10 olduğu toplamda 60 gözlemden oluşan veri seti ile Türkiye’de faaliyet gösteren ve borsaya kote sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlanmış olup kurulan model aşağıdaki gibidir:

$$ROA_Brsakote_{i,t} = \alpha + \beta_1 F_Yaş_Brsakote_{i,t} + \beta_2 LnTA_Brsakote_{i,t} + \beta_3 HO_Brsakote_{i,t} + \beta_4 Kaldıraç_Brsakote_{i,t} + \beta_5 Büyüme_Brsakote_{i,t} + \beta_6 S_Payı_Brsakote_{i,t} + \beta_7 Rekabet_Brsakote_{i,t} + \beta_8 Enf_{i,t} + \beta_9 Düzenleme_Brsakote_{i,t}$$

Model 4: Bu modelde, tüm sigorta şirketleri arasından sadece borsaya kote olmayan sigorta şirketlerinin verileri kullanılarak yeni bir veri seti hazırlanmıştır. N birim boyutunun 40, T zaman boyutunun ise 10 olduğu toplamda 400 gözlemden oluşan veri seti ile Türkiye’de faaliyet gösteren ve borsaya kote olmayan sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlanmış olup kurulan model aşağıdaki gibidir:

$$ROA_Brsadışı_{i,t} = \alpha + \beta_1 F_Yaş_Brsadışı_{i,t} + \beta_2 LnTA_Brsadışı_{i,t} + \beta_3 HO_Brsadışı_{i,t} + \beta_4 Kaldıraç_Brsadışı_{i,t} + \beta_5 Büyüme_Brsadışı_{i,t} + \beta_6 S_Payı_Brsadışı_{i,t} + \beta_7 Rekabet_Brsadışı_{i,t} + \beta_8 Enf_{i,t} + \beta_9 Düzenleme_Brsadışı_{i,t}$$

Çalışmanın devam eden kısımlarında yukarıda ifade edilen 4 ekonometrik model sırası ile panel veri analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sürecinde Stata 14 ve EvIEWS 10 paket programlarından yararlanılmıştır.

5.6.2.1. Model 1: Hayat Sigortacılığı Branşında Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri

Türkiye’de hayat sigortacılığı branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlandığı Model 1’e ilişkin yapılan tüm analizler aşağıda sırasıyla yer almaktadır. Testlere ilişkin teorik bilgiler birinci analizde aktarıldığı için bu kısımda tekrar yer verilmemiş olup doğrudan sonuçlar aktarılmıştır.

Homojenlik Testi

Model 1 Swammy S homojenlik testi ile sınanmıştır. Tablo 5.9’da Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait homojenlik testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.9. Model 1 Değişkenlerin Homojenlik Testi

Değişkenler	Swammy S Testi İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	2.6683***	0.000
Firma Yaşı	14.3235***	0.000
Büyüklik	20.8834***	0.000
Hasar Oranı	65.9506***	0.000
Kaldıraç Oranı	84.2892***	0.000
Büyüme Oranı	21.8451***	0.000
Saklama Payı	93.7205***	0.000
Rekabet	0.8476***	0.000
Enflasyon	9.992	1.000
Düzenleme Sayısı	39.00	1.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.9’dan da anlaşılabileceği üzere, Swammy S homojenlik testi sonuçlarına göre “Enflasyon” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin homojen oldukları kabul edilmiştir. Bu iki değişkenin haricinde modelde kullanılan diğer tüm değişkenlerde H_0 hipotezi reddedilmiş ve değişkenlerin homojen olmadıkları kabul edilmiştir.

Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Model 1’de değişkenlerin yatay kesit bağımlılıkları Pesaran (2004) CDIm testi ile sınanmıştır. Tablo 5.10’da Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.10. Model 1 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişkenler	CDIm (Pesaran 2004) İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	5.00***	0.000
Firma Yaşı	36.88***	0.000
Büyüklik	20.13***	0.000
Hasar Oranı	7.41***	0.000
Kaldıraç Oranı	15.67***	0.000
Büyüme Oranı	6.66***	0.000
Saklama Payı	-0.16	0.870
Rekabet	1.29	0.196
Enflasyon	36.88***	0.000
Düzenleme Sayısı	36.88***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.10’da yer alan CDIm yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre “Saklama Payı ve Rekabet” değişkenlerinde yatay kesit bağımlılığının varlığına ilişkin kurulan hipotezde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin yatay kesit bağımsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Modelde yer alan diğer değişkenlerinin tümüne ait CDIm istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre söz konusu değişkenlerde birimler arası korelasyon bulunduğu yani değişkenlerin yatay kesit bağımlı oldukları kabul edilmektedir.

Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testi

Yatay kesit bağımlı değişkenlerin birim kök testleri Harris ve Tvazallis birim kök testiyle, yatay kesit bağımsız değişkenlerin birim kök testleri ise Im, Pesaran ve Shin (IPS) birim kök testleri ise sınanmıştır. Tablo 5.11’de uygulanan birim kök testlerinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.11. Model 1 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri

Değişkenler	İkinci Kuşak Birim Kök Testleri		Birinci Kuşak Birim Kök Testleri	
	Harris ve Tvazallis		IPS	
	İstatistik	p-val	İstatistik	p-val
Aktif Kârlılık	0.2679***	0.000		
Firma Yaşı	0.000***	0.000		
Büyüklik	0.0615***	0.000		
Hasar Oranı	0.1609***	0.000		
Kaldıraç Oranı	0.3405***	0.000		
Büyüme Oranı	-0.0002***	0.000		
Saklama Payı			-1.7655**	0.0387
Rekabet			-5.0931***	0.000
Enflasyon	0.000***	0.000		
Düzenleme Sayısı	0.000***	0.000		

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.11’de yer alan Harris ve Tvazallis ve IPS birim kök testlerine ait tüm istatistikler %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre birim kökün varlığın sınanmasına ilişkin kurulan H_0 hipotezi tüm değişkenlerde reddedilmiş ve tüm değişkenlerin durağan olduklarına karar verilmiştir.

Ekonometrik Modellerin Tahmin Edilmesi

Çalışmanın bu kısmında F, LM ve hausman testleri sonrasında ise modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunup bulunmadığı test edilecektir.

Son olarak modelin değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı içermesine bağlı olarak uygun dirençli tahminci seçilerek regresyon analizi yapılacak ve model tahmin edilecektir.

F, LM ve Hausman Testleri

Bu aşamada tahminciler arasından karar verebilmek için model ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testlerine tabi tutulmuştur. Tablo 5.12’de ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.12. Model 1’in F, LM ve Hausman Testleri

F Testi		LM Testi		Hausman	
İstatistik	p-value	İstatistik	p-value	İstatistik	p-value
7,11***	0.000	73,21***	0.000	54,39***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.12’de yer alan F testi sonuçlarına göre, F testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak birim etkinin varlığının sınandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelin klasik modele karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.12’de yer alan LM testi sonuçları da benzer olarak %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuş ve birim etkinin varlığının sınandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilerek modelin klasik modele karşılık rassal etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.12’de son test olan Hausman test istatistiği de %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre modelde rassal etkilerin varlığının sınandığı H_0 hipotezi reddedilerek modelin rassal etkiler modeline karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.12’de yer alan testlere ait tüm sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, modelin sabit etkiler modeli ile çözümlemeye uygun olduğuna karar verilmiştir.

Otokorelasyon, Değişen Varyans ve Modelin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Modelde değişen varyansın varlığı Greene (2000) değiştirilmiş, Wald değişen varyans testi ile otokorelasyonun varlığı Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testiyle

ve modelde yatay kesit bağımlılığının varlığı Pesaran (2004) ve Frees (2004) yatay kesit bağımlılığı testleri ile sınanmıştır.

Tablo 5.13'te Greene (2000) değiştirilmiş Wald (W) değişen varyans testi, Wald Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ve Pesaran (2004) ve Frees (2004) yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.13. Model 1'in Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Değişen Varyans Testi	Otokorelasyon Testi		Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	
Wald	Durbin Watson	Baltagi Wu LBI	Pesaran(2004)	Frees (2004)
7073,54***	1.3087	1.7698	0,818	1,243

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.13'te yer alan değişen varyans testi sonuçlarına göre, Wald testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak Varyansın birimlere göre sabitliğinin sınıandığı H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelde değişen varyansın varlığı kabul edilmiştir.

Tablo 5.13'te yer alan otokorelasyon testi sonuçlarına göre Durbin Watson ve Baltagi Wu test istatistiği sonuçları sırasıyla 1,3087 ve 1,7698 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin 2'den küçük olması, modelde hata terimleri arasında bir ilişkinin varlığını işaret etmektedir. Durbin Watson ve Baltagi Wu test sonuçlarına göre modelde otokorelasyon bulunmaktadır.

Tablo 5.13'te yer alan yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre modelde birimler arası korelasyonun sınıandığı H_0 hipotezi reddedilememiş ve modelin yatay kesit bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Model 1'in Regresyon Analizi

Çalışmanın bu aşamasında Tablo 5.13'te yer alan sonuçlar çerçevesinde, uygun bir dirençli tahmini yardımı ile panel veri modeli analiz edilerek sonuçları bir tabloda özetlenecektir. Model 1'de değişen varyans ve otokorelasyonun varlığı söz konusudur. Arellano, Froot ve Rogers tahmincisi modelde değişen varyans ve otokorelasyon bulunması durumlarını göz önüne alıp gerekli düzeltmeleri yaparak tahmin sonuçları üretmektedir.

Arellano, Froot ve Rogers tahmincisi kullanılarak elde edilen panel regresyon sonuçları Tablo 5.14'te özetlenmiştir.

Tablo 5.14. Model 1 Panel Regresyon Sonuçları

Değişken Adı	Aktif Kârlılık	
	İstatistik	p-value
Firma Yaşı	0.0289	0.944
Büyükölük	-1.1141	0.481
Hasar Oranı	-0.0102	0.377
Kaldıraç Oranı	-0.0680	0.597
Büyüme Oranı	0.0053	0.700
Saklama Payı	0.0854	0.471
Rekabet	2.8762	0.115
Enflasyon	0.2588***	0.006
Düzenleme Sayısı	-0.0004	0.943
R ²	0.3242	
F İstatistiği	1,82	0,1416

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.14'te Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketleri arasından hayat sigortacılığı branşında hizmet veren sigorta şirketlerinin “Firma Yaşı, Büyükölük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Saklama Payı, Rekabet, Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkinine ait panel regresyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.14'te yer alan sonuçlara göre “Enflasyon” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Enflasyon” değişkeninde meydana gelebilecek %1'lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,25 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında Enflasyonun yükseldiği dönemlerde sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın artış eğilimi içerisinde olduğu ifade edilebilir. Ancak Tablo 5.14 incelendiğinde, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Modelde bağımsız

değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,32 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, modelin açıklama gücünün yeterli olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamsız olduğunu işaret etmektedir.

5.6.2.2. Model 2: Hayat Dışı Sigortacılık Branşında Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketleri

Türkiye’de faaliyet gösteren ve hayat dışı sigortacılık branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlandığı model 2’ye ilişkin yapılan tüm analizler aşağıda sırasıyla yer almaktadır. Testlere ilişkin teorik bilgiler birinci analizde özet olarak aktarıldığı için bu kısımda tekrar yer verilmemiş olup doğrudan sonuçlar aktarılmıştır.

Homojenlik Testi

Model 2 Swammy S homojenlik testi ile sınanmıştır. Tablo 5.15’te Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait homojenlik testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.15. Model 2 Değişkenlerin Homojenlik Testi

Değişkenler	Swammy S Testi İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	0.7283***	0.000
Firma Yaşı	34.5689***	0.000
Büüklük	19.8878***	0.000
Hasar Oranı	74.8681***	0.000
Kaldıraç Oranı	73.9029***	0.000
Büyüme Oranı	31.4949***	0.000
Saklama Payı	65.3920***	0.000
Rekabet	2.6970***	0.000
Enflasyon	9.992	1.000
Düzenleme Sayısı	39.000	1.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.15’ten de anlaşılabileceği üzere Swammy S homojenlik testi sonuçlarına göre “Enflasyon” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin homojen oldukları kabul edilmiştir. Bu iki değişkenin haricinde, modelde kullanılan diğer tüm değişkenlerde H_0 hipotezi reddedilmiş ve değişkenlerin homojen olmadıkları kabul edilmiştir.

Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişkenlerin yatay kesit bağımlılıkları Pesaran (2004) CDIm testi ile sınanmıştır. Tablo 5.16’da Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.16. Model 2 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişkenler	CDIm (Pesaran 2004) İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	14.74***	0.000
Firma Yaşı	63.72***	0.000
Büyüklik	59.70***	0.000
Hasar Oranı	12.37***	0.000
Kaldıraç Oranı	4.99***	0.000
Büyüme Oranı	-1.56	0.119
Saklama Payı	1.00	0.319
Rekabet	4.89***	0.000
Enflasyon	63.72***	0.000
Düzenleme Sayısı	63.72***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.16’da yer alan CDIm yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre “Büyüme Oranı ve Saklama Payı” değişkenlerinde yatay kesit bağımlılığının varlığına ilişkin kurulan hipotezde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin yatay kesit bağımsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Modelde yer alan diğer değişkenlerin tümüne ait CDIm istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre söz konusu değişkenlerde birimler arası korelasyon bulunduğu yani değişkenlerin yatay kesit bağımlı oldukları kabul edilmektedir.

Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testi

Yatay kesit bağımlı değişkenlerin birim kök testleri Harris ve Tvazallis birim kök testiyle, yatay kesit bağımsız değişkenlerin birim kök testleri ise Im, Pesaran ve Shin (IPS) birim kök testleri ile sınanmıştır. Tablo 5.17’de uygulanan birim kök testlerinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.17. Model 2 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri

Değişkenler	İkinci Kuşak Birim Kök Testleri		Birinci Kuşak Birim Kök Testleri	
	Harris ve Tzavallis		IPS	
	İstatistik	p-val	İstatistik	p-val
Aktif Kârlılık	0.4249***	0.000		
Firma Yaşı	0.000***	0.000		
Büyükölük	-0.5444***	0.000		
Hasar Oranı	0.2798***	0.000		
Kaldıraç Oranı	0.4130***	0.000		
Büyüme Oranı			-3.0575***	0.0011
Saklama Payı			-7.1461**	0.000
Rekabet	0.1501***	0.000		
Enflasyon	0.000***	0.000		
Düzenleme Sayısı	0.000***	0.000		

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.17’de yer alan Harris ve Tzavallis ve IPS birim kök testlerine ait tüm istatistiklerden “Saklama Payı” değişkeni %5 önem düzeyinde, diğer tüm değişkenler ise %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre birim kökün varlığın sınanmasına ilişkin kurulan H_0 hipotezi tüm değişkenlerde reddedilmiş ve tüm değişkenlerin durağan olduklarına karar verilmiştir.

Ekonometrik Modellerin Tahmin Edilmesi

Çalışmanın bu kısmında F, LM ve hausman testleri sonrasında ise modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunup bulunmadığı test edilecektir. Son olarak modelin değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı içermesine bağlı olarak uygun dirençli tahminci seçilerek regresyon analizi yapılacak ve model tahmin edilecektir.

F, LM ve Hausman Testleri

Bu aşamada tahminciler arasından karar verebilmek için model ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testlerine tabi tutulmuştur. Tablo 5.18’de ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.18. Model 2’nin F, LM ve Hausman Testleri

F Testi		LM Testi		Hausman	
İstatistik	p-value	İstatistik	p-value	İstatistik	p-value
4.5***	0.000	48.80***	0.000	31.43***	0.0001

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.18’de yer alan F testi sonuçlarına göre F testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak birim etkinin varlığının sınıandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelin klasik modele karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.18’de yer alan LM testi sonuçları da benzer olarak %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuş ve birim etkinin varlığının sınıandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilerek modelin klasik modele karşılık rassal etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.18’de son test olan Hausman test istatistiği de %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre modelde rassal etkilerin varlığının sınıandığı H_0 hipotezi reddedilerek modelin rassal etkiler modeline karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.18’de yer alan testlere ait tüm sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde modelin sabit etkiler modeli ile çözümlemeye uygun olduğuna karar verilmiştir.

Otokorelasyon, Değişen Varyans ve Modelin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Modelde değişen varyansın varlığı Greene (2000) değiştirilmiş, Wald değişen varyans testi ile otokorelasyonun varlığı Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ile ve modelde yatay kesit bağımlılığının varlığı Pesaran (2004) ve Frees (2004) yatay kesit bağımlılığı testleri ile sınıanmıştır.

Tablo 5.19’da Greene (2000) değiştirilmiş Wald (W) değişen varyans testi, Wald Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ve Pesaran (2004) ve Friedman yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.19. Model 2’nin Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Değişen Varyans Testi	Otokorelasyon Testi		Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	
Wald	Durbin Watson	Baltagi Wu LBİ	Pesaran (2004)	Friedman
8421.76***	1.4280	1.7001	6.310***	40.967**

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.19’da yer alan değişen varyans testi sonuçlarına göre Wald testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak varyansın birimlere göre sabitliğinin sınıandığı H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelde değişen varyansın varlığı kabul edilmiştir.

Tablo 5.19’da yer alan otokorelasyon testi sonuçlarına göre Durbin Watson ve Baltagi Wu test istatistiği sonuçları sırasıyla 1,4280 ve 1,7001 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin 2’den küçük olması modelde hata terimleri arasında bir ilişkinin varlığını işaret etmektedir. Durbin Watson ve Baltagi Wu test sonuçlarına göre modelde otokorelasyon bulunmaktadır.

Tablo 5.19’da yer alan yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre modelde birimler arası korelasyonun sınındığı H_0 hipotezi reddedilememiş ve modelin yatay kesit bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Model 2’nin Regresyon Analizi

Çalışmanın bu aşamasında Tablo 5.19’da yer alan sonuçlar çerçevesinde uygun bir dirençli tahmini yardımı ile panel veri modeli analiz edilerek sonuçları bir tabloda özetlenecektir. Model 3’te değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı söz konusudur. Driscoll ve Kraay tahmincisi modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunması durumlarını göz önüne alıp gerekli düzeltmeleri yaparak tahmin sonuçları üretmektedir.

Driscoll ve Kraay tahmincisi kullanılarak elde edilen panel regresyon sonuçları Tablo 5.20’de özetlenmiştir.

Tablo 5.20. Model 2’nin Panel Regresyon Sonuçları

Değişken Adı	Aktif Kârlılık	
	İstatistik	p-value
Firma Yaşı	0.1725	0.461
Büyüklik	8.0538***	0.001
Hasar Oranı	-0.0678*	0.056
Kaldıraç Oranı	-0.5672***	0.001
Büyüme Oranı	-0.0003**	0.018
Saklama Payı	-0.0204	0.444
Rekabet	-1.0657**	0.024
Enflasyon	-0.1870	0.351
Düzenleme Sayısı	-0.0019	0.862
R ²	0.592	
F İstatistiği	2269.7***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.20’de Türkiye’de faaliyet gösteren ve hayat dışı sigortacılık branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde “Firma Yaşı, Büyüklik, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme

Oranı, Saklama Payı, Rekabet, Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkinine ait panel regresyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.20 incelendiğinde, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,59 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, modelin anlamlılığını ve açıklama gücünün yeterliliğini işaret etmektedir.

“Firma Yaşı”, “Saklama Payı” “Enflasyon” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkenleri üzerindeki etkisi istatistiksel olarak bu çalışmada anlamsız olarak bulunmuştur. “Büyüklük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı ve Rekabet” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı bulunan değişkenlere ait istatistiksel sonuçlar ve yorumları aşağıda sıralanmıştır.

“Büyüklük” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüklük” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %8,05 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Hasar Oranı” değişkeni %10 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,06 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Kaldıraç Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,56 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyüme Oranı” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,0003 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Rekabet” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %-1.06 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

5.6.2.3. Model 3: Hisse Senetleri Borsada İşlem Gören Sigorta Şirketleri

Türkiye’de borsaya kote sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlandığı Model 3’e ilişkin yapılan tüm analizler aşağıda sırasıyla yer almaktadır. Testlere ilişkin teorik bilgiler birinci analizde özet olarak aktarıldığı için bu kısımda tekrar yer verilmemiş olup doğrudan sonuçlar aktarılmıştır.

Homojenlik Testi

Model 3 Swammy S homojenlik testi ile sınanmıştır. Tablo 5.21’de Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait homojenlik testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.21. Model 3 Değişkenlerin Homojenlik Testi

Değişkenler	Swammy S Testi İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	1.3327***	0.000
Firma Yaşı	48.3333***	0.000
Büyüklik	21.7912***	0.000
Hasar Oranı	80.2705***	0.000
Kaldıraç Oranı	80.7923***	0.000
Büyüme Oranı	16.5677	0.315
Saklama Payı	74.0574***	0.000
Rekabet	15.6452	0.214
Enflasyon	9.992	1.000
Düzenleme Sayısı	39.00	1.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.21’den de anlaşılabileceği üzere Swammy S homojenlik testi sonuçlarına göre “Enflasyon”, “Büyüme Oranı”, “Rekabet” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin homojen oldukları kabul edilmiştir. Bu iki değişkenin haricinde modelde kullanılan diğer tüm değişkenlerde H_0 hipotezi reddedilmiş ve değişkenlerin homojen olmadıkları kabul edilmiştir.

Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Model 3'te değişkenlerin yatay kesit bağımlılıkları Pesaran (2004) CDIm testi ile sınanmıştır. Tablo 5.22'de Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.22. Model 3 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişkenler	CDIm (Pesaran 2004) İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	4.02***	0.000
Firma Yaşı	12.25***	0.000
Büyüklik	12.08***	0.000
Hasar Oranı	1.64	0.101
Kaldıraç Oranı	5.68***	0.000
Büyüme Oranı	4.45***	0.000
Saklama Payı	-0.92	0.359
Rekabet	0.06	0.953
Enflasyon	12.25***	0.000
Düzenleme Sayısı	12.25***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.22'de yer alan CDIm yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre “Hasar Oranı, Saklama Payı ve Rekabet” değişkenlerinde yatay kesit bağımlılığının varlığına ilişkin kurulan hipotezde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin yatay kesit bağımsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Modelde yer alan diğer değişkenlerinin tümüne ait CDIm istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre söz konusu değişkenlerde birimler arası korelasyon bulunduğu yani değişkenlerin yatay kesit bağımlı oldukları kabul edilmektedir.

Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testi

Yatay kesit bağımlı değişkenlerin birim kök testleri Harris ve Tvazallis birim kök testiyle, yatay kesit bağımsız değişkenlerin birim kök testleri ise Im, Pesaran ve Shin (IPS) birim kök testleri ise sınanmıştır. Tablo 5.23'te uygulanan birim kök testlerinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.23. Model 3 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri

Değişkenler	İkinci Kuşak Birim Kök Testleri		Birinci Kuşak Birim Kök Testleri	
	Harris ve Tvazallis		IPS	
	İstatistik	p-val	İstatistik	p-val
Aktif Kârlılık	0.1403***	0.000		
Firma Yaşı	0.000***	0.000		
Büyükölük	-0.1730***	0.000		
Hasar Oranı			-2.9548***	0.001
Kaldıraç Oranı	0.4882**	0.0168		
Büyüme Oranı	0.0136***	0.000		
Saklama Payı			-4.4351***	0.000
Rekabet			0.4274***	0.0039
Enflasyon	0.000***	0.000		
Düzenleme Sayısı	0.000***	0.000		

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.23'te yer alan Harris ve Tvazallis ve IPS birim kök testlerine ait tüm istatistiklerden "Kaldıraç Oranı" değişkeni %5 önem düzeyinde, diğer tüm değişkenler ise %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre birim kökün varlığın sınanmasına ilişkin kurulan H_0 hipotezi tüm değişkenlerde reddedilmiş ve tüm değişkenlerin durağan olduklarına karar verilmiştir.

Ekonometrik Modellerin Tahmin Edilmesi

Çalışmanın bu kısmında F, LM ve hausman testleri sonrasında ise modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunup bulunmadığı test edilecektir. Son olarak modelin değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı içermesine bağlı olarak uygun dirençli tahminci seçilerek regresyon analizi yapılacak ve model tahmin edilecektir.

F, LM ve Hausman Testleri

Bu aşamada tahminciler arasından karar verebilmek için model ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testlerine tabi tutulmuştur. Tablo 5.24'te ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.24. Model 3 F, LM ve Hausman Testleri

F Testi		LM Testi		Hausman	
İstatistik	p-value	İstatistik	p-value	İstatistik	p-value
15.46***	0.000	77,01***	0.000	64,88***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.24'te yer alan F testi sonuçlarına göre F testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak birim etkinin varlığının sınındığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelin klasik modele karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.24'te yer alan LM testi sonuçları da benzer olarak %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuş ve birim etkinin varlığının sınındığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilerek modelin klasik modele karşılık rassal etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.24'te son test olan Hausman test istatistiği de %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre modelde rassal etkilerin varlığının sınındığı H_0 hipotezi reddedilerek modelin rassal etkiler modeline karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.24'te yer alan testlere ait tüm sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde modelin sabit etkiler modeli ile çözümlemeye uygun olduğuna karar verilmiştir.

Otokorelasyon, Değişen Varyans ve Modelin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Modelde değişen varyansın varlığı Greene (2000) değiştirilmiş Wald değişen varyans testi ile otokorelasyonun varlığı Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ile ve modelde yatay kesit bağımlılığının varlığı Breusch Pagan (LM) yatay kesit bağımlılığı testleri ile sınınmıştır

Tablo 5.25'te Greene (2000) değiştirilmiş Wald (W) değişen varyans testi, Wald Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ve Pesaran (2004) ve Breusch Pagan (LM) yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.25. Model 3 Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Değişen Varyans Testi	Otokorelasyon Testi		Yatay Kesit Bağımlılığı Testi
Wald	Durbin Watson	Baltagi Wu LBİ	Breusch Pagan (LM)
189.67***	2.4376	2.5771	0.17218

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.25'te yer alan değişen varyans testi sonuçlarına göre Wald testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak varyansın birimlere göre sabitliğinin sınındığı H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelde değişen varyansın varlığı kabul edilmiştir.

Tablo 5.25’te yer alan otokorelasyon testi sonuçlarına göre Durbin Watson ve Baltagi Wu test istatistiği sonuçları sırasıyla 2.4376 ve 2.5771 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin 2’den büyük olması modelde hata terimleri arasında bir ilişkinin olmadığına işaret etmektedir. Durbin Watson ve Baltagi Wu test sonuçlarına göre modelde otokorelasyon yoktur.

Tablo 5.25’te yer alan yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre modelde birimler arası korelasyonun sınındığı H_0 hipotezi reddedilememiş ve modelin yatay kesit bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Model 3’ün Regresyon Analizi

Çalışmanın bu aşamasında Tablo 5.25’da yer alan sonuçlar çerçevesinde uygun bir dirençli tahmini yardımı ile panel veri modeli analiz edilerek sonuçları bir tabloda özetlenecektir. Model 3’te yalnızca değişen varyans bulunmaktadır. Huber, Eicker ve White tahmincisi modelde değişen varyansın bulunması durumunu göz önüne alıp gerekli düzeltilmeleri yaparak tahmin sonuçları üretmektedir.

Huber, Eicker ve White tahmincisi kullanılarak elde edilen panel regresyon sonuçları Tablo 5.26’da özetlenmiştir.

Tablo 5.26. Model 3 Panel Regresyon Sonuçları

Değişken Adı	Aktif Kârlılık	
	İstatistik	p-value
Firma Yaşı	2.1905***	0.000
Büyükölük	-6.5326**	0.020
Hasar Oranı	-0.0470*	0.076
Kaldıraç Oranı	-0.5873***	0.000
Büyüme Oranı	-0.0529***	0.000
Saklama Payı	-0.3623***	0.001
Rekabet	3.3794***	0.000
Enflasyon	-0.2013***	0.000
Düzenleme Sayısı	-0.0555***	0.001
R ²	0.7477	
F İstatistiği	9.5299***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.26’da Türkiye’de faaliyet gösteren borsaya kote sigorta şirketlerinde “Firma Yaşı, Büyükölük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Saklama Payı, Rekabet,

Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif K rlilik” değişkeni üzerindeki etkinine ait panel regresyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.26 incelendiğinde, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,74 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar modelin anlamlılığını ve açıklama gücünün yeterliliğini işaret etmektedir.

“Firma Yaşı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif K rlilik” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Firma Yaşı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif K rlilik” değişkenini %2.19 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyüklük” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif K rlilik” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüklük” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif K rlilik” değişkenini %-6.53 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Hasar Oranı” değişkeni %10 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif K rlilik” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif K rlilik” değişkenini %-0,04 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Kaldıraç Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif K rlilik” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif K rlilik” değişkenini %-0.58 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyüme Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif K rlilik” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif K rlilik” değişkenini %-0.05 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Saklama Payı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif K rlilik” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Saklama Payı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif K rlilik” değişkenini %-0.3623 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Rekabet” veya Pazar Payı değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %3.37 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Enflasyon” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Enflasyon” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0,20 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Düzenleme Sayısı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Düzenleme Sayısı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0,05 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

5.6.2.4. Model 4: Hisse Senetleri BİST’te İşlem Görmeyen Sigorta Şirketleri

Türkiye’de borsaya kote olmayan sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın belirleyicilerinin incelenmesinin amaçlandığı model 4’e ilişkin yapılan tüm analizler aşağıda sırasıyla yer almaktadır. Testlere ilişkin teorik bilgiler birinci analizde özet olarak aktarıldığı için bu kısımda tekrar yer verilmemiş olup doğrudan sonuçlar aktarılmıştır.

Homojenlik Testi

Model 4 Swammy S homojenlik testi ile sınanmıştır. Tablo 5.27’de Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait homojenlik testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.27. Model 4 Değişkenlerin Homojenlik Testi

Değişkenler	Swammy S Testi İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	1.5967***	0.000
Firma Yaşı	23.9***	0.000
Büyükölük	20.0205***	0.000
Hasar Oranı	70.1768***	0.000
Kaldıraç Oranı	77.4160***	0.000
Büyüme Oranı	29.4832***	0.000
Saklama Payı	75.9764***	0.000
Rekabet	1.6277***	0.000
Enflasyon	9.992	1.000
Düzenleme Sayısı	39.00	1.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.27’den de anlaşılabileceği üzere Swammy S homojenlik testi sonuçlarına göre “Enflasyon” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin homojen oldukları kabul edilmiştir. Bu iki değişkenin haricinde modelde kullanılan diğer tüm değişkenlerde H_0 hipotezi reddedilmiş ve değişkenlerin homojen olmadıkları kabul edilmiştir.

Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Model 4’te değişkenlerin yatay kesit bağımlılıkları Pesaran (2004) CDIm testi ile sınanmıştır. Tablo 5.28’de Stata programı kullanılarak elde edilen değişkenlere ait yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.28. Model 4 Değişkenlerinin Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Değişkenler	CDIm (Pesaran 2004) İstatistiği	p val
Aktif Kârlılık	7.55***	0.000
Firma Yaşı	88.32***	0.000
Büyükölük	66.93***	0.000
Hasar Oranı	4.78***	0.000
Kaldıraç Oranı	9.79***	0.000
Büyüme Oranı	0.45	0.653
Saklama Payı	0.63	0.527
Rekabet	3.11***	0.002
Enflasyon	88.32***	0.000
Düzenleme Sayısı	88.32***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.28’de yer alan CDIm yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına göre “Büyüme Oranı ve Saklama Payı” değişkenlerinde yatay kesit bağımlılığının varlığına ilişkin kurulan hipotezde H_0 hipotezi reddedilememiş ve değişkenlerin yatay kesit bağımsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Modelde yer alan diğer değişkenlerinin tümüne ait CDIm istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak H_0 hipotezi reddedilmiştir. Buna göre söz konusu değişkenlerde birimler arası korelasyon bulunduğu yani değişkenlerin yatay kesit bağımlı oldukları kabul edilmektedir.

Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testi

Yatay kesit bağımlı değişkenlerin birim kök testleri Harris ve Tvazallis birim kök testiyle, yatay kesit bağımsız değişkenlerin birim kök testleri ise Im, Pesaran ve Shin (IPS)

birim kök testleri ise sınanmıştır. Tablo 5.29’da uygulanan birim kök testlerinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.29. Model 4 Analizde Kullanılan Değişkenlerin Birim Kök Testleri

Değişkenler	İkinci Kuşak Birim Kök Testleri		Birinci Kuşak Birim Kök Testleri	
	Harris ve Tvazallis		IPS	
	İstatistik	p-val	İstatistik	p-val
Aktif Kârlılık	0.2902***	0.000		
Firma Yaşı	0.000***	0.000		
Büyükölük	-0.1195***	0.000		
Hasar Oranı	0.1871***	0.000		
Kaldıraç Oranı	0.3458***	0.000		
Büyüme Oranı			-3.8117***	0.000
Saklama Payı			-0.0001***	0,000
Rekabet	0.1754***	0.000		
Enflasyon	0.000***	0.000		
Düzenleme Sayısı	0.000***	0.000		

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.29’da yer alan Harris ve Tvazallis ve IPS birim kök testlerine ait tüm istatistikler %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre birim kökün varlığın sınanmasına ilişkin kurulan H_0 hipotezi tüm değişkenlerde reddedilmiş ve tüm değişkenlerin durağan olduklarına karar verilmiştir.

Ekonometrik Modellerin Tahmin Edilmesi

Çalışmanın bu kısmında F, LM ve hausman testleri sonrasında ise modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunup bulunmadığı test edilecektir. Son olarak modelin değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı içermesine bağlı olarak uygun dirençli tahminci seçilerek regresyon analizi yapılacak ve model tahmin edilecektir.

F, LM ve Hausman Testleri

Bu aşamada tahminciler arasından karar verebilmek için model ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testlerine tabi tutulmuştur. Tablo 5.30’da ANOVA F, Breusch-Pagan LM ve Hausman testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.30. Model 4'ün F, LM ve Hausman Testleri

F Testi		LM Testi		Hausman	
İstatistik	p-value	İstatistik	p-value	İstatistik	p-value
3.65***	0.000	59.52***	0.000	10.39	0.2388

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.30'da yer alan F testi sonuçlarına göre F testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak birim etkinin varlığının sınıandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelin klasik modele karşılık sabit etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.30'da yer alan LM testi sonuçları da benzer olarak %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuş ve birim etkinin varlığının sınıandığı hipotezde H_0 hipotezi reddedilerek modelin klasik modele karşılık rassal etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.30'da son test olan Hausman test istatistiği istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Buna göre modelde rassal etkilerin varlığının sınıandığı H_0 hipotezi reddedilememiş ve modelin sabit etkiler modeline karşılık rassal etkiler modeline uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5.30'da yer alan testlere ait tüm sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde modelin rassal etkiler modeli ile çözümlemeye uygun olduğuna karar verilmiştir.

Otokorelasyon, Değişen Varyans ve Modelin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Modelde değişen varyansın varlığı Levene, Brown ve Forsyth değişen varyans testi ile otokorelasyonun varlığı Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testiyle ve modelde yatay kesit bağımlılığının varlığı Frees yatay kesit bağımlılığı testleri ile sınıanmıştır

Tablo 5.31'de Levene, Brown ve Forsyth değişen varyans testi, Wald Baltagi-Li (1995) ve Durbin Watson otokorelasyon testi ve Frees yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.31. Model 4'ün Değişen Varyans, Otokorelasyon ve Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Değişen Varyans Testi		Otokorelasyon Testi		Yatay Kesit Bağımlılığı Testi
Levene, Brown ve Forsyth	Durbin Watson	Baltagi Wu LBİ		Frees
189.67***	1.2974	1.5719		2.589*

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.31’de yer alan değişen varyans testi sonuçlarına göre Levene, Brown ve Forsyth testi istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunarak varyansın birimlere göre sabitliğinin sınıandığı H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelde değişen varyansın varlığı kabul edilmiştir.

Tablo 5.31’de yer alan otokorelasyon testi sonuçlarına göre Durbin Watson ve Baltagi Wu test istatistiği sonuçları sırasıyla 1.2974 ve 1.5719 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin 2’den küçük olması modelde hata terimleri arasında bir ilişkinin olduğuna işaret etmektedir. Durbin Watson ve Baltagi Wu test sonuçlarına göre modelde otokorelasyon vardır.

Tablo 5.31’de yer alan yatay kesit bağımlılığı testi sonuçlarına Frees test istatistiği %10 önem düzeyinde anlamlı bulunarak birimler arası korelasyonun sınıandığı H_0 hipotezi reddedilmiş ve modelin yatay kesit bağımlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Model 4’ün Regresyon Analizi

Çalışmanın bu aşamasında Tablo 5.31’de yer alan sonuçlar çerçevesinde uygun bir dirençli tahmini yardımı ile panel veri modeli analiz edilerek sonuçları bir tabloda özetlenecektir. Model 4’te değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı söz konusudur. Driscoll ve Kraay tahmincisi modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığının bulunması durumlarını göz önüne alıp gerekli düzeltmeleri yaparak tahmin sonuçları üretmektedir.

Driscoll ve Kraay tahmincisi kullanılarak elde edilen panel regresyon sonuçları Tablo 5.32’de özetlenmiştir.

Tablo 5.32. Model 4 Panel Regresyon Sonuçları

Değişken Adı	Aktif Kârlılık	
	İstatistik	p-value
Firma Yaşı	-0.0759	0.122
Büyüklik	4.5838***	0.003
Hasar Oranı	-0.0539**	0.022
Kaldıraç Oranı	-0.5135***	0.000
Büyüme Oranı	-0.0006***	0.001
Saklama Payı	0.0088	0.721
Rekabet	-0.3473**	0.041
Enflasyon	0.2102***	0.001
Düzenleme Sayısı	0.0049	0.543
R ²		0.5196
F İstatistiği	997572.59***	0.000

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tablo 5.32’de Türkiye’de faaliyet gösteren borsaya kote olmayan sigorta şirketlerinde “Firma Yaşı, Büyüklük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Saklama Payı, Rekabet, Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkinine ait panel regresyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5.32 incelendiğinde, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,51 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar modelin anlamlılığını ve açıklama gücünün yeterliliğini işaret etmektedir.

“Firma Yaşı”, Saklama Payı” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkenleri üzerindeki etkisi istatistiksel olarak bu çalışmada anlamsız olarak bulunmuştur. “Büyüklük, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Rekabet ve Enflasyon” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı bulunan değişkenlere ait istatistiksel sonuçlar ve yorumları aşağıda sıralanmıştır.

“Büyüklük” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüklük” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %4.58 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Hasar Oranı” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0,05 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Kaldıraç Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.51 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyüme Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.0006 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Rekabet” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.34 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Enflasyon” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Enflasyon” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %0.21 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

Tablo 5.33. Sigorta Şirketlerinin Performanslarını Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırması

Bağımsız Değişken	ROA(AKTİF KÂRLILIK)				
	Tüm Sigorta Şirketleri	Hayat Sigorta Şirketleri	Hayat Dışı Sigorta Şirketleri	Borsaya Kayıtlı Sigorta Şirketleri	Borsaya Kayıtlı Olmayan Sigorta Şirketleri
Firma Yaşı	1.0240***	0.0289	0.1725	2.1905***	-0.0759
Büyükölük	8.6310***	-1.1141	8.0538*	-6.5326**	4.5838***
Hasar Oranı	-0.0452**	-0.0102	-0.0678***	-0.0470*	-0.0539**
Kaldıraç Oranı	-0.6781***	-0.0680	-0.5672***	-0.5873***	-0.5135***
Büyüme Oranı	0.0363**	0.0053	-0.0003**	-0.0529***	-0.0006***
Saklama Payı	-0.0052	0,0854	-0.0204	-0.3623***	0.0088
Rekabet	-0.8790*	2.8762	-1.0657**	3.3794***	-0.3473**
Enflasyon	0.1116**	0.2588***	-0.1870	-0.2013***	0.2102***
Düzenleme Sayısı	0.0041	-0.0004	-0.0019	-0.0555***	0.0049
R2	0.5816	0.3242	0.592	0.7477	0.5196
F İstatistiğı	13993.41***	1,82	2269.7***	9.5299***	997572.59***

Not: %1, %5 ve %10 önem seviyelerindeki anlamlılık, sırasıyla ***, ** ve * ile ifade edilmiştir.

Tez çalışmasında yapılan tüm analizler karşılaştırmalı olarak Tablo 5.33’te yer almaktadır. Tüm sigorta şirketleri ele alındığında ROA üzerinde firma yaşı, firma büyüklüğü, hasar oranı, kaldıraç oranı, büyüme oranı, pazar payı ve enflasyonun istatistiki olarak anlamlı biçimde etki yaptığı görölmüştür. Bunlardan firma yaşı, büyüklük, prim büyüme oranı ve enflasyonun pozitif yönde; diğerlerinin ise negatif yönde etki yaptığı tespit edilmiştir. Aynı tablodan göröleceğı üzere, Hayat Sigorta Şirketlerinde modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiğı F istatistiğı istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. R2 ise 0,32 çıkmıştır. Bu sebepten ötürü analizimizde yer alan değişkenlerin çoğunun Hayat Sigorta Şirketlerinin kârlılıkları üzerine önemli bir etkisinin olmadığı görölmüştür. Bununla birlikte tek değişken olarak enflasyonun pozitif yönde etkili olduğı görölmektedir. Analiz sonuçlarının bu şekilde çıkmış olması, hayat sigorta şirketlerine özgü olmak üzere ilave başka bağımsız değişkenlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Hayat Dışı Sigorta

Şirketlerinin kârlılıkları üzerinde büyüklük, hasar oranı, kaldıraç oranı, büyüme oranı ve rekabetin (pazar payı) istatistiki olarak anlamlı biçimde etkili olduğu görülmektedir. Bunlardan firma büyüklüğünün pozitif, diğerlerinin ise negatif yönde etkili olduğu anlaşılmıştır. Borsada işlem gören sigorta şirketlerinin kârlılıkları üzerine tüm bağımsız değişkenlerin istatistiki olarak anlamlı ve etkili olduğu görülmüştür. Bunlardan firma yaşı ve pazar payının pozitif yönde, diğerlerinin ise negatif yönde etkili olduğu anlaşılmıştır. Borsada kayıtlı olmayan sigorta şirketlerinin kârlılıkları üzerinde ise firma büyüklüğü, hasar oranı, kaldıraç oranı, büyüme oranı, pazar payı ve enflasyonun istatistiki olarak anlamlı ve etkili olduğu anlaşılmıştır. Bunlardan büyüklük ve enflasyonun pozitif, diğerlerinin ise negatif etkileri olduğu görülmüştür.

Bu analizlerde dikkat çeken önemli hususlar; aktif büyüklüğü borsada işlem gören şirketlerin kârlılığı üzerine negatif etki yapar iken, borsada işlem görmeyen şirketler bakımından bu etkinin pozitif olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, borsada işlem gören şirketlerde pazar payı pozitif etki yapmış iken; borsada işlem görmeyen şirketler bakımından bu etki negatif çıkmıştır. Enflasyonun kârlılık üzerine etkisi ise borsada işlem gören şirketler için negatif, borsada işlem görmeyen şirketler için pozitif çıkmıştır.

5.7. Tüm Sigorta Şirketleri Bakımından Aktif Kârlılıkları Üzerine Etkili Olan Faktörlerin Değerlendirilmesi

Bu tezde ilk analizde, düzenli veriye sahip olan 46 sigorta şirketinin 2010-2019 yılları 10 yıllık verileri ele alınarak ROA üzerinde; “Firma Yaşı, Büyüklük (toplam aktif), Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme (Prim) Oranı, Saklama Payı, Rekabet (Pazar Payı), Enflasyon ve Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin etkisi ölçülmeye çalışılmıştır.

“Firma Yaşı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “ROA” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Firma Yaşı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “ROA” değişkenini %1,02 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında daha eski kuruluş tarihine sahip ve piyasada daha köklü sigorta şirketlerinin aktif kârlılıklarının alternatif sigorta şirketlerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

“Büyüklük” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “ROA” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüklük”, diğer bir ifadeyle “Toplam Aktif Büyüklüğü”

değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılığı” değişkenini %8,6 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında daha büyük ve işletme büyüklüğünü yıldan yıla artıran sigorta işletmelerinin aktif kârlılıklarının alternatif sigorta şirketlerine göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

“Hasar Oranı” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,04 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir. Beklendiği üzere bu sonuçlar, daha yüksek hasar oranına sahip sigorta şirketlerinde “Aktif Kârlılığı” değişkeninin daha düşük değer aldığı şeklinde yorumlanabilir.

“Kaldıraç Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,67 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar kaldıraç oranının (diğer bir ifadeyle borçluluk oranının ya da borç + teknik karşılıkların toplam pasif içindeki payının) yükselmesinin sigorta şirketlerinde “Aktif Kârlılığı” değişkenini üzerinde değer düşürücü bir etkiye sebep olduğu şeklinde yorumlanabilir.

“Büyüme Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,03 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu analizde büyüme oranı olarak alınan veri prim büyümesi olduğundan, bu sonuçlar gelecek dönemde prim artış potansiyeli daha yüksek olan işletmelerin aktif kârlılıklarının az da olsa alternatif sigorta şirketlerine göre daha yüksek olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte bu sonuç beklendiği kadar yüksek çıkmamıştır.

“Rekabet (Pazar Payı)” değişkeni %10 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,87 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar, pazar payı daha yüksek sigorta şirketlerinde “Aktif Kârlılığının” alternatif sigorta şirketlerine göre daha düşük değer aldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç beklenenin tersine gerçekleşmiştir.

“Enflasyon” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılığı” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Enflasyon (TÜFE)” değişkeninde meydana gelebilecek

%1’lik bir değişim “Aktif Kârlılığı” değişkenini %0,11 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında enflasyonun yükseldiğı dönemlerde sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın artış eğilimi içerisinde olduğu ifade edilebilir. Esasen bu dönemlerde faiz oranları da yüksek olduğundan mali kârlar artmakta ve toplam kârlılığı olumlu etkilemektedir. Sonuç beklendiğı şekilde çıkmıştır.

“Saklama Payı” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin sigorta şirketlerinin “Aktif Kârlılığı” değişkenleri üzerindeki etkisi istatistiksel olarak bu çalışmada anlamsız olarak bulunmuştur.

5.7.1. Tüm Sigorta Şirketleri Bakımından Bu Tezde Elde Edilen Analiz

Sonuçlarının Literatürde Elde Edilen Sonuçlarla Karşılaştırılması

Hayat ve hayat dışı veya borsada işlem gören veya görmeyen sigorta şirketleri ayırmına gidilmeden hayat + hayat dışı sigorta şirketlerini birlikte analiz eden literatüre baktığımızda elde edilen sonuçlar ile bu tezde elde edilen sonuçlar şu şekilde değerlendirilebilir.

Firma Yaşı: Bu tezde, aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve olumlu etki yapıyor biçimde çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 4 çalışmanın (Malik-2011, Mehari ve Aemiro-2013, Kripa ve Ajasslari-2016, Ajao ve Ogieriakhi-2018) tamamında istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır.

Firma Büyüklüğü: Bu tezde, aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve olumlu etki yapıyor biçimde çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 10 çalışmanın 7’sinde (Malik-2011, Mehari ve Aemiro-2013, Kripa ve Ajasslari-2016, Alomari ve Azzam-2017, Jadi-2015, Batool ve Sahi ABD-2019, Batool ve Sahi Birleşik Krallık-2019) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif, 2’sinde (Ajao ve Ogieriakhi-2018, Ulah, Faisal ve Zuhra-2016) istatistiki olarak anlamlı ve negatif, birinde (Adams ve Buckle-2003) istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır.

Hasar Oranı: Bu tezde, aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve olumsuz etki yapıyor biçimde çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 3 çalışmanın 2’sinde (Malik-2011, Mehari ve Aemiro-2013) istatistiki olarak anlamlı ve negatif, birinde (Adams ve Buckle-2003) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif çıkmıştır.

Kaldıraç (Leverage): Bu tezde aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve olumsuz etki yapıyor biçimde çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 10 çalışmanın 5'inde (Malik-2011, Lee-2014, Kripa ve Ajasslari-2016, Alomari ve Azzam-2017, Batool ve Sahi Birleşik Krallık-2019) istatistiki olarak anlamlı ve negatif, üçünde (Adams ve Buckle-2003, Mehari ve Aemiro-2013, Batool ve Sahi ABD-2019) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif, ikisinde (Ajao ve Ogieriakhi-2018, Jadi-2015) istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır.

Prim Büyüme Oranı: Bu tezde, aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve olumlu etki yapıyor biçimde çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 4 çalışmanın 2'sinde (Mehari ve Aemiro-2013, Kripa ve Ajasslari-2016) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif, birinde (Lee-2014) istatistiki olarak anlamlı ve negatif, birinde (Ulah, Faisal ve Zuhra-2016) istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır.

Saklama Payı: Bu tezde, aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamsız çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 2 çalışmanın 2'sinde de (Lee-2014, Ulah, Faisal ve Zuhra-2016) istatistiki olarak anlamlı ve negatif çıkmıştır.

Pazar Payı (Rekabet): Bu tezde, aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve olumsuz çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 2 çalışmanın 2'sinde de (Lee-2014, Alomari ve Azzam-2017) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif çıkmıştır. Bu sonuç, bu tezden beklenen analiz sonuçları bakımından beklenmeyen bir sonucu göstermektedir. Bu konudaki değerlendirmemiz; hayat dışı sigorta şirketlerinin ağırlıklı olduğu bir piyasa yapısı içerisinde, özellikle zorunlu trafik sigortasının teknik kârlılığının çok düşük ya da negatif olmasının etkisi ile pazar payı arttıkça sigorta şirketlerinin aktif kârlılıklarının düştüğü şeklindedir.

Enflasyon: Bu tezde, aktif kârlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif çıkmış iken; literatürde bu değişkeni alan 4 çalışmanın 3'ünde (Lee-2014, Alomari ve Azzam-2017, Batool ve Sahi ABD-2019) istatistiki olarak anlamlı ve negatif, birinde ise (Batool ve Sahi Birleşik Krallık-2019) istatistiki olarak anlamlı ve pozitif çıkmıştır. Bu farklı sonucun nedeninin, Birleşik Krallık'taki enflasyonun ABD'ye nazaran daha yüksek olmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Düzenleme Sayısı (Regulation): Literatürde, bu konuda bir analize rastlanmamıştır. Bu tezde yapılan tüm sigorta şirketleri yönüyle analizde istatistiki olarak anlamlı çıkmamıştır.

5.8. Sigorta Şirketlerinin Gruplara Ayrılarak, Aktif Kârlılıkları Üzerine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi

Yapılan analizin ikinci kısmında, sigorta şirketleri gruplara ayrılmıştır. Bu gruplar:

- Hayat Sigorta Şirketleri
- Hayat Dışı Sigorta Şirketleri
- Hisse Senetleri BİST’te İşlem Gören Sigorta Şirketleri
- Hisse Senetleri BİST’te İşlem Görmeyen Sigorta Şirketleri

şeklinde belirlenmiştir.

Hayat Sigorta Şirketleri ile ilgili sonuçlara göre “Enflasyon” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur.

“Enflasyon” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,25 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu sonuçlar ışığında, enflasyonun yükseldiği dönemlerde hayat sigorta şirketlerinde aktif kârlılığın artış eğilimi içerisinde olduğu ifade edilebilir. Ancak hayat sigorta şirketleri ile ilgili modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Modelde, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,32 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, modelin açıklama gücünün yeterli olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamsız olduğunu işaret etmektedir.

Hayat Dışı Sigorta Şirketleri incelendiğinde, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,59 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar modelin anlamlılığını ve açıklama gücünün yeterliliğini işaret etmektedir.

“Firma Yaşı”, “Saklama Payı” “Enflasyon” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkisi istatistiksel olarak bu çalışmada anlamsız olarak bulunmuştur. “Büyüklik, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı ve Rekabet” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

“Büyüklik (aktif büyüklüğü)” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüklik” değişkeninde

meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %8,05 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Hasar Oranı” değişkeni %10 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,06 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Kaldıraç Oranı (Leverage)” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,56 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyüme Oranı (Prim Büyüme Oranı)” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %0,0003 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Rekabet (Pazar Payı)” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim “Aktif Kârlılık” değişkenini %-1.06 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

Hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketleri bakımından, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiğı F istatistiğı %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Modelde, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,74 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, modelin anlamlılığını ve açıklama gücünün yeterliliğini işaret etmektedir.

“Firma Yaşı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Firma Yaşı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %2.19 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyükölük” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyükölük” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik

bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-6.53 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Hasar Oranı” değişkeni %10 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0,04 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Kaldıraç Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.58 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyüme Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.05 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Saklama Payı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Saklama Payı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.3623 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Rekabet” veya Pazar Payı değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %3.37 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Enflasyon” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Enflasyon” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0,20 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Düzenleme Sayısı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Düzenleme Sayısı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0,05 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

Hisse senetleri borsada işlem görmeyen sigorta şirketleri bakımından, modelin toplu bir şekilde anlamlılığının test edildiği F istatistiği %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü 0,51 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar modelin anlamlılığını ve açıklama gücünün yeterliliğini işaret etmektedir.

“Firma Yaşı”, Saklama Payı” ve “Düzenleme Sayısı” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkenleri üzerindeki etkisi istatistiksel olarak bu çalışmada anlamsız olarak bulunmuştur. “Büyüklik, Hasar Oranı, Kaldıraç Oranı, Büyüme Oranı, Rekabet ve Enflasyon” değişkenlerinin “Aktif Kârlılık” değişkeni üzerindeki etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı bulunan değişkenlere ait istatistiksel sonuçlar ve yorumları aşağıda sıralanmıştır.

“Büyüklik” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüklik” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %4.58 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

“Hasar Oranı” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Hasar Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0,05 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Kaldıraç Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Kaldıraç Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.51 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Büyüme Oranı” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Büyüme Oranı” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.0006 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Rekabet” değişkeni %5 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile negatif ilişkili olarak bulunmuştur. “Rekabet” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %-0.34 oranında negatif yönlü olarak etkilemektedir.

“Enflasyon” değişkeni %1 önem düzeyinde anlamlı ve “Aktif Kârlılık” değişkeni ile pozitif ilişkili olarak bulunmuştur. “Enflasyon” değişkeninde meydana gelebilecek %1’lik bir değişim, “Aktif Kârlılık” değişkenini %0.21 oranında pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

5.8.1. Sigorta Şirketlerinin Gruplara Ayrılarak, Aktif Kârlılıkları Üzerine Etki Eden Firmaya Özgü Faktörlerin Belirlenmesinde Bu Tez ile Literatürdeki Sonuçların Karşılaştırılması

Bu çalışmadaki bulgular çerçevesinde, hayat ve hayat dışı sigorta şirketlerinin aktif kârlılıklarına etki eden faktörlerin karşılaştırılması aşağıda Tablo 5.34’te verilmektedir.

Tablo 5.34. Hayat ve Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Aktif Kârlılıklarına Etki Eden Faktörlerin Karşılaştırılması

Bağımsız Değişkenlerin İşaretlerinin Karşılaştırılması	Hayat S. Şirketleri	Hayat Dışı S. Şirketleri
Firma Yaşı	0	0
Firma Büyüklüğü	0	(+)
Hasar Oranı	0	(-)
Kaldıraç (Leverage)	0	(-)
Prim Büyüme Oranı	0	(-)
Saklama Payı	0	0
Pazar Payı	0	(-)
Enflasyon	(+)	0
Düzenleme Sayısı (Regulation)	0	0

Not: (+) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğunu, (-) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olduğunu, -0- işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

Tablo 5.34’ten de görüleceği üzere, hayat sigorta şirketlerinde değişkenlerin enflasyon hariç tamamı istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır. Yalnızca enflasyon istatistiki olarak anlamlı ve pozitif çıkmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri bakımından ise, firma büyüklüğünün aktif kârlılığı üzerine pozitif etkisi olduğu, hasar oranı, kaldıraç, prim büyüme oranı ve pazar payının negatif etkiye sahip olduğu, diğer değişkenlerin ise istatistiki olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

BİST’te işlem gören ve görmeyen sigorta şirketleri bakımından karşılaştırmalı analiz tablosu aşağıda Tablo 5.35’te verilmektedir.

Tablo 5.35. BİST'te İşlem Gören ve Görmeyen Sigorta Şirketleri Bakımından Karşılaştırmalı Analiz Tablosu

Bağımsız Değişkenlerin İşaretlerinin Karşılaştırılması	BİST'te İşlem Görmeyen	BİST'te İşlem Gören
Firma Yaşı	0	(+)
Firma Büyüklüğü	(+)	(-)
Hasar Oranı	(-)	(-)
Kaldıraç (Leverage)	(-)	(-)
Prim Büyüme Oranı	(-)	(-)
Saklama Payı	0	(-)
Pazar Payı	(-)	(+)
Enflasyon	(+)	(-)
Düzenleme Sayısı (Regulation)	0	(-)

Not: (+) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğunu, (-) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olduğunu, -0- işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

Tablo 5.35'ten de anlaşılabacağı üzere, borsada işlem gören sigorta şirketleri bakımından firma yaşı ve pazar payı pozitif etkiye sahip iken; borsada işlem görmeyen sigorta şirketleri bakımından firma büyüklüğü negatif etkiye sahip olup firma yaşı ise istatistiki bakımdan anlamlı değildir. Saklama payı ve düzenleme sayısı değişkenleri borsada işlem gören sigorta şirketleri bakımından negatif etkiye sahip iken, diğer sigorta şirketleri bakımından istatistiki olarak anlamsız sonuç çıkmıştır.

Literatürde yalnızca hayat sigorta şirketleri ile ilgili yapılan analiz sonuçları aşağıda Tablo 5.36'da verilmektedir.

Tablo 5.36. Literatürde Yalnızca Hayat Sigorta Şirketleri ile İlgili Yapılan Analiz Sonuçları

Hayat Sigorta Şirketleri	Tez	Özen (2019)	Oktami, Priyarsono ve Andati (2017)	Hamal (2020)	Zaunudin, Mahdzan ve Leong (2018)
Firma Yaşı	0	(+)		(-)	
Firma Büyüklüğü	0	(+)	(+)	(-)	(+)
Hasar Oranı	0	(-)			(+)
Kaldıraç (Leverage)	0	(-)			
Prim Büyüme Oranı	0	(+)	(-)		0
Saklama Payı	0				
Pazar Payı	0		0		
Enflasyon	(+)				
Düzenleme Sayısı (Regulation)	0				

Not: (+) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğunu, (-) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olduğunu, -0- işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

Tablo 5.36'dan da anlaşılabacağı üzere, hayat sigorta şirketleri bakımından literatürde ağırlıklı olarak firma büyüklüğünün pozitif etkiye sahip olduğu, kaldıracın negatif etkiye

sahip olduğu; diğer değişkenlerin etkilerinin bazı çalışmalarda negatif, bazı çalışmalarda pozitif çıktığı görülmektedir.

Literatürde yalnızca hayat dışı sigorta şirketleri ile ilgili yapılan analiz sonuçları aşağıda Tablo 5.37’de verilmektedir.

Tablo 5.37. Literatürde Yalnızca Hayat Dışı Sigorta Şirketleri ile İlgili Yapılan Analiz Sonuçları

Hayat Dışı Sigorta Şirketleri	Tez	Öner Kaya (2015)	Bahçekapılı (2016)	Özen (2019)	Çelik (2020)
Firma Yaşı	0	(-)		(+)	
Firma Büyüklüğü	(+)	(+)		(+)	(+)
Hasar Oranı	(-)	(-)		(-)	(-)
Kaldıraç (Leverage)	(-)	(-)	0	(-)	(-)
Prim Büyüme Oranı	(-)	(+)		(-)	0
Saklama Payı	0	(+)	0		
Pazar Payı	(-)				0
Enflasyon	0				(+)
Düzenleme Sayısı (Regulation)	0				

Not: (+) İşareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğunu,
 (-) İşareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olduğunu,
 -0- İşareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

Tablo 5.37’ye göre, hayat dışı sigorta şirketleri bakımından aktif kârlılık üzerinde, firma büyüklüğünün pozitif ve hasar oranı ile kaldıraçın negatif etkileri konusunda literatürde çıkan sonuçların birbirini destekler durumda olduğu ifade edilebilir.

Literatürde yalnızca borsada işlem gören sigorta şirketleri ile ilgili yapılan analiz sonuçları aşağıda Tablo 5.38’de verilmektedir.

Tablo 5.38. Literatürde Yalnızca Borsada İşlem Gören Sigorta Şirketleri ile İlgili Yapılan Analiz Sonuçları

Borsada İşlem Gören Sigorta Şirketleri	Tez	Ünlüer (2019)	Ulah, Faisal ve Zuhra (2016)	Alomarı ve Azzam (2017)
Firma Yaşı	(+)			
Firma Büyüklüğü	(-)		(-)	(+)
Hasar Oranı	(-)			
Kaldıraç (Leverage)	(-)			(-)
Prim Büyüme Oranı	(-)		0	
Saklama Payı	(-)		(-)	
Pazar Payı	(+)			(+)
Enflasyon	(-)	0		(-)
Düzenleme Sayısı (Regulation)	(-)			

Not: (+) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif olduğunu,
 (-) işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olduğunu,
 -0- işareti ilgili bağımsız değişkenin ROA üzerinde etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir

Tablo 5.38'den, borsada işlem gören sigorta şirketleri bakımından yapılan analizlerin sonuçlarının birbirine daha yakın olduğu; bu çerçevede saklama payı, kaldıraç ve enflasyonun negatif etkisinin, pazar payının pozitif etkisinin teyit edildiği görülmektedir.

Borsada işlem görmeyen sigorta şirketleri bakımından literatürde ayrı bir analize rastlanmadığından karşılaştırma yapılamamıştır.

Literatürdeki bulguların genel olarak değerlendirmesi yapıldığında: Bağımsız değişkenlerin kârlılık üzerinde etkilerinin ülkeden ülkeye ve çalışmadan çalışmaya farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin, hasar oranının kârlılık üzerine negatif etki yapması neredeyse kesin bir beklenti iken bazı çalışmalarda bu değişkenin bile pozitif etki yaptığı görülmektedir. Bu durum, her ülkenin sigorta sektörünün yapısı ile ilgili olabileceği gibi makroekonomik yapısı ile de ilgili olabilmektedir. Bu tezdeki bulguların ise, genellikle analiz öncesi beklentilere uygun çıktığı görülmüştür. Diğer çalışmalarla olan farklılıkların; analiz edilen dönemin uzunluğu veya kısalığı, analize konu edilen sigorta şirketi sayısı gibi faktörlerle ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

6. SONUÇ

Bu tezde, sigorta şirketlerinin aktif kârlılıkları üzerine etki eden firmaya özgü faktörlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte analize, dışsal faktör olarak enflasyon ve düzenleme sayısı değişkenleri de ilave edilmiştir. Literatürde ilk defa bu tezde, kamu tarafından yapılan düzenleme sayısının kârlılık üzerinde etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Bağımlı değişken ROA üzerine 9 bağımsız değişkenin (firma yaşı, firma toplam aktif büyüklüğü, prim büyüme oranı, hasar oranı, saklama payı, borçlanma oranı-kaldıraç, piyasa payı, enflasyon, düzenleme sayısı) etkileri panel regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu analiz 5 ayrı grup için tekrarlanmıştır.

Birinci grupta 46 sigorta şirketi ele alınmış, daha sonraki gruplarda bu 46 sigorta şirketi 4 gruba ayrılmıştır. Bu gruplar; hayat sigorta şirketleri (17 şirket), hayat dışı sigorta şirketleri (29 şirket), BİST'te İşlem Gören Sigorta Şirketleri (6 şirket) ve BİST'te İşlem Görmeyen Sigorta Şirketleri (40 şirket) olarak belirlenmiştir. 2010-2019 arası 10 yıllık sürede düzenli verisi bulunan 46 sigorta şirketi ve bu şirketlerin gruplara ayrılması suretiyle yapılan analizlerin sonuçlarına ilgili bölümlerde yer verilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarında ilgi çekici bulunan iki husus: Düzenleme sayısının yalnızca BİST'te işlem gören sigorta şirketlerinin kârlılıkları üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif etkisi olduğu, piyasa payı değişkeninin ise sürpriz biçimde tüm şirketler (46 şirket) için yapılan analizde negatif etkiye sahip olduğu, BİST'te İşlem Gören Sigorta Şirketlerinde ise pozitif etkiye sahip olduğudur.

Yapılan analiz sonuçları toparlandığında, aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilir:

- 1) Firma Büyüklüğü (Toplam Aktif), kârlılık üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Bir sigorta şirketinin aktiflerinin belli bir büyüklüğe ulaşması ancak yıllar içerisinde mümkün olduğundan firma yaşı da önem arz etmektedir.
- 2) Hasar Oranı, yapılan çalışmaların neredeyse tamamında kârlılık üzerinde olumsuz etki yapar biçimde çıkmıştır. Bu oran tazminatın prime oranı olarak hesaplanmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında, sigorta şirketi yöneticilerinin sigorta yapma (underwriting) sürecinden başlayarak tazminat ödeme aşamasına kadar tüm süreçleri iyi yönetmesi gerekmektedir. Sigorta yaparken yüksek riskli alanlardan ve kötü risklerden kaçınılmazdır. Aynı şekilde hasar sürecinin de çok iyi

yönetilmesi, ekspertizin doğru biçimde yapılması, sahte hasar taleplerine karşı tedbir alınması gereklilik arz etmektedir.

- 3) Bu çalışma, sigorta şirketlerinin yalnızca prim üretimini büyütürken pazar paylarını artırmalarının kârlılıkları üzerinde etki yapmayacağını, diğer unsurlara da (örneğin hasar yönetimi gibi) dikkat edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.
- 4) Bu tezde, mevzuat düzenlemelerinin sayısı artıkça kârlılığın azaldığı sonucu yalnızca BİST'te işlem gören sigorta şirketleri için anlamlı çıkmıştır. Bu sonuç, özellikle büyük ve uzun yıllar faaliyet gösteren kurumsallaşmış sigorta şirketlerinin, devletin aşırı düzenleme (overregulation) yapması hâlinde, kârlılıklarının olumsuz etkileneceğini göstermektedir.
- 5) Ülkemizde enflasyon ve faiz oranları yüksek olduğundan sigorta şirketleri ciddi biçimde mali gelir elde edebilmektedir. Bu nedenle enflasyon arttıkça sigorta şirketi kârlılıkları artmaktadır. Bu durum sigorta şirketlerinin ellerinde bulundurdıkları fonları iyi yönetmeleri, getirisi yüksek olan alanlara plase etmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan sigorta şirketlerinin kârlılıkları üzerinde mevzuat düzenlemeleri, bu tezde yapılan analizlerde yalnızca BİST'te işlem gören sigorta şirketleri üzerinde etkili çıkmakla beraber özellikle hayat dışı sigortacılığın bir parçası olan zorunlu trafik sigortası üzerinde 2011 yılı yargı kararları ile başlayan süreç, 2016 yılı Karayolu Trafik Kanunu düzenlemesi, 2020 Anayasa Mahkemesi Kararı ve 2021 yılı yeniden Karayolu Trafik Kanunu düzenlemesi hususlarının özelde trafik sigortasının genelde ise hayat dışı sigortacılığın kârlılığa etkisinin ayrıca analiz edilmesi yararlı olacaktır.

Bu tezde başlangıçta ele alınan ancak 2015 yılı öncesi verilerinin sağlıklı olmaması nedeniyle analizden çıkarılan, teknoloji kullanımının kârlılığa etkisinin de bundan sonraki çalışmalarda 2015 yılı sonrası dönem için analiz edilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, bu çalışmada istatistiksel olarak anlamlı çıkmamış olan hayat sigorta şirketleri ile ilgili olarak farklı bağımsız değişkenlerle çalışma yapılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Örneğin hayat sigorta şirketlerinin sunduğu ürün çeşitleri (risk hayat, birikimli hayat vb.), hayat sigorta şirketlerinin aynı zamanda BES ürünü sunup sunmadıkları, hayat sigorta şirketlerinin bir banka ile çalışıp çalışmadıkları hususları da analize dâhil edilebilir.

7. KAYNAKLAR

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu Ek Madde 4 (17/1/2019 tarihinde 7161 sayılı Kanunun 46. Maddesi ile eklenmiştir).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1453 – 1520’nci maddeler.

Acar, İsmail (2010) ‘AB Solvency II Projesi Kapsamında Sigorta Sektöründe Yükümlülük Karşılama Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektörü’ (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Adams, M. / Buckle, M. (2003) ‘The Determinants of Corporate Financial Performance in the Bermuda Insurance Market’ *Applied Financial Economics*, C:13, S:2, s.133-143.

Ajao, G. Mayowa / Ogieriakhi, Eghosa (2018) ‘Firm Specific Factors and Performance of Insurance Firms in Nigeria’ *Amity Journal of Finance*, C:3, S:1, s.14-28.

Akdoğan, Nalan / Tenker, Nejat (1998) *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, Ankara, Gazi Büro Kitabevi.

Akgün, Ali İhsan (2020) *Financial Statement Analysis*, Bursa, Ekin Yayınevi.

Akgün, Ali İhsan (2020b) *Sektör Bazlı Finansal Raporlama*, Bursa, Ekin Yayınevi.

Akgün, Ali İhsan / Şamiloğlu, Famil (2016) ‘Entelektüel Sermayenin Oran Analizi ve İşletme Performansına Etkisi: BİST Örneği’ *Birinci Uluslararası Karadeniz İşletmecilik Sempozyumu Bildiri Kitabı*.

Akkaynak, Bilal / Yıldırım, Suat (2019) ‘Türev Ürünlerin Kullanım Amaçları: Bist’de Bir Uygulama’, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s.23-33.

Almulhim, Tarifa (2019) ‘Analysis of Takaful vs. Conventional Insurance Firms' Efficiency: Two-stage DEA of Saudi Arabia's Insurance Market’ *Cogent Business & Management*, C:6, S:1, s.1-18. doi: 10.1080/23311975.2019.1633807.

Alomari, Mohammed W / Azzam, Islam A. (2017) ‘Effect of the Micro and Macro Factors on the Performance of the Listed Jordanian Insurance Companies’ *International Journal of Business and Social Science*, C:8, S:2, s.70-71.

Alrifai, Tariq (2015) *Islamic Finance and the New Financial System An Ethical Approach to Preventing Future Financial Crises*, Singapore, Wiley.

Altınkeski, Kerem (2020) ‘Borsada İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin Karlılık Analizi’ (Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Askari, Hossein / Iqbal, Zamir / Mirakhor, Abbas (2015) *Introduction to Islamic Economics, Theory and Application*, Singapore, Wiley.

Bahçekapılı, Sultan, (2016) ‘Türkiye’de Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Finansal Performansını Belirleyen Faktörlerin Değerlendirilmesi’ Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, Sigorta Araştırmaları Dergisi, S:12, s.113-128.

Balkanlı, Ayşegül (2010) ‘Liquidity Risk Situation Of Turkish Insurance Industry and Firm Spesific Factors Affecting Liquidity’ (Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Başpınar, Ahmet (2005) ‘Finansal Analiz Tekniklerinin Sigorta Şirketi Mali Tablolarına Uygulanması’ Maliye Dergisi, S:149, s.14-16.

Batool, Anam / Sahi, Chaudhry Abdullah (2019) ‘Determinants of Financial Performance of Insurance Companies of USA and UK During Global Financial Crisis (2007-2016)’ International Journal of Economics and Business Administration, C:5, S:1, s.23-33.

Bayar, İsmail Emre (2010) ‘Yükümlülük Karşılama Yeterliliği II ve Bir Uygulama’ (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Benyoussef, Slah / Hemrit, Wael (2019) ‘Measuring the Relative Efficiency of Insurance Companies in Saudi Arabia: The Case Study of Takaful vs Cooperative Industries’ Cogent Economics & Finance, C:7, S:1: s.1-20. doi: 10.1080/23322039.2019.1590818.

Beşe, Evrim (2007) ‘Finansal Sistem Stres Testi Uygulamaları ve Türkiye Örneği’ (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.

Çağatay, Nurdan (2018) ‘Sigorta Şirketlerinde Sermaye Yeterliliği (Solvency II)’ (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Çelik, Gülşah Gencer (2020) ‘Türk Sigortacılık Sektöründe Etkinlik, Rekabet ve Karlılığın Belirleyenlerinin Ampirik Analizi’ (Doktora Tezi), Beykent Üniversitesi.

Çelik, Turgay (2017) ‘Sigorta Şirketlerinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama’ (Yüksek Lisans), T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çoban, Neşe (2009) ‘Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterlilik, Avrupa Birliği Sigorta Uygulaması (Solvency II) ve Türkiye Değerlendirmesi’ (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çuhacı, Kemal (2004) Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Milli Reasürans TAŞ. Yayınları.

Das, U. / Davies N. / Podpiera, R. (2003) ‘Insurance and Issues in Financial Soundness’, IMF Working Paper C:3, S:138, s.8.

Dorfman, Mark S. (1998) Introduction to Risk Management and Insurance, New Jersey, USA, Sixth Edition, Prentice Hall Upper Saddle River.

Eken, Mehmet (2010) ‘Tüketim Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkisi: Damla Tüketim Kooperatifi Örneği’ (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdal, Murat (2010). ‘Kooperatif İşletmelerde Örgüt Kültürü; Kooperatif ve Özel Sektör İşletmelerinde Örgüt Kültürünün Karşılaştırmalı Analizi’ (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Finansal Tabloların Sunumu Hakkında Tebliğ (2008/1), Resmi Gazete 26851 (18 Nisan 2008).

Genç, Ahmet (1991) İngiliz Sigortacılık Sistemi, Ankara, Seçkin Ofset Matbaacılık.

Gürol, Burcu / Hazar, Adalet (2017) ‘Türkiye’de Faaliyet Gösteren Hayat Dışı Ve Hayat Emeklilik Sigorta Şirketlerinin Performanslarının Karşılaştırılması’ Journal of Current Researches on Social Sciences, C:8, S:3, s.71-78.

Hamal, Janga Bahadur (2020) ‘Impact of Firm Spesific Factors on Financial Performance of Life Insurance Companies in Nepal’ Interdisciplinary Journal of Management and Social Sciences, s.42-49.

Harwey, W. Rubin (2000) Dictionary of Insurance Terms, USA, Fourth Edition, Barron’s Educational Series.

Helfert, Erich A. (1960) ‘Note on Financial Analysis’, Harvard Business School Background Note 206-047, (Revised August 1983.).

Icmif, Global Mutual Market Share (2015), <www.icmif.org>, slayt 2-3.

İren, Zihni (2018) ‘Türkiye’deki Katılım Sigortacılığının Gelişiminin Malezya ve Körfez İş Birliği Konseyi Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü.

Jadi, Diara M. (2015) ‘An Empirical Analysis of Determinants of Financial Performance of Insurance Companies in the United Kingdom’ (Doctoral Dissertation), University of Bradford Faculty of Management and Law University of Bradford.

Karahan, Hediyeullah (2015) ‘Faizsiz Finans Teknikleri: Reel Sektöre Yönelik Bir Çalışma’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü.

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Tarife Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete 26582 (14.07.2007).

Karşlı, Cihat (2013) ‘Sigortacılık İşlemleri ve Sigorta Şirketlerinde Muhasebe Düzeni’ (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kartal, Cem (2013) ‘Sigortacılıkta Sermaye Yeterliliğinin Türk Sigorta Şirketlerinin AB’ye Uyumu Açısından İncelenmesi’ (Doktora), T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete 30186 (20.09.2017).

Kaya, Emine Öner (2015) ‘The Effects of Firm Spesific Factors on the Profitability of Non Life Insurance Companies in Turkey’ International Journal of Financial Studies, C:3, S:4, s.510-529.

Kırkbeşoğlu, Erdem (2015) Sigortacılığa Giriş, Risk Yönetimi ve Sigortacılık, Ankara, Gazi Kitabevi.

Kırkbeşoğlu, Erdem / Mcneill, Jon (2015) Risk Yönetimine Giriş, Risk Yönetimi ve Sigortacılık, Ankara, Gazi Kitabevi.

Killins, Robert N. (2020) ‘Firm-Spesific, Industry-Spesific and Macroeconomic Factors of Life Insurers’ Profitability: Evidence From Canada’ The North American Journal of Economics and Finance, C:51.

Kripa, Dorina / Ajasslari, Dorina (2016) ‘Factors Affecting the Profitability in Albania’ European Journal of Multidisciplinary Studies, C:1, S:1, s.353-357.

Lee, Chen Ying (2014) ‘The Effects of Firm Spesific Factors and Macroeconomics on Profitability of Property – Liability Insurance Industry in Taiwan’ Asian Economic and Financial Review, S.4-5, s.681-691.

Malik, Hifza (2011) ‘Determinants of Insurance Companies Profitability: An Analysis of Insurance Sector of Pakistan’ Academic Research International, C:1, S:3, s.318-320.

Mehari, Daniel / Aemiro, Tilahun (2013) ‘Firm Spesific Factors That Determine Insurance Companies’ Performance in Ethiopia’ European Scientific Journal, C:9, S:10, s.249-253.

Muthulakshmi, P (2018) ‘Are General Insurance Companies Efficient in their Performance? – A Comparison, Ushus’ Journal of Business Management, C:17, S:3, s.1-7. doi: 10.12725/ujbm.44.11.

Nissim, Deron / Penman, Stephen H. (1999) ‘Ratio Analysis and Equity Valuation’, University of California, Berkley, USA.

Nomer, Cahit / Yunak, Hüseyin (2000) Sigortanın Genel Prensipleri, İstanbul, Ceyma Matbaacılık.

Ocak, Gizem (2015) ‘An Early Warning Model For Turkish Insurance Companies’ (Master Thesis), Middle East Technical University, The Graduate School of Applied Mathematics.

Oktiani, Irma / Priyarsono, D. S. / Andati, Trias (2017) ‘Firm Spesific Factors and Macroeconomic Determinant of Life Insurance Companies: Profitability in Indonesia’ International Journal of Science and Research, C:6, S:1, s.643-644.

Öner Kaya, Emine (2013) ‘Sigorta Sektöründe Sermaye Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektörünün Solvency II Kapsamında Değerlendirilmesi’ (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özen, Abdurrahman (2019) ‘Analysis of Factors Affecting Profitability of Insurance Companies in Turkey: Panel Data Approach’ (Doktora Tezi), Ankara Yıldırım Bayezit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Paragon Actuarial and Management Consulting, Pakistan-Non-Life-Insurance-Market-Financial-Statement-Analysis-as-of-December-2015, <<http://www.paragonact.com/wp-content/uploads/2016/10/Pakistan-Non-Life-Insurance-Market-Financial-Statement-Analysis-as-of-December-2015.pdf>> , s.e.t. 10.10.2020.

Rejda, George E. (2008) Principles of Risk Management and Insurance, 9th Edition, Prentice Hall.

Routledge Richard Britannica, Law of large numbers
<<https://www.britannica.com/science/law-of-large-numbers>>, s.e.t. 30.01.2018.

Sarıaslan, Metin (2015) Sigorta Muhasebesi, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

SEDDK (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu) (2019) 2019 Yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, <<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/08/2019-Faaliyet-Raporu-I.-Bolum.docx>>

SEDDK, 2019 Yılı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor.

Shawar, Kokab / Siddiqui, Danish Ahmed (2019) ‘Factors Affecting Financial Performance of Insurance Industry in Pakistan’ Research Journal of Finance and Accounting, C:10, S:5, s.5.

Sigorta ve Reasürans Şirketleri İle Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete 26582 (14.07.2007).

Sigorta Sektörü Almancağı (2020) İstanbul, Milli Reasürans Yayınları.

Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Mali Bünyelerine İlişkin Yönetmelik, Resmi Gazete 26606 (7.8.2007), madde 10/2.

Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete 25686 (30.12.2004).

Sigortacılık Kanunu, Resmi Gazete 26552 (14/6/2007), Kanun No. 5684, md. 3/3-4.

Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Resmi Gazete Sayı: 30922 (18/10/2019).

Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik, Resmî Gazete 26616 (17.08.2007).

Spedicato, Giorgio Alfredo (2011) ‘Solvency II Premium Risk Modelling Under The Direct Compensation CARD Scheme’ (Ph.D Thesis), Sapienza Università di Roma <<https://www.researchgate.net/publication/265250165>>.

Sungur, Yusuf (2015) ‘Koperatif Sigortacılığının, Sigortacılık Kanunu ile Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi ve Faaliyetlerinin Sigortacılık THP (Tekdüzen Hesap Planı) Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi’ (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Swiss Re Institute Sigma, World Insurance in 2016: the China Growth Engine Steams Ahead, <https://www.swissre.com/dam/jcr:1f198386-eab9-408e-a970-1b0f7fe20bf8/4sigma3_2017_en.pdf>, s.e.t. 01.01.2018.

Şahin, Yasin (2019) ‘Tekafül Sigortacılığında Malezya Uygulaması’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şamiloğlu, F. / Akgün, A.İ. (2015) Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Finansal Tablolara Analizi, 2.Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Raporlar, <<https://www.hmb.gov.tr/sigortacilik-ve-ozel-emeklilik-raporlari>> s.e.t. 15.03.2021

Taşpunar, Semra (2010) ‘Sigorta Şirketlerinde Sermaye Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektöründe Uygulanması’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ulah, Wali G. M. / Faisal, Mohammed Nasrath / Zuhra, Sadaka Tuz (2016) ‘Factors Determining Profitability of the Insurance Industry of Bangladesh, Macrothink Institute’ International Finance and Banking, C:3, S:2, s.143-145.

Uralcan, G. Şebnem (2011) Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi, 3. Baskı, İstanbul, Hiperlink Yayınları.

Uralcan, G. Şebnem (2016) Sigorta Sistemi ve İşletmeciliği, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayın No. 3333, Açık Öğretim Fakültesi Yayın No. 2192, Anadolu Üniversitesi Basımevi.

Ünalı, Mehmet Okan (2018) ‘BIST’de İşlem Gören Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Hisse Performanslarını Etkileyen Firmaya Özgü Faktörlerin Panel Regresyon Yöntemi ile Analizi’ (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünlüer, Göker (2019) ‘Sigortacılık Sektöründe Özsermaye Karlılığını Etkileyen Değişkenlerin Panel Veri Analizi ile Belirlenmesi’ (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Banka ve Sigorta Enstitüsü.

Vedani Julien / Devineau Laurent (2012) ‘Solvency Assesment within the ORSA Framework: Issues and Quantitative Methodologies’ (Doctora Dissertation), Université de Lyon Institut de Science Financière et d’Assurances, <http://www.actuaires.org/lyon2013/papers/AFIR_Vedani_Devineau.pdf>.

Williams JR, Arthur J. / Smith, Michael L. / Young Peter C. (1998) Risk Management and Insurance, USA, Mc Graw Hill.

Yalım, Tuba / Orman, Ethem Erdem (2016) ‘Hayat Sigortacılığında Karlılık Analizi’ Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, Sigorta Araştırmaları Dergisi, S:12, s.129-149.

Yavuz, Faruk (2020) ‘Türkiye’de Faaliyet Gösteren Sigorta Şirketlerinin Veri Zarflama Analizi Yöntemi ile Etkinliğinin Ölçülmesi’ (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü.

Yayla, Şerafettin Okan (2019) ‘Sigortacılık Sektöründe Karlılık Analizi, Bir Firma Örneği’ (Yüksek Lisans Tezi), Altınbaş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Tayfun (2010) ‘Sigorta Sektöründe Rasyo Analizi Yöntemi ile Finansal Yapının Değerlendirilmesi ve İMKB’de İşlem Gören Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama’, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zainudin, R. / Nurul Shahnaz Ahmad Mahdzan / Leong, E. S. (2018) ‘Firm-specific Internal Determinants of Profitability Performance: An Exploratory Study of Selected Life Insurance Firms in Asia’ *Journal of Asia Business Studies*, C:12, S:4, s.533-550.

Zorunlu Deprem Sigortasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (587 sayılı KHK), Resmi Gazete 23919 (27 Aralık 1999).

Web Kaynakları

<http://tekaful.net/?page_id=148>, s.e.t. 01.03.2018.

<<http://www.egm.org.tr>>, s.e.t. 01.04.2020.

<<https://web.tarsim.gov.tr/havuz>>, s.e.t. 01.04.2020.

<<https://www.dask.gov.tr>>, s.e.t. 01.04.2020.

<<https://www.sbm.org.tr>>, s.e.t. 01.04.2020.

<www.tuik.gov.tr> s.e.t 15.03.2021

<www.tsb.org.tr> s.e.t. 15.03.2021

<<https://www.tsb.org.tr/bilancolar.aspx?pageID=910>>, s.e.t. 10.04.2021.

<<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>> , s.e.t. 05.04.2021.

<<https://www.tsb.org.tr/sigortanin-tarihi.aspx?pageID=438>>, s.e.t. 10.02.2019

<<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>>, s.e.t. 30.12.2020.

<<https://amice-eu.org/app/uploads/2021/04/ICMIF-AMICE-2016-Market-InSights-Europe-2014-en.pdf>>, s.e.t. 01.01.2018.

<<https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>>, s.e.t. 01.04.2021.

8. EKLER

EK-1. BİLANÇO - AKTİF

(1000 ")

Varlıklar - Assets	Sigorta / Emeklilik Şirketleri Insurance / Pension Companies				Reasürans Şirketleri Reinsurance Companies	Genel Toplam Grand Total
	Hayat Dışı Non Life	Hayat Life	Hayat / Emeklilik Life / Pension	Toplam Total		
I- Cari Varlıklar - Current Assets	72.345.819	2.254.060	65.956.314	140.556.194	3.026.931	143.583.125
A- Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar - Cash and Cash Equivalents	34.209.696	813.448	10.234.225	45.257.369	2.022.306	47.279.675
1- Kasa - Cash	149	2	37	188	60	248
2- Banka - Bank	28.090.634	785.605	9.299.580	38.175.820	2.022.006	40.197.825
3- Diğer - Other	6.118.913	27.841	934.608	7.081.361	240	7.081.601
B- Finansal Varlıklar ve Yatırım Riski Sigortalılara Ait Finansal Yatırımlar	21.268.803	916.926	10.361.690	32.547.419	520.756	33.068.175
<i>Fin. Assets and Inv. for the Benefit of Life-Assurance Policyholders who Bear the Inv. Risk</i>						
C- Esas Faaliyetlerden Alacaklar - Receivables from Technical Operations	12.067.130	388.378	44.329.721	56.785.229	262.215	57.047.444
1- Sigortacılık Faaliyetl. Alacaklar - Receivables from Insurance Operations	11.238.266	262.587	997.951	12.498.803	0	12.498.803
a) Sigortalılardan Alacaklar - Receivables from Insureds (Net)	1.327.893	241.774	822.589	2.392.256	0	2.392.256
Sigortalılardan Alacaklar - Gross Receivables from Insureds	1.344.791	247.922	834.518	2.427.230	0	2.427.230
Sig. Alacaklar Alacak Sen. Rees. - Discounts of Receivable from Insureds (-)	-11.137	-4.587	-2.931	-18.655	0	-18.655
Sigortalılardan Alacaklar Karşılıklar - Prov. for Receivables from Insureds (-)	-5.760	-1.561	-8.998	-16.319	0	-16.319

b) Aracılardan Alacaklar - Receivables from Intermediaries	6.778.499	485	58.832	6.837.816	0	6.837.816
Acentelerden Alacaklar - Receivables from Insurance Agents	4.727.569	503	58.868	4.786.940	0	4.786.940
Diğer Aracılardan Alacaklar - Receivables from Other Intermediaries	2.182.262	7	18	2.182.287	0	2.182.287
Aracılardan Alac. Alacak Sen. Rees. - Disc. of Receiv. from Intermediaries (-)	-63.948	0	-54	-64.002	0	-64.002
Aracılardan Alacaklar Karş. - Provisions for Receivables from Intermediaries (-)	-67.384	-26	0	-67.409	0	-67.409
c) Diğer Alacaklar - Other Receivables (Net)	3.131.874	20.328	116.530	3.268.731	0	3.268.731
2- Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar - Receivables from Reinsurance Operations	592.229	124.719	5.683	722.631	209.111	931.741
3- Sigorta ve Reas. Şirk. Nezd. Depolar - Deposited Receivables From Ins.&Reins.Co.	222.365	0	511	222.875	53.105	275.980
4- Sigortalılara Krediler (İkrazlar) - Loans to Insureds	0	1.072	130.626	131.699	0	131.699
5- Emeklilik Faaliyetlerinden Alacaklar - Receivables from Pension Operations	37	0	43.194.902	43.194.940	0	43.194.940
6- Esas Faal. Kaynaklanan Şüpheli Alac. - Doubtful Receivables from Operations	14.233	0	48	14.281	0	14.281
D- İlişkili Taraflardan Alacaklar - Receivables from Related Parties	30.708	409	23.522	54.640	0	54.640
E- Diğer Alacaklar - Other Receivables	188.326	579	82.059	270.964	5.084	276.047
F- Gelecek Aylara Ait Gid/Gelir Tah. - Expense and Revenue for Future Months	4.211.779	119.739	907.003	5.238.521	206.798	5.445.320
G- Diğer Cari Varlıklar - Other Current Assets	369.377	14.582	18.094	402.052	9.772	411.825
II- Cari Olmayan Varlıklar - Long Term Assets	4.901.223	109.054	86.157.950	91.168.226	1.877.552	93.045.778
A- Esas Faaliyetlerden Alacaklar - Receivables from Technical Operations	30.277	0	84.409.062	84.439.339	165.251	84.604.590
1- Sig. ve Reas. Faaliyetlerinden Alacaklar - Receiv. from Ins. / Reins. Operations	28.917	0	0	28.917	165.251	194.168
2- Sigortalılara Krediler (İkrazlar) - Loans to Insureds	0	0	177.037	177.037	0	177.037
3- Emeklilik Faaliyetlerinden Alacaklar - Receivables from Pension Operations	0	0	84.232.025	84.232.025	0	84.232.025
4- Esas Faal. Kaynaklanan Şüpheli Alac.- Doubtful Receivables from Operations	1.359	0	0	1.359	0	1.359
B- İlişkili Taraflardan Alacaklar - Receivables from Related Parties	7.370	0	0	7.370	0	7.370
C- Diğer Alacaklar - Other Receivables	12.372	95	648	13.115	0	13.115
D- Finansal Varlıklar - Financial Assets	1.948.118	45.934	41.162	2.035.215	1.064.041	3.099.256

E- Maddi Varlıklar - Fixed Assets (Net)	1.772.057	15.844	648.882	2.436.783	605.026	3.041.809
1- Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller - Land and Buildings Held for Investment	260.234	576	257.374	518.184	415.891	934.075
2- Kullanım Amaçlı Gayrimenkuller - Land and Buildings Held for Utilisation	810.450	0	11.888	822.338	178.641	1.000.978
3- Makine ve Teçhizatlar - Machinery and Equipment	55.811	-72	27.780	83.519	306	83.826
4- Demirbaş ve Tesisatlar - Fixtures and Furniture	149.861	4.168	80.500	234.529	2.768	237.297
5- Motorlu Taşıtlar - Motor Vehicles	44.485	1.317	6.038	51.840	1.714	53.554
6- Diğer Maddi Varlıklar (ÖMB Dahil) - Other Fixed Assets (Inc. Leasehold Impr.)	451.216	9.854	265.303	726.373	5.706	732.079
F- Maddi Olmayan Varlıklar - Intangible Assets	483.166	16.814	842.682	1.342.661	42.860	1.385.521
G- Gelecek Yıllara Ait Gid/Gelir Tah. - Expense and Revenue for Future Years	67.043	63	37.342	104.449	374	104.823
H- Diğer Cari Olmayan Varlıklar - Other Long Term Assets	580.821	30.303	178.171	789.295	0	789.295
Varlık Toplamı - Total Assets	77.247.042	2.363.114	152.114.264	231.724.420	4.904.483	236.628.904

EK-2. BİLANÇO - PASİF

CONSOLIDATED BALANCE SHEETS of INSURANCE, REINSURANCE, and PENSION COMPANIES as of 12.31.2019

(1000 ")

Yükümlülük ve Özsermaye -Liabilities and Shareholders' Equity	Sigorta / Emeklilik Şirketleri Insurance / Pension Companies				Reasürans Şirketleri Reinsurance Companies	Genel Toplam Grand Total
	Hayat Dışı Non Life	Hayat Life	Hayat / Emeklilik Life / Pension	Toplam Total		
III-Kısa Vadeli Yükümlülükler - Short Term Liabilities	56.254.345	1.387.894	50.890.647	108.532.886	2.290.634	110.823.520
A- Finansal Borçlar - Financial Liabilities	269.263	8.140	91.532	368.935	2.749	371.684
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar - Payables Due To Main Operations	5.276.829	355.339	44.583.844	50.216.012	151.543	50.367.555
1- Sigortacılık Faaliyetlerinden Borçlar - Payables due to Ins. Operations	4.025.553	42.225	446.964	4.514.742	0	4.514.742
2- Reasürans Faaliyetlerinden Borçlar - Payables due to Reins. Operations	200.595	40.219	0	240.815	150.932	391.747
3- Sig./Reas. Şirk. Alınan Depolar - Deposits of Ins.and Reins.Companies	509.760	0	6.490	516.250	611	516.860
4- Emeklilik Faaliyetlerinden Borçlar - Payables due to Pension Operations	37	18	44.094.930	44.094.984	0	44.094.984
5- Diğer Esas Faaliyetlerden Borçlar - Other Payables due to Operations	540.883	272.877	35.461	849.221	0	849.221
C- İlişkili Taraflara Borçlar - Due to Related Parties	36.488	1.430	55.216	93.134	141	93.276
D- Diğer Borçlar - Other Payables	1.358.669	68.744	151.586	1.578.999	4.088	1.583.087
E- Sigortacılık Teknik Karşılıkları (Net) - Technical Provisions (Net)	45.810.672	828.895	5.047.314	51.686.881	2.109.332	53.796.214
1- Kazanılmamış Primler Karşılığı - Unearned Premiums Reserve	19.055.266	629.816	1.615.289	21.300.371	710.986	22.011.357
2- Devam Eden Riskler Karşılığı - AdditionalUnexpired Risk Reserves	431.358	0	112	431.470	23.652	455.123
3- Matematik Karşılıklar - Profit Loaded Actuarial Reserves	18.564	13.702	2.454.985	2.487.251	39	2.487.289
4- Muallak Tazminat Karşılıklar - Outstanding Claims Provisions	26.116.861	175.623	900.153	27.192.638	1.374.655	28.567.293
5- İkramiye ve İndirimler Karşılığı - Provision for Bonuses and Rebates	70.776	0	31.341	102.117	0	102.117
6- Diğer Teknik Karşılıklar - Other Technical Provisions	117.847	9.753	45.434	173.034	0	173.034
F- Öden. Vergi ve Benzeri Diğer Yük. Karş.- Tax and Other Fiscal Liabilities	1.135.885	21.063	340.516	1.497.463	4.790	1.502.253
G- Diğer Risklere İlişkin Karşılıklar - Provisions for Other Risks	556.446	101.663	439.125	1.097.234	1.499	1.098.733
H- Gelecek Aylar Gelir/Gid.Tah. - Income/Expense Accruals for Future Months	1.724.585	2.620	142.667	1.869.872	16.491	1.886.363
I- Diğ.Kısa Vadeli Yükümlülükler - Other Short Term Liabilities	85.510	0	38.846	124.356	0	124.356
IV- Uzun Vadeli Yükümlülükler - Long Term Liabilities	2.186.366	195.003	92.374.995	94.756.364	234.222	94.990.586

A- Finansal Borçlar - Financial Liabilities	264.111	5.313	135.387	404.810	2.093	406.903
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar - Payables Due To Main Operations	15.642	0	84.231.430	84.247.072	5.023	84.252.094
1- Sig. ve Reas. Faaliyetl. Borçlar - Payables due to Ins / Reins. Operations	15.642	0	0	15.642	5.023	20.664
2- Emeklilik Faaliyetlerinden Borçlar - Payables due to Pension Operations	0	0	84.231.430	84.231.430	0	84.231.430
3- Diğer Borçlar - Other Payables due to Operations	0	0	0	0	0	0
C- İlişkili Taraflara Borçlar - Payables to Related Parties	173	0	12	185	0	185
D- Diğer Borçlar - Other Payables	39.254	758	9.382	49.394	0	49.394
E- Sigortacılık Teknik Karşılıkları (Net) - Technical Provisions (Net)	1.573.880	183.403	7.842.014	9.599.297	140.725	9.740.021
1- Matematik Karşılıklar - Profit Loaded Actuarial Reserves	31.981	140.302	7.394.994	7.567.277	0	7.567.277
2- Diğer Teknik Karşılıklar - Other Technical Provisions(*)	1.541.899	43.101	447.020	2.032.020	140.725	2.172.744
F- Diğer Risklere İlişkin Yük. ve Karş.- Provisions and Liabilities for Other Risks	248.061	4.986	104.177	357.223	64.259	421.482
G- Gelecek Yıllar Gelir/Gid.Tah. - Income/Expense Accruals for Future Years	12.142	63	2.743	14.948	0	14.948
H- Diğ. Uzun Vadeli Yükümlülükler - Other Long Term Liabilities	33.104	480	49.850	83.434	22.124	105.558
V- Özsermaye - Shareholders' Equity	18.806.331	780.218	8.848.621	28.435.170	2.379.627	30.814.797
A- Ödenmiş Sermaye - Paid in Capital	7.536.193	229.070	2.769.767	10.535.030	875.955	11.410.985
B- Sermaye Yedekleri - Capital Reserves	488.790	8.425	181.170	678.384	155.868	834.252
C- Kar Yedekleri - Profit Reserves	6.149.934	83.746	2.427.156	8.660.836	906.425	9.567.261
D- Geçmiş Yıllar Karları - Retained Earnings	1.767.410	260.202	278.691	2.306.302	124.559	2.430.861
E- Geçmiş Yıllar Zararları - Accumulated Losses (-)	-1.075.171	-10.139	-236.346	-1.321.655	-4.930	-1.326.585
F- Dönem Net Kar/Zararı - Net Profit / Loss for the Financial Year	3.938.462	208.915	3.406.088	7.553.465	318.621	7.872.085
G- Dağıtım Konu Olmayan Kar - Non Distributable Profits	713	0	22.096	22.808	3.129	25.938
Pasif Toplamı - Total Liabilities	77.247.042	2.363.114	152.114.264	231.724.420	4.904.483	236.628.904